

Person Perthnasol	Ymchwiliad	Dyddiad rhoi hysbysiad penderfynu	Canfyddiadau a dyfarniad y Comisiynydd
<u>Cyngor Caerdydd</u>	Ar 09/05/2019 derbyniwyd gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd y gŵyn yn ymwneud â honiadau bod: i. Arwyddion uniaith Saesneg "No tools are kept in this vehicle overnight", "62 MPH" (Milltir yr Awr yn Gymraeg) a "PSI-29" (Pwys y modfedd sgŵar yn Gymraeg) yn ymddangos ar y cerbyd CU67VXK (atodiad 1) ac mae'r achwynydd o'r farn bod pob cerbyd yr un fath. ii. Amryw o arwyddion matrices yn arddangos testun uniaith Saesneg neu destun gyda'r Gymraeg yn wallus, a bod gosod testun Saesneg cyn y Gymraeg ar arwyddion matrices yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol (er mai achosion prin y mae'r Gymraeg yn ymddangos).	19/3/2020	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safonau 61 a 62: Mae safon 61 yn gofyn i Gyngor Caerdydd sicrhau bod unrhyw arwyddion sydd wedi eu gosod neu eu hadnewyddu ers 30 Mawrth 2016 (gan gynnwys arwyddion dros dro) yn ymddangos yn Gymraeg. Mae safon 62 yn gofyn i Gyngor Caerdydd sicrhau bod unrhyw arwyddion (gan gynnwys arwyddion dros dro) lle bod yr un neges yn cael ei gyfleu yn Gymraeg ac yn Saesneg yn gosod testun Cymraeg mewn safle fel mai hwnnw sy'n debygol o gael ei ddarllen yn gyntaf. Derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd ynglŷn ag arwyddion uniaith Saesneg yn ymddangos ar gerbydau'r Cyngor ac ar arwyddion matrices ar yr A48 a'r A4232 yn ystod mis Mawrth a Mai 2019. Yn ogystal, darparodd yr achwynydd dystiolaeth gweledol bod arwyddion matrices yn ymddangos testun uniaith Saesneg yn ystod mis Mehefin 2018. Roedd yr achwynydd hefyd yn honni bod arwyddion dwyieithog yn dangos y testun Saesneg uwchlaw'r Gymraeg ar yr arwyddion hynny. Rwy'n canfod bod y Cyngor wedi methu â chydymffurfio â safon 61 ar sail bod dystiolaeth bod arwyddion uniaith Saesneg yn ymddangos ar gerbyd sydd wedi ei gofrestru ers y diwrnod gosod; a bod testun uniaith Saesneg wedi ymddangos ar arwyddion electronig yn ystod mis Mawrth a Mai 2019, ac yn ystod Mehefin 2018. Ceir amheuaeth hefyd bod y Cyngor wedi methu â chydymffurfio â safon 61 gan fod arwyddion uniaith Saesneg hefyd yn ymddangos ar gerbydau eraill. Yn yr achos yma nid oedd y dystiolaeth sydd yn fy

meddiant yn fy ngalluogi i wybod a chafodd yr arwyddion hynny eu gosod neu eu adnewyddu ers diwrnod gosod y safon. Ar sail hynny nid oes gen i dystiolaeth bod y Cyngor wedi methu â chydymffurfio â safon 61 mewn perthynas ag unrhyw gerbydau eraill. Rwyf hefyd yn canfod bod y Cyngor wedi methu â chydymffurfio â safon 62 ar sail bod gen i dystiolaeth gweledol bod testun Saesneg wedi'i osod uwchlaw y testun Cymraeg ar arwyddion matrices ers diwrnod gosod safon 62, sef 30 Mawrth 2019. Safon 63: Mae safon 63 yn gofyn i Gyngor Caerdydd sicrhau bod testun Cymraeg ar arwyddion yn gywir ac nad oes unrhyw wallau arnynt. Derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd bod arwydd ar yr A48 tua'r Gorllewin am oddeutu 21:30 ar 6 Mawrth 2019 yn nodi "GYRRWCH YN AFOSUL". Rwy'n canfod bod y dystiolaeth sydd yn fy meddiant yn annigonol i fy ngalluogi i wybod a fu methiant a'i pheidio yn yr achos yma. Ar sail hynny, ni allaf ganfod bod methiant wedi bod.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Caerdydd wedi methu cydymffurfio â safonau 61, 62 a cham gorfodi a osodwyd arno mewn hysbysiad penderfynu ar 26/10/2016; a nad yw Cyngor Caerdydd wedi methu â chydymffurfio â safon 63.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Caerdydd wedi methu cydymffurfio â safonau 61, 62 a cham gorfodi a osodwyd arno mewn hysbysiad penderfynu ar 26/10/2016; a nad yw Cyngor Caerdydd wedi methu â chydymffurfio â safon 63.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safonau 61 a 62 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Caerdydd sicrhau bod pob arwydd matrices yn cydymffurfio â gofynion safon 61.
 2. Rhaid i Gyngor Caerdydd sicrhau bod unrhyw arwyddion ar gerbydau yn cydymffurfio â gofynion safon 61.
 3. Rhaid i Gyngor Caerdydd sicrhau bod pob arwydd matrices yn cydymffurfio â gofynion safon 62.
 4. Rhaid i Gyngor Caerdydd ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1-3.
- Amserlen: O fewn 6 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd.

Safon 63– cyngor yn unol ag adran 76 Mesur y Gymraeg 1. Rwyf yn eich cynghori i gynnal archwiliad o'ch holl arwyddion matrices er mwyn sicrhau bod unrhyw destun Cymraeg ar yr arwyddion hynny yn gywir o ran ystyr a mynegiant.

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Caerdydd ar 19/03/2020

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

Cyngor
Bwrdeistref
Siroi
Wrecsam

Ar 28 Awst 2019 derbyniodd y Comisiynydd gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Esboniodd yr achwynydd iddo fethu galwad ar ei ffôn o'r rhif ffôn 01978 292022. Tybiodd bod y galwad a fethodd wedi

18/3/2020

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Os yw person yn cysylltu â chorff ar rif llinell uniongyrchol (boed yn rhif llinell uniongyrchol adran neu'n rhif llinell uniongyrchol aelod o staff), rhaid i'r corff sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth gyfarch y person hwnnw. Ar 28 Awst 2019 derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Esboniodd yr achwynydd iddo fethu galwad ar ei ffôn o'r rhif ffôn 01978 292022. Wrth alw'r rhif

dod gan Gyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam, felly ffoniodd y rhif yn ôl. Wrth alw'r rhif yma, roedd neges wedi ei awtomeiddio yn cael ei chwarae yn hysbysebu'r achwynydd bod aelod o staff o Gyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam wedi ceisio ei ffonio ac y byddai'r person hwnnw o'r Cyngor yn cysylltu eto maes o law. Mae'r achwynydd wedi cyflwyno'r gŵyn gan fod y neges yma yn cael ei chyfleu yn Saesneg yn gyntaf, ac wedyn yn Gymraeg. Mae'r achwynydd yn honni fod hyn yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

yma, roedd neges wedi ei awtomeiddio yn cael ei chwarae yn hysbysebu'r achwynydd bod aelod o staff o Gyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam wedi ceisio ei ffonio ac y byddai'r person hwnnw o'r Cyngor yn cysylltu eto maes o law. Roedd y neges yn cael ei rhoi yn Saesneg yn gyntaf ac yna yn Gymraeg. Mae'r Comisiynydd yn canfod fod y Cyngor wedi trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg yn y cyd-destun hwn gan fod y neges sydd wedi ei recordio i gyfarch person sy'n galw'r rhif llinell uniongyrchol hwn yn cael ei chwarae yn Saesneg yn gyntaf a bod felly rhaid aros cyn clywed y neges Gymraeg.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73 (2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd for Cyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam wedi methu a chydymffurfio a safon 20.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad nad yw Cyngor Bwrdeistref Sirol wreccsam wedi methu a chydymffurfio a safon 20.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 rwyf wedi penderfynu gweithredu ymhellach at y diben o atal y methiant rhag parhau neu gael ei ailadrodd. Mae manylion y gweithredu pellach isod.

Safon 20 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 (3) Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i'r Cyngor gynnal adolygiad o bob neges gan beiriant sy'n cyfarch galwyr ar eu rhifau llinell ffôn, a gweithredu ar ei ganfyddiadau i sicrhau nad yw'r cyfarchiad yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

			2. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 Amserlen: O fewn 8 wythnos o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd Hysbysiad Penderfynu i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam ar 5 Chwefror 2020. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apel i'r Tribiwnlys.
<u>Gweinidogion Cymru</u>	Ar 21 Medi 2019 derbyniwyd gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd y gŵyn ynghylch gohebiaeth dderbyniodd yr achwynydd oddi wrth gynllun Arbed sy'n cael ei ddarparu gan 'Arbed am Byth' ar ran Gweinidogion Gymru. Honnai'r achwynydd bod yr ohebiaeth yma yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg drwy ddefnyddio cyfarchiad ("The Occupier") a chyfeiriad Saesneg yn unig ar yr amlenni a hefyd yn darparu amlenni gyda chyfeiriadau Saesneg ('Freepost') i ddychwelyd y ffurflenni ac ati. Honnai'r achwynydd yn ogystal bod ffurflen wedi ei chynnwys gyda'r	16/3/2020	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 6: Os yw corff yn llunio fersiwn Gymraeg a fersiwn Saesneg cyfatebol o ohebiaeth (pa un ai ydynt yn fersiynau ar wahân ai peidio), rhaid iddo beidio â thrin y fersiwn Gymraeg o'r ohebiaeth yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg. Roedd cwyn yr achwynydd ynghylch gohebiaeth a dderbyniodd gan gynllun Arbed am Byth ar ran Gweinidogion Cymru. Roedd y cyfeiriadau ar yr ohebiaeth yn cyfarch y derbynnydd yn Saesneg yn unig (the occupier) ac yn defnyddio cyfeiriad Saesneg yn unig. Roedd yr ohebiaeth hefyd yn cynnwys amlenni i ymateb gyda chyfeiriadau Saesneg yn unig. Rwyf yn canfod fod defnydd o gyfeiriadau a chyfarchiad Saesneg ar yr ohebiaeth gan Arbed am Byth yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg yn groes i ofyniad y safon. Safon 50: Rhaid i gorff sicrhau bod pob ffurflen y mae'n ei llunio at ddefnydd y cyhoedd yn cael ei llunio yn Gymraeg. Mae hynny'n cynnwys unrhyw ffurflenni ysgrifenedig, boed yn electronig neu ar ffurf papur. Derbyniodd yr achwynydd ohebiaeth gan gynllun Arbed am Byth, ar ran Gweinidogion Cymru. Roedd

ohebiaeth a bod y ffurflen honno yn cael ei darparu yn Saesneg yn unig.

yr ohebiaeth yn cynnwys ffurflen at ddefnydd y cyhoedd Saesneg yn unig. Rwyf yn canfod fod Arbed am Byth, ar ran Gweinidogion Cymru wedi llunio ffurflen Saesneg yn unig a'i anfon at y cyhoedd at eu defnydd.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Gweinidogion Cymru wedi methu cydymffurfio â safonau 6 a 50.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Gweinidogion Cymru wedi methu cydymffurfio â safonau 6 a 50.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 6 - gofyniad i baratoi cynllun gweithredu yn unol ag adran 77(3)(a) Mesur y Gymraeg Rwyf yn ei wneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru baratoi cynllun gweithredu at y diben o atal y methiant i gydymffurfio â safon 6 rhag parhau neu gael ei ailadrodd. Rhaid i'r cynllun gweithredu cynnwys camau sy'n arwain at ddefnydd o gyfeiriadau nad yw'n trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg ar ohebiaeth anfonwyd gan Arbed am Byth.

Rhaid i'r cynllun gweithredu cynnwys camau sy'n arwain at ddefnydd o amlenni ymateb nad yw'n trin y Gymraeg yn llai na'r Saesneg ar gyfer cynllun Arbed am Byth.

Rhaid i'r cynllun gweithredu cynnwys amserlen bendant ar gyfer cyflawni'r camau hyn.

Amserlen: O fewn 30 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Weinidogion Cymru ar 16/03/2020.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Gweinidogion
Cymru

Ar 2 Hydref 2019 derbyniwyd gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Honnai'r achwynydd bod cyfrif 'Twitter' y Prif Weinidog (@FMWales) wedi trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Mae'r cyfrif hwn o dan gyfrifoldeb Gweinidogion Cymru. Roedd yr achwynydd o'r farn fod y Gymraeg wedi ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg ar y cyfrif gan ei fod wedi hoelio neges ('Pinned Tweet') Saesneg yn unig i frig y cyfrif ar 2 Hydref 2019. Ar 23 Hydref 2019 ychwanegodd yr achwynydd honiad bod y Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg drwy gynnwys 'trydariad' yn Saesneg yn unig.

16/3/2020

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 58: Rhaid i gorff beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth ddefnyddio'r cyfryngau cymdeithasol. Derbyniais gŵyn yn honni bod Gweinidogion Cymru wedi trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg ar gyfrif cymdeithasol 'Twitter' @FMWales drwy hoelio neges Saesneg yn unig ar frig y dudalen ac mewn neges Saesneg yn unig mewn sgwrs ynghylch cyfarfod y Prif Weinidog gyda Prif Weinidog yr Alban. Yn ogystal ystyriais weithrediad Gweinidogion Cymru o'r cyfrwng cymdeithasol yn dilyn cyngor a roddais iddynt yn y cyd-destun hwn yn dilyn terfynu ymchwiliad blaenorol. Yn dilyn ystyriaeth o dystiolaeth yr achwynydd a Gweinidogion Cymru rwyf yn canfod fod elfennau o ddefnydd o'r cyfrwng cymdeithasol hwn wedi trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Gweinidogion Cymru wedi methu cydymffurfio â safon 58.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Gweinidogion Cymru wedi methu cydymffurfio â safon 58.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 58 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3) Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Weinidogion Cymru sicrhau bod eu phenderfyniad i beidio defnyddio'r opsiwn i hoelio negeseuon ar 'Twitter' yn cael ei fabwysiadu yn ei ganllaw i'w swyddogion a rhaid sicrhau fod y canllaw yn cael ei

		rannu gyda phob swyddog sy'n gyfrifol am gyhoeddi cynnwys ar gyfrifon 'Twitter' Gweinidogion Cymru. 2. Rhaid i Weinidogion Cymru ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 1. Amserlen: O fewn 30 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Weinidogion Cymru ar 16/03/2020. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys
<u>Prif Gwnstabl</u> <u>Heddlu</u> <u>Gogledd</u> <u>Cymru</u>	13/3/2020	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 26: Nid yw'r safonau'n ei gwneud yn ofynnol i heddweision roi rhybuddiad o arestiad yn Gymraeg. Mae safon 26 yn gofyn i gorff sicrhau, wrth ei wneud yn ofynnol i Mr T fynd i gyfweiliad, ofyn a yw'n dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfweiliad gan ddarparu gwasanaeth cyfieithu pe bai angen. Gan fod y cyfweiliad wedi ei gynnal yn Gymraeg, rwy'n casglu fod y cynnig hwnnw wedi ei wneud a bod yr heddweision wedi mynd ati i gynnal y cyfweiliad yn Gymraeg. Safon 48: Mae safon 48 yn gofyn i gorff lunio unrhyw ffurflen at ddefnydd y cyhoedd yn Gymraeg. Roedd testun Saesneg yn ymddangos ar y cyhuddiad a'r ffurflen fechnïaeth Gymraeg a dderbyniodd Mr T, a bu oedi cyn iddo dderbyn y cyhuddiad a'r ffurflen fechnïaeth yn Gymraeg. Mae hyn yn dangos methiant i gydymffurfio â safon 48. Dyfarniad y Comisiynydd

Ar 10/07/2019 derbyniwyd gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Aeth swyddogion yr Heddlu i gartref yr achwynydd i arestio ei fab 15 oed. Derbyniwyd cwyn yn honni bod yr achwynydd, Mr T heb dderbyn y rhybuddiad yn Gymraeg wrth gael ei arestio. Mae'r honiadau'n ymwneud â: i) chais gan yr unigolyn i gael ei hawliau wedi eu hadrodd yn Gymraeg wrth gael ei arestio, ac i Arolygydd A ateb "No, you understand". ii) Wedi iddo gael ei gyfweld yn Gymraeg yn Swyddfa'r Heddlu Caernarfon yn dilyn ei arestio, derbyniodd y daflen gyhuddo/ffurflen mechnïaeth yn

cynnwys y Saesneg. iii) Gofynnodd am dderbyn y cyhuddiad ar bapur yn Gymraeg. Honnwyd iddo gael ei roi mewn cell i aros am chwarter awr. iv) Gofynnodd unwaith yn rhagor am dderbyn y daflen gyhuddo / ffurflen fechnïaeth yn Gymraeg, ac fe'i rhoddwyd yn y gell am chwarter awr bellach cyn derbyn papurau yn ddwyieithog.

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd nad yw Prif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru wedi methu â chydymffurfio â safonau 6 a 26 ond bod Prif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru wedi methu cydymffurfio â safon 48.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad nad yw Prif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru wedi methu â chydymffurfio â safonau 6 a 26 ond bod Prif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru wedi methu cydymffurfio â safon 48.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 26 – cyngor yn unol ag adran 77(4)(b) Mesur y Gymraeg 1. Rwy'n cyngori Prif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru i dynnu sylw Heddweision at y deunydd sydd yn y llyfryn nodiadau poced er mwyn sicrhau eu bod yn gyfarwydd a'r geiriad, a'u bod yn gwybod ble i ddod o hyd iddo. Safon 48– gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg 2. Rhaid i Brif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru sicrhau bod pob elfen o'r daflen gyhuddo, a'r ffurflen fechnïaeth yn cydymffurfio â gofynion safon 48. 3. Rhaid i Brif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 1.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Brif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru ar 13/03/2020.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

Cyngor Dinas
a Sir
Abertawe

CSG625 Ar 30 Awst 2019 derbyniwyd gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd y gwyn ynghylch cyfrif Instagram @datblygiadgweledigabertawe (noder fod camsillafiad yn enw'r cyfrif). Cyngor Abertawe sy'n gyfrifol am y cyfrif hwn. Mae'r achwynydd yn honni i aelod o staff y Cyngor ymateb gyda sylwadau sarhaus am y Gymraeg i sylwadau a chwestiynau anfonodd yr achwynydd at y cyfrif hwn. Honnir hefyd y cafodd ymateb Saesneg yn unig i neges anfonodd yn Gymraeg, cyn cael neges Gymraeg yn ymddiheuro maes o law. Mae'r achwynydd hefyd yn cyflwyno cwyn ynghylch yr oedi a brofodd wrth gyflwyno cwyn i'r Cyngor am y mater yma. Mae'r achwynydd yn honni iddi aros dros wythnos am ymateb i gŵyn anffurfiol a gyflwynodd yn y Gymraeg at y cyfrif Instagram, ond ei bod wedi cael ateb o fewn awr pan gyflwynodd gwyn yn Saesneg. Mae'r achwynydd hefyd yn nodi iddi gyflwyno cwyn ffurfiol at y Cyngor am y mater, a'i bod yn honni iddi profi oedi gan fod y gwyn wedi ei gyflwyno yn Gymraeg.

6/3/2020

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 1: Os yw corff yn cael gohebiaeth yn Gymraeg oddi wrth berson, rhaid i'r corff ateb yr ohebiaeth yn Gymraeg (os oes angen ateb). Roedd yr achwynydd yn yr achos hwn wedi cyflwyno cwyn ffurfiol i'r Cyngor yn Gymraeg. Bu iddi dderbyn ymateb yn Gymraeg ar ôl cyfnod o ddau fis ar ôl profi oedi oherwydd absenoldeb staff nad oedd wedi rhagweld. Rwy'n canfod yn yr achos hwn y bod y Cyngor wedi ymateb i ohebiaeth Cymraeg yn Gymraeg, ond bod yr achwynydd wedi profi oedi cyn derbyn yr ymateb hwn. Safon 58: Rhaid i gorff beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth ddefnyddio'r cyfryngau cymdeithasol. Derbyniais gŵyn ynghylch un o gyfrifon Instagram y Cyngor. Rwyf yn canfod yn yr achos hwn bod y cyfrifon dan sylw bellach wedi eu cau, ac nad oedd unrhyw dystiolaeth bod y Cyngor wedi trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth gyhoeddi cynnwys ar y cyfrifon hyn. Safon 59: Rhaid i gorff ateb person yn Gymraeg (os oes angen ateb) os yw'r person wedi cysylltu ag ef drwy'r cyfryngau cymdeithasol yn Gymraeg. Cyflwynodd yr achwynydd sylwadau yn Gymraeg i neges ar Instagram oedd yn cael ei rhedeg gan Gyngor Abertawe. Ymatebodd swyddog ar ran y Cyngor yn Saesneg yn unig i'r sylw hwn yn groes i ofynion y safon. Safon 156: Rhaid i gorff sicrhau bod ganddo weithdrefn gwyno sy'n delio â'r materion canlynol: sut y mae'n bwriadu delio â chwynion ynglŷn â chydymffurfio gyda'r safonau cyflenwi gwasanaethau, llunio polisi a gweithredu y mae o dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy; sut y bydd yn darparu hyfforddiant i'w staff ynglŷn â delio â'r cwynion hynny. Yn yr achos hwn roedd yr achwynydd wedi profi oedi wrth dderbyn ymateb i'w chwyn i'r Cyngor. Rwyf yn canfod nad yw weithdrefn cwyno'r

Cyngor yn glir o ran sut mae am ddelio gyda chwynion ynghylch gwasanaethau Cymraeg nag yn cyfeirio yn benodol gyda gofynion y safon hon.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd nad yw Cyngor Dinas a Sir Abertawe wedi methu â chydymffurfio â safon 1 a 58 ond bod Cyngor Dinas a Sir Abertawe wedi methu cydymffurfio â safon 59 ac 156.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad nad yw Cyngor Dinas a Sir Abertawe wedi methu â chydymffurfio â safon 1 a 58 ond bod Cyngor Dinas a Sir Abertawe wedi methu cydymffurfio â safon 59 ac 156.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Yn unol ag adran 76 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 rwyf wedi penderfynu gweithredu ymhellach ble nad oedd methiant.

Safon 1 – rhoi argymhellion yn unol ag adran 76(3) Mesur y Gymraeg Dylai Cyngor Abertawe ddatblygu trefniadau i sicrhau nad yw absenoldebau staff yn amharu ar ei allu i sicrhau fod ansawdd gwasanaeth a ddarperir i ddefnyddwyr y Gymraeg yn gyfartal â'r gwasanaeth a ddarperir i ddefnyddwyr y Saesneg.

Safon 58 – rhoi argymhellion yn unol ag adran 76(3) Mesur y Gymraeg Dylai Cyngor Abertawe: (a) cynnal arolwg er mwyn canfod pa gyfrifon cyfryngau cymdeithasol y mae'n gyfrifol amdanynt. (b) adnabod pob cyfrif a pha swyddog sy'n gyfrifol am gyhoeddi cynnwys ar y cyfrif. (c) sicrhau bod bob un o'r swyddogion sy'n gyfrifol am gyhoeddi cynnwys yn derbyn dogfen gyngor sy'n amlinellu'n glir

gofynion safon 58 a chyfrifoldebau'r swyddog ynghylch cydymffurfio â safon 58.

Yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 rwyf wedi penderfynu gweithredu ymhellach at y diben o atal y methiant rhag parhau neu gael ei ailadrodd. Mae manylion y gweithredu pellach isod.

Safon 59 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 (3)(b) Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Abertawe ddatblygu canllaw sy'n amlinellu'n glir sut y dylai ei swyddogion ymateb i gysylltiadau maent yn eu derbyn drwy ei gyfryngau cymdeithasol er mwyn cydymffurfio â gofynion safon 59.
2. Rhaid i Gyngor Abertawe sicrhau bod pawb sy'n gyfrifol am redeg cyfrifon cymdeithasol ar ran y Cyngor yn cael copi o'r canllaw.

Amserlen: O fewn 60 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd.

Safon 156 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

3. Rhaid i Gyngor Abertawe adolygu ei weithdrefn gwyno er mwyn sicrhau ei fod yn cwrdd a gofynion safon 156.
4. Rhaid i Gyngor Abertawe ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1-3.

Amserlen: O fewn 60 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd.

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Dinas a Sir Abertawe ar 06/03/2020

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys

Cyngor
Caerdydd

CSG514 Ar 17/01/2019, 22/01/2019, a 31/01/2019 derbyniwyd gwynion gan aelod o'r cyhoedd. Roedd y cwynion yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gwynion dilys. Penderfynais gyfuno'r dair gŵyn unigol o dan y cyfeirnod CSG514. Roedd y cwynion yn cynnwys honiadau ynghylch yr isod: bod trwyddedau parcio a tacsis y Cyngor yn cynnwys testun uniaith Saesneg; bod arwyddion Saesneg 'Canton' yn unig wedi eu gosod ac nad yw'r Cyngor yn cydnabod mai Treganna yw'r enw swyddogol; i'r achwynydd dderbyn llythyr a thrwydded parcio uniaith Saesneg gan Adran Gwasanaethau Parcio'r Cyngor (er iddo honni ei fod wedi gwneud cais yn Gymraeg); nad oes datganiad yn nodi bod y Cyngor yn gwahodd ac yn derbyn ymateb yn Gymraeg ar ohebiaeth; nad yw'r Cyngor yn cydymffurfio â safonau'r Gymraeg mewn perthynas a'i adroddiad blynyddol. Honnai'r achwynydd nad yw cwyn y gwnaeth ei chyflwyno i'r Cyngor ym Medi 2017 wedi ei chynnwys yn adroddiad blynyddol y Cyngor am 2017-2018; bod yr

14/2/2020

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 1: Rwy'n canfod yr anfonodd y Cyngor ohebiaeth yn ymateb i gais rhyddid gwybodaeth at yr achwynydd yn Saesneg yn unig. Roedd yr achwynydd wedi anfon y cais yn Gymraeg. Corff yr e-bost yn unig oedd yn cynnwys testun Cymraeg. Roedd yr ymateb ei hun oedd ynghlwm â'r e-bost yn ogystal â thestun yr e-bost yn Saesneg yn unig. Safon 5: Mae safon 5 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff, wrth anfon gohebiaeth at berson, i anfon fersiwn Gymraeg o'r ohebiaeth honno os nad ydynt yn gwybod bod y person hwn yn dymuno cael gohebiaeth Gymraeg. Yn yr achos hwn fe anfonodd y Cyngor ohebiaeth uniaith Saesneg at yr achwynydd ynghylch ei drwydded parcio. Nododd y Cyngor eu bod wedi anfon gohebiaeth Saesneg yn unig gan fod y porthol Saesneg wedi ei ddefnyddio gan yr achwynydd i wneud y cais am y drwydded parcio, a bod yr iaith y bydd yn anfon yr ohebiaeth yn ddibynnol ar iaith y porthol. Roedd yr achwynydd yn honni iddo wneud ei gais yn Gymraeg fodd bynnag a darparodd sgrin luniau i gefnogi hynny. Nid wyf yn ystyried bod modd i'r Cyngor wybod bod person yn dymuno derbyn gohebiaeth yn Gymraeg ai peidio ar sail yr iaith y mae'r defnyddiwr yn dewis defnyddio'r porthol neu yn cwblhau'r ffurflen gais ynddi yn unig.

Safon 7: Mae safon 7 yn ei gwneud yn ofynnol i gynnwys datganiad ar ohebiaeth, a chyhoeddiadau a hysbysiadau swyddogol sy'n gwahodd personau i anfon ymateb neu i anfon gohebiaeth at y corff yn nodi bod y corff yn croesawu gohebiaeth Gymraeg, yn ateb gohebiaeth yn Gymraeg, ac na fyddai hynny'n arwain at oedi. Yn yr achos hwn, fe

achwynydd wedi derbyn llythyr uniaith
Saesneg mewn ymateb i gais rhyddid
gwybodaeth a anfonwyd ganddo yn
Gymraeg.

wnaeth y Cyngor anfon gohebiaeth ynghylch trwyddedau
parcio nad oedd yn cynnwys datganiad o'r fath.
Safon 42: Mae safon 42 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff
sicrhau bod unrhyw drwyddedau neu dystysgrifau a fydd yn
eu llunio yn cael eu llunio yn Gymraeg. Casglaf y
derbyniodd yr achwynydd drwydded parcio gan y Cyngor ar
ddau achlysur. Er bod peth manylion Cymraeg, roedd nifer
o elfennau uniaith Saesneg. Mae'r Cyngor yn nodi i'r
trwyddedau hynny gael eu hanfon yn Saesneg gan fod y
cais wedi ei wneud gan ddefnyddio'r porthol Saesneg.
Mae'r achwynydd yn honni iddo wneud ei gais yn Gymraeg
a darparodd sgrin luniau i gefnogi hynny. Casglaf bod
gofyniad i'w llunio yn Gymraeg bob tro, waeth beth fo dewis
iaith yr achwynydd.

Safon 48: Mae safon 48 yn gosod gofyniad i sicrhau nad
yw corff yn trin unrhyw fersiwn Gymraeg o ddogfennau yn
llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg, boed os yw'r wybodaeth
Saesneg ar yr un ddogfen, neu ar ddogfen ar wahân. Yn yr
achos hwn fe dderbyniodd yr achwynydd, ar ddau achlysur,
drwydded parcio a oedd yn cynnwys testun Saesneg yn
unig. Roedd manylion 'Red Zone' a chyfeiriad yn Saesneg
yn unig wedi ei gynnwys ar y trwyddedau. Mae'r dystiolaeth
hefyd yn dangos bod trwyddedau tacsis y Cyngor yn
cynnwys y testun 'passengers' yn Saesneg yn unig, a bod
hologram 'bonded security' Saesneg yn unig. Mae'r Cyngor
wedi cadarnhau bod y testun ar ei drwyddedau tacsis
bellach wedi ei gywiro a bod testun Cymraeg wedi ei
gynnwys. Yn achos trwyddedau parcio, mae'r Cyngor yn
darparu trwyddedau Cymraeg os yw'r defnyddiwr yn
defnyddio'r porthol Cymraeg. Rwyf o'r farn bod peidio
cynnwys yr holl destun ar drwyddedau parcio a tacsis yn

Gymraeg yn groes i ofyniad safon 48 ac yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg o ran cynnwys.

Safon 61: Mae'r safon hon yn gosod gofyniad i sicrhau bod unrhyw arwydd newydd, neu a adnewyddir (gan gynnwys arwyddion dros dro) yn cynnwys testun Cymraeg, boed os yw'r testun hwnnw ar arwydd sydd hefyd yn cynnwys testun Saesneg, neu ar arwydd ar wahân. Mae'r safon hefyd yn gosod gofyniad os yw'r testun yn cael ei arddangos yn Gymraeg ac yn Saesneg, nad yw'r testun Cymraeg yn cael ei drin yn llai ffafriol na'r testun Saesneg. Yn yr achos hwn, mae arwydd wedi ei osod fel rhan o waith gan ddatblygwyr allanol. Nid yw'r arwydd yn cynnwys enw cyfatebol o'r enw Saesneg 'Canton'. Rwyf yn ystyried er bod yr arwydd heb ei lunio gan y Cyngor, ac i ddatblygwyr allanol wneud hynny, ystyriaif bod hynny wedi ei wneud ar ran y Cyngor yn sgil y gwaith datblygu ar y ffordd. Ystyriaif o ganlyniad mai'r Cyngor sydd yn bennaf gyfrifol am yr arwydd, a sicrhau bod y wybodaeth sydd wedi ei gynnwys arno yn gywir. Rwyf yn ystyried bod peidio darparu testun Cymraeg ar pob elfen o'r arwydd yn groes i ofyniad y safon drwy fod yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg o ran cynnwys.

Safon 147: Gofyniad y safon hon yw i sefydliad gadw cofnod ar gyfer pob blwyddyn ariannol o nifer y cwynion y mae'n ei gael sy'n ymwneud â'u cydymffurfedd â'r safonau. Fe ohebodd yr achwynydd â'r Cyngor am ei Hysbysiad tâl cosb a derbyniodd y Cyngor yr ohebiaeth honno ar 12/09/2017. Rwyf yn ystyried bod yr ohebiaeth honno yn cyfeirio at gwynion yn ymwneud â chydymffurfiaeth y Cyngor â'r safonau. Nodwyd gan y Cyngor nad oedd wedi ystyried hyn i fod yn gŵyn gan iddo gael ei drin fel apêl yn unig, ac felly na chafodd ei gofnodi ar wahân fel cwyn.

Rwyf yn ystyried y dylai'r Cyngor fod wedi ystyried yr ohebiaeth i fod yn gwynion yn ymwneud â chydymffurfiaeth â'r safonau, ac felly bod y Cyngor wedi ymddwyn yn groes i ofynion safon 147 yn yr achos hwn wrth beidio eu cofnodi fel cwynion.

Safon 148: Gofyniad y safon hon yw i gorff gadw copi o unrhyw gwyn ysgrifenedig sydd yn ymwneud â chydymffurfedd â'r safonau y mae'r corff hwnnw o dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy. Fe ohebodd yr achwynydd â'r Cyngor am ei Hysbysiad tâl cosb a derbyniodd y Cyngor yr ohebiaeth honno ar 12/09/2017. Rwyf yn ystyried bod yr ohebiaeth honno yn cyfeirio at gwynion yn ymwneud â chydymffurfiaeth y Cyngor â'r safonau. Rwyf o'r farn ei bod yn rhesymol casglu bod y Cyngor wedi cadw copi o'r gwyn gan yr achwynydd gan ei fod wedi ei ystyried ac ymateb iddo fel rhan o apêl, er nad o reidrwydd wedi ei chadw ar ffurf cwyn. Ystyriaf nad yw'r Cyngor wedi ymddwyn yn groes i safon 148 yn yr achos hwn. Safon 149: Gofyniad y safon hon yw i gorff gadw copi o unrhyw gwyn ysgrifenedig sydd yn ymwneud â'r Gymraeg. Sail y gwyn hon yw nad oedd cwynion yr achwynydd wedi ei gynnwys o fewn adroddiad blynyddol 2017-18 Cyngor Caerdydd. Fe ohebodd yr achwynydd â'r Cyngor ynghylch ei apêl Hysbysiad tal cosb a derbyniodd y Cyngor yr ohebiaeth honno ar 12/09/2017. Rwyf yn ystyried bod yr ohebiaeth honno yn cyfeirio at gwynion yn ymwneud â'r Gymraeg. Rwyf o'r farn ei bod yn rhesymol ystyried bod y Cyngor wedi cadw copi o'r ohebiaeth gan yr achwynydd gan ei fod wedi ei ystyried fel rhan o apêl, er nad o reidrwydd wedi ei chadw ar ffurf cwyn. Ystyriaf nad yw'r Cyngor wedi ymddwyn yn groes i safon 149 yn yr achos hwn.

Safon 158: Gofyniad safon 158 yw i gorff lunio adroddiad blynyddol yn Gymraeg sy'n delio â'r safonau cyflenwi gwasanaethau yr oedd dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy. Fel rhan o'r adroddiad hwnnw, mae'n ofynnol iddo gynnwys nifer y cwynion y cafodd yn ystod y flwyddyn honno a oedd yn ymwneud â chydymffurfedd â'r safonau cyflenwi gwasanaethau y mae'r corff hwnnw dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy. Fe ohebodd yr achwynydd â'r Cyngor am ei Hysbysiad tâl cosb a derbyniodd y Cyngor yr ohebiaeth honno ar 12/09/2017. Rwyf yn ystyried bod yr ohebiaeth honno yn cyfeirio at gwynion yn ymwneud â chydymffurfiaeth y Cyngor â'r safonau cyflenwi gwasanaethau y mae o dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy. Nid oedd y Cyngor wedi ystyried hyn i fod yn gŵyn gan iddo gael ei drin fel apêl yn unig, ac felly na chafodd ei gofnodi ar wahân fel cwyn. Rwyf yn ystyried y dylai'r Cyngor fod wedi ystyried yr apêl i fod yn gwynion hefyd yn ymwneud â chydymffurfiaeth â'r safonau, ac felly y dylent fod wedi eu cynnwys yn nifer y cwynion a dderbyniodd y Cyngor yn ystod y flwyddyn berthnasol o fewn adroddiad blynyddol y Cyngor.

Cam gorfodi CSG197: Mae'r cam gorfodi yn gofyn i Gyngor Caerdydd sicrhau bod gan y Cyngor weithdrefnau cadarn mewn lle er mwyn ymateb yn Gymraeg i ohebiaeth mewn perthynas â cheisiadau rhyddid gwybodaeth a dderbynnir yn Gymraeg. Roedd y cam gorfodi hwn hefyd yn gosod camau i sicrhau nad oedd cais rhyddid gwybodaeth Cymraeg yn arwain at oedi i'r ymgeisydd, ac nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth ymdrin â'r ceisiadau hynny. Cafodd ymateb i gais rhyddid gwybodaeth cyfrwng Cymraeg ei anfon at yr achwynydd ar 31/01/2019 ac nid oedd yr holl destun yn cynnwys testun

Cymraeg. Mae'r Cyngor wedi cyfaddef ei fod wedi anfon ymateb Saesneg, ac ymhellach i hynny wedi rhoi camau mewn lle i atgoffa Swyddogion Achos bod angen brosesu ceisiadau rhyddid gwybodaeth Cymraeg yn briodol. Mae'r ohebiaeth a anfonwyd gan y Cyngor yn dangos methiant gan Gyngor Caerdydd i gydymffurfio â'r cam gorfodi.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Caerdydd wedi methu cydymffurfio â safonau 1, 5, 7, 42, 48, 61, 147, 158 (rhan 2) a cham gorfodi CSG197; a nad yw Cyngor Caerdydd wedi methu â chydymffurfio â safonau 148 ac 149.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Caerdydd wedi methu cydymffurfio â safonau 1, 5, 7, 42, 48, 61, 147, 158 (rhan 2) a cham gorfodi CSG197.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 1 –gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Caerdydd sicrhau bod pob elfen o ymateb i gais rhyddid gwybodaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn cael ei anfon yn Gymraeg yn unol â gofynion safon 1, gan gynnwys sicrhau bod teitl pob gohebiaeth yn cynnwys testun Cymraeg.

2. Rhaid i Gyngor Caerdydd ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau'r cam gorfodi.

Amserlen: O fewn 30 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd.

Safon 5 –gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

3. Os nad yw'n ymwybodol o ddewis iaith person rhaid i'r Cyngor sicrhau bod gohebiaeth Gymraeg am drwyddedau parcio yn cael ei hanfon hyd nes ei fod yn gwybod â sicrwydd nad yw'r person yn dymuno derbyn gohebiaeth Gymraeg.

4. Rhaid i Gyngor Caerdydd ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau'r cam gorfodi. Amserlen: O fewn 30 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd.

Safon 7 –gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

5. Rhaid i Gyngor Caerdydd sicrhau bod datganiad yn unol â safon 7 yn cael ei ychwanegu ar unrhyw ohebiaeth trwyddedau parcio.

6. Rhaid i Gyngor Caerdydd ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau'r cam gorfodi Amserlen: O fewn 30 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd. Safon 42 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

7. Mae'n ofynnol i Gyngor Caerdydd sicrhau bod pob trwydded parcio yn cael ei llunio yn Gymraeg waeth beth yw'r iaith sydd yn cael ei defnyddio i wneud y cais am drwydded..

8. Rhaid i Gyngor Caerdydd ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau'r cam gorfodi.

Amserlen: O fewn 60 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd.

Safon 48 –gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 (3)(b) Mesur y Gymraeg

9. Mae'n ofynnol i Gyngor Caerdydd sicrhau bod unrhyw destun sydd ar gael ar drwyddedau parcio a thacsi ar gael yn Gymraeg. 10. Rhaid i Gyngor Caerdydd ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau'r cam gorfodi.

Amserlen: O fewn 30 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd ar gyfer trwyddedau tacsi, ac o fewn 60 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd ar gyfer trwyddedau parcio.

Safon 61 –gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

11. Rhaid i Gyngor Caerdydd sicrhau nad yw'r arwydd ffordd sydd yn destun I Ymchwiliad CSG514 yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg a bod unrhyw destun sydd yn cael ei arddangos ar yr arwydd ar gael yn Gymraeg pan fo enw Cymraeg ar gael.

12. Rhaid i Gyngor Caerdydd sicrhau bod arwyddion yn cydymffurfio â safonau'r Gymraeg pan fo trydydd partion yn llunio'r arwyddion hynny ar ei ran, gan sicrhau bod gweithdrefnau clir yn cael eu llunio at y diben hwnnw. Dylai'r weithdrefn hon gynnwys gwybodaeth am y meysydd i'w gwirio o ran y Gymraeg ar yr arwyddion hynny.

13. Rhaid i Gyngor Caerdydd ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 – 2.

Amserlen: Cam gorfodi 11 – o fewn 4 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd. Cam gorfodi 12 – o fewn 2 fis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd.

Safon 147 –gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

14. Rhaid i Gyngor Caerdydd sicrhau bod ganddo brosesau cadarn i sicrhau ei fod yn cadw cofnod o bob cwyn y mae'n ei gael sy'n ymwneud â chydymffurfiaeth â'r safonau, gan gynnwys cwynion a wneir tu allan i'r broses gwyno gorfforaethol.

15. Rhaid i Gyngor Caerdydd sicrhau bod holl staff y Cyngor yn ymwybodol o'r prosesau hynny. 16. Rhaid i Gyngor Caerdydd ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 14 – 15.

Amserlen: O fewn 60 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd.

Safon 158 –gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

17. Mae'n rhaid i Gyngor Caerdydd sicrhau bod y nifer cywir o'r holl gwynion yn ymwneud â chydymffurfedd â'r safonau cyflenwi gwasanaethau y mae o dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy yn cael eu gynnwys yn ei adroddiad blynyddol yn unol â rhan (2) safon 158.

18. Mae'n rhaid i Gyngor Caerdydd sicrhau bod ganddo brosesau clir mewn lle er mwyn sicrhau bod pob cwyn am gydymffurfiaeth â'r safonau cyflenwi gwasanaethau y mae o dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy yn cael ei chynnwys yn yr adroddiad blynyddol.

19. Rhaid i Gyngor Caerdydd sicrhau bod holl staff y Cyngor yn ymwybodol o'r prosesau hynny.

20. Rhaid i Gyngor Caerdydd ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 18 – 19.

Amserlen: Bydd yn ofynnol i Gyngor Caerdydd weithredu ar gam gorfodi 17 erbyn cyhoeddi ei adroddiad blynyddol ar gyfer 2019/20. Mae'n rhaid gweithredu camau gorfodi 18-19 o fewn 60 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd.

Gofyniad i gymryd camau yn unol â hysbysiad penderfynu ymchwiliad CSG197 Yn achos fy nyfarniad fod Cyngor Caerdydd wedi methu â chydymffurfio â cham gorfodi ymchwiliad CSG197 ni fyddaf yn gweithredu ymhellach. Rwyf o'r farn bod y camau gorfodi yr wyf eisoes wedi eu rhoi i'r Cyngor a'r camau gorfodi newydd mewn perthynas â safon 1 Safon 147 –gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

14. Rhaid i Gyngor Caerdydd sicrhau bod ganddo brosesau cadarn i sicrhau ei fod yn cadw cofnod o bob cwyn y mae'n ei gael sy'n ymwneud â chydymffurfiaeth â'r safonau, gan gynnwys cwynion a wneir tu allan i'r broses gwyno gorfforaethol.

15. Rhaid i Gyngor Caerdydd sicrhau bod holl staff y Cyngor yn ymwybodol o'r prosesau hynny. 16. Rhaid i Gyngor Caerdydd ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 14 – 15.

Amserlen: O fewn 60 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Safon 158 –gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

17. Mae'n rhaid i Gyngor Caerdydd sicrhau bod y nifer cywir o'r holl gwynion yn ymwneud â chydymffurfedd â'r safonau cyflenwi gwasanaethau y mae o dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy yn cael eu gynnwys yn ei adroddiad blynyddol yn unol â rhan (2) safon 158.

18. Mae'n rhaid i Gyngor Caerdydd sicrhau bod ganddo brosesau clir mewn lle er mwyn sicrhau bod pob cwyn am gydymffurfiaeth â'r safonau cyflenwi gwasanaethau y mae o dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy yn cael ei chynnwys yn yr adroddiad blynyddol.

19. Rhaid i Gyngor Caerdydd sicrhau bod holl staff y Cyngor yn ymwybodol o'r prosesau hynny.

20. Rhaid i Gyngor Caerdydd ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 18 – 19.

Amserlen: Bydd yn ofynnol i Gyngor Caerdydd weithredu ar gam gorfodi 17 erbyn cyhoeddi ei adroddiad blynyddol ar gyfer 2019/20. Mae'n rhaid gweithredu camau gorfodi 18-19 o fewn 60 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd yn ddigonol ar gyfer atal y methiant i gydymffurfio rhag parhau neu gael ei ailadrodd. Mae'r Cyngor yn ogystal wedi cyflwyno mesurau ychwanegol er mwyn sicrhau bod ceisiadau rhyddid gwybodaeth Cymraeg yn cael eu prosesu'n briodol .

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhodddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Caerdydd ar 14/02/2020

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys

Cyngor Dinas
Casnewydd

CSG613 Ar 12/08/2019 derbyniwyd gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Derbyniodd yr achwynydd hysbysiad addasiad treth y cyngor gan Gyngor Dinas Casnewydd ar 12 Awst 2019. Roedd rhan fwyaf o'r ohebiaeth yn Saesneg yn unig ac ar waelod yr ohebiaeth roedd nodyn yn dweud "Mae'r Hysbysiad hwn ar gael yn Gymraeg ar gais".

5/2/2020

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 5: Mae safon 5 yn gofyn i'r Cyngor anfon fersiwn Gymraeg o ohebiaeth pan maent yn anfon fersiwn Saesneg os nad ydynt yn gwybod nad yw unigolyn yn dymuno derbyn fersiwn Gymraeg. Yn yr achos yma roedd y Cyngor yn gwybod bod yr achwynydd yn dymuno derbyn gohebiaeth Gymraeg ond er gwaethaf hynny fe anfonwyd yr ohebiaeth yn Saesneg yn unig. Nid yw'r Cyngor yn anfon gohebiaeth Gymraeg i unigolion os nad ydynt wedi gofyn yn benodol am ohebiaeth Gymraeg. Gan bod y Cyngor wedi anfon yr ohebiaeth yn Saesneg yn unig at yr achwynydd oedd yn dymuno derbyn gohebiaeth Gymraeg ac at unigolion eraill heb wybod nad oeddynt yn dymuno derbyn gohebiaeth Gymraeg ai pheidio rwy'n dyfarnu na wnaeth y Cyngor gydymffurfio â safon 5 yn yr achos yma.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Dinas Casnewydd wedi methu cydymffurfio â safon 5.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Dinas Casnewydd wedi methu cydymffurfio â safon 5.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 5: Safon 5 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Dinas Casnewydd gymryd camau i godi ymwybyddiaeth staff o'r angen i anfon fersiwn Gymraeg o ohebiaeth os nad yw dewis iaith y derbynnydd wedi ei sefydlu.
2. Rhaid i Gyngor Dinas Casnewydd gynnal adolygiad o lythyrau safonol Adran Dreth y Cyngor a gweithredu ar

		ganfyddiadau'r adolygiad er mwyn sicrhau eu bod yn cydymffurfio â safon 5. Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd Safon 5 – gofyniad i baratoi cynllun gweithredu yn unol ag adran 77(3) Mesur y Gymraeg. 3. Rwyf yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor baratoi cynllun gweithredu a fydd yn dangos pa gamau y bydd yn eu cymryd er mwyn cydymffurfio â safon 5 mewn perthynas â'r ddogfen 'Council Tax Adjustment Notice'. Dylai'r Cyngor baratoi'r cynllun gweithredu drafft cyntaf a darparu copi i mi o fewn 3 mis. Byddaf yn gweithredu'n unol ag adran 80 Mesur y Gymraeg mewn perthynas â'r cynllun gweithredu. 4. Rhaid i Gyngor Dinas Casnewydd ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi [1 – 3]. Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhodddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Dinas Casnewydd ar 05/02/2020 Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys
<u>Cyngor Dinas a Sir Abertawe</u>	CSG578 Ar 3 Mehefin 2019 derbyniwyd gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Honnai'r achwynydd iddo barcio ei gar ger neuadd Brangwyn, Abertawe ar 13 22/1/2020	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 6: Mae safon 6 yn gofyn i'r Cyngor sicrhau, pan fo'n llunio fersiwn Gymraeg a fersiwn Saesneg gyfatebol o ohebiaeth, nad yw yn trin y fersiwn Gymraeg o'r ohebiaeth yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg. Lluniodd y Cyngor ohebiaeth, yn yr achos hwn dderbynneb apêl ar e-bost, a llythyr. Roedd y dderbynneb apêl Gymraeg yn cynnwys

Ebrill 2019. Honnai: i) fod rhan helaeth o'r Gymraeg ar yr arwydd yn y maes parcio wedi ei orchuddio dan arwydd newydd neu dros dro, ond bod y fersiwn Saesneg yn parhau i fod yn weladwy. ii) fod enw'r maes parcio yn Gymraeg ar ben yr arwydd – sef Glan y Mor, yn wahanol i'r enw ar yr arwydd dros dro, sef Blaendraeth. iii) fod yr hysbysiad tâl cosb yn cynnwys enw'r maes parcio yn Saesneg yn unig ar y fersiwn Gymraeg, a bod y Gymraeg yn ymddangos ar ôl y Saesneg ar gefn y ddogfen. iv) wedi iddo apelio yn erbyn y ddirwy drwy ddefnyddio ffurflen ar-lein ar wefan y Cyngor, cafodd yr achwynydd dderbynneg e-bost. Roedd y dderbynneg Gymraeg yn cynnwys penawdau ac ymadroddion Saesneg. v) fod yr apêl wedi ei gyfieithu i'r Saesneg, ac mai rhannau Saesneg o'r hysbysfwrdd yn unig sydd wedi eu gwirio. Mae'r hysbysfwrdd yn y maes parcio yn nodi Blaendraeth ar yr hysbysiad dros dro a Glan y Mor ar yr hysbysiad parhaol, ac mae'r Hysbysiad Tâl Cosb a dderbyniodd yr achwynydd yn nodi "The Baths Car Park" yn Saesneg yn unig. vi) Defnyddiwyd tri enw gwahanol ar yr un maes parcio.

testun Saesneg, ac o ganlyniad yn trin y fersiwn Gymraeg yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg o ran ei olwg. Mae hyn yn dangos methiant gan y Cyngor i gydymffurfio â safon 6. Mae'r llythyr yn cynnwys testun Cymraeg ac er y ceir dryswch bod enw'r maes parcio a gofnodwyd yn y llythyr yn wahanol i'r enw a ddefnyddiwyd ar yr hysbysfwrdd, nid yw'n arddangos methiant i gydymffurfio â safon ond yn hytrach yn flerwch gweinyddol gan y Cyngor. Safon 48: Mae safon 48 yn gofyn i'r Cyngor sicrhau, pan fo'n llunio dogfen, nad yw yn trin y fersiwn Gymraeg o'r ddogfen yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg. Lluniodd y Cyngor ddogfen hysbysiad tâl cosb ddwyieithog oedd yn cynnwys enw'r maes parcio dan sylw yn Saesneg yn unig. Mae hyn yn dangos methiant gan y Cyngor i gydymffurfio â safon 48. Safon 50B: Mae safon 50B yn gofyn i'r Cyngor sicrhau, pan fo'n llunio ffurflen, nad yw yn trin y fersiwn Gymraeg o'r ffurflen yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg. Lluniodd y Cyngor ffurflen hysbysiad tâl cosb ddwyieithog oedd yn cynnwys enw'r maes parcio dan sylw yn Saesneg yn unig. Lluniodd y Cyngor ffurflen apêl i'w hanfon ar ffurf e-bost a oedd yn cynnwys pennawd, is-benawdau ac ymadroddion Saesneg. Mae hyn yn dangos methiant gan y Cyngor i gydymffurfio â safon 50B. Safon 61: Mae safon 61 yn gofyn i gorff sy'n gosod arwydd newydd neu'n adnewyddu arwydd i sicrhau bod unrhyw destun sy'n cael ei arddangos ar yr arwydd yn Gymraeg, ac i beidio â thrin y testun Cymraeg yn llai ffafriol na'r testun Saesneg. Gosododd Cyngor Abertawe arwydd dros dro a oedd yn cuddio rhan helaeth o'r testun Cymraeg ar arwydd parhaol ym maes parcio Blaendraeth. Ryw'n canfod fod hyn gyfystyr â methiant i gydymffurfio â safon 61.

Safon 62: Mae safon 62 yn gofyn i gorff sy'n gosod arwydd newydd neu'n adnewyddu arwydd i sicrhau bod y testun Cymraeg wedi ei roi mewn safle fel mai hwnnw sy'n debygol o gael ei ddarllen yn gyntaf. Gosododd Cyngor Abertawe arwydd dros dro ar ran isaf arwydd parhaol, a oedd yn cuddio rhan helaeth o'r testun Cymraeg ym maes parcio Blaendraeth. Roedd y Saesneg i'w weld yn flaenllaw ar ran isaf yr arwydd. Ryw'n canfod fod hyn gyfystyr â methiant i gydymffurfio â safon 62.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Abertawe wedi methu cydymffurfio â safonau 6, 48, 50B, 61 a 62.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Abertawe wedi methu cydymffurfio â safonau 6, 48, 50B, 61 a 62.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 6 – Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Abertawe gynnal arolwg er mwyn adnabod pob neges awtomataidd a anfonir gan yr adran Priffyrdd a Chludiant a chymryd camau i sicrhau bod pob neges e-bost awtomataidd a anfonir mewn ymateb i negeseuon yn Gymraeg, yn cael eu hanfon yn Gymraeg, ac nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg mewn gohebiaeth.

2. Rhaid i Gyngor Abertawe ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Safon 48 –gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

3. Rhaid i Gyngor Abertawe addasu'r ddogfen Hysbysiad Tâl Cosb i gwrdd â gofynion safonau'r Gymraeg. Pan fydd enw Cymraeg ar faes parcio, rhaid i'r Cyngor sicrhau bod yr enw hwnnw'n cael ei arddangos ar yr hysbysiad.

4. Rhaid i Gyngor Abertawe ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 3.

Amserlen: O fewn 6 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Safon 61 –Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

5. Rhaid i Gyngor Abertawe lunio canllaw i dynnu sylw staff yr adran Priffyrdd a Chludiant sy'n gyfrifol am lunio a gosod arwyddion newydd neu adnewyddu arwyddion o ofynion safonau'r Gymraeg.

6. Rhaid i Gyngor Abertawe ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 5.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhodddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Abertawe ar 22/01/2020

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys

Cyngor
Bwrdeistref

CSG582 Ar 23 Mehefin, 2019
derbyniwyd gŵyn gan aelod o'r
cyhoedd. Roedd yn bodloni amodau

17/1/2020

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 62: Rhaid i'r Cyngor sicrhau bod unrhyw arwydd sy'n cael ei osod ganddo ar ôl y diwrnod gosod yn cydymffurfio

Sirol Wreccsam

adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd y gŵyn yn ymwneud ag arwydd oedd yn ymddangos fel un oedd yn perthyn i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam (y Cyngor). Disgrifiodd yr arwydd fel arwydd ffordd parhaol nad oedd yn cydymffurfio â gofynion safonau'r Gymraeg, nag ychwaith ofynion perthnasol a osodwyd ar y Cyngor yn sgil ymchwiliad blaenorol gan fy rhagflaenydd. Rhif cyfeirnod yr ymchwiliad hwnnw oedd CSG237. Roedd yr arwydd wedi ei leoli ar y B5605 ar y ffordd i Riwbabon o gyfeiriad Johnstown. Arwydd electronig oedd yn atgoffa gyrwyr mai 30mya yw'r terfyn cyflymder. Yn ôl y dystiolaeth roedd testun Saesneg yr arwydd, SLOW, wedi ei osod uwchben y testun Cymraeg, ARAF, yn groes i ofynion y safonau.

hefo gofynion safon 62. Mae hynny'n golygu bod rhaid i destun Cymraeg yr arwydd gael ei roi mewn safle fel mai hwnnw sy'n debygol o gael ei ddarllen yn gyntaf. Gosododd y Cyngor arwydd ffordd ar y B5605 ar 4 Ebrill, 2017, ar ôl y diwrnod gosod. Roedd testun Cymraeg yr arwydd hwnnw wedi ei roi mewn safle fel nad hwnnw oedd yn debygol o gael ei ddarllen gyntaf. Roedd hyn yn fethiant gan y Cyngor i gydymffurfio hefo gofynion y safon.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam wedi methu cydymffurfio â safon 62.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam wedi methu cydymffurfio â safon 62.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 62 - Gofyniad i gymryd camau yn unol ag isadran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg.

1. Rhaid i'r Cyngor adnabod pob arwydd o'r math hwn y mae'n gyfrifol amdano o fewn ardal y fwrdeistref.
2. O'r arwyddion a adnabuwyd ganddo fel rhan o gam gorfodi 1, rhaid i'r Cyngor adnabod pa rai a osodwyd ar ôl 30 Mawrth, 2016.
3. Rhaid i'r Cyngor ymchwilio i'r posibilrwydd o newid trefn testun yr arwyddion a adnabuwyd ganddo fel rhan o gam gorfodi 2.
4. Os yw'r Cyngor yn canfod bod modd newid trefn testun yr arwyddion rhaid iddo wneud hynny, cyn gynted ag sy'n ymarferol bosib, er mwyn sicrhau bod y testun Cymraeg yn cael ei roi mewn safle fel mai hwnnw oedd yn debygol o gael ei ddarllen gyntaf.

		5. Os yw'r Cyngor yn canfod nad yw'n bosib newid trefn testun yr arwyddion a adnabuwyd ganddo fel rhan o gam gorfodi 2 er mwyn sicrhau eu bod yn cydymffurfio hefo'r safon rhaid i'r Cyngor eu tynnu a'u disodli. 6. Rhaid i'r Cyngor ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1-5. Amserlen: O fewn 6 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd. 7. Dylai'r Cyngor ddiwygio'r ddogfen 'Safonau'r Iaith Gymraeg: Canllawiau ar gyfer arwyddion dwyieithog cywir' er mwyn sicrhau ei fod yn rhybuddio'n erbyn ail-osod arwyddion a gynhyrchwyd cyn i'r safonau ddod i rym nad ydynt yn cydymffurfio hefo'r gofynion. 8. Rhaid i'r Cyngor ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 7. Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd. Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhodddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam ar 17/01/2020 Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys
<u>Cyngor Dinas a Sir Abertawe</u>	CSG470 Derbyniwyd dwy gŵyn gan aelod o'r cyhoedd ynghylch materion yn ymwneud â chynnig Cyngor Dinas a Sir Abertawe (y Cyngor) i gau Ysgol Gynradd Gymraeg Felindre (YGG Felindre). Derbyniwyd y gŵyn gyntaf ar 6 Rhagfyr 2018. Mae'n yn 16/1/2020	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 48: Yn dilyn ystyried a chymharu'r ffurflenni ymateb, dof i'r casgliad bod y bylchau ar gyfer llunio ymateb ysgrifenedig yn y ffurflen copi caled yn llai yn y fersiwn Gymraeg na'r fersiwn Saesneg. Nodaf nad yw'r gwahaniaeth ar yr olwg gyntaf yn ymddangos yn un sylweddol. Fodd bynnag, mae'n rhaid i mi gasglu, pe bai

ymwneud â'r modd y cynhaliodd y Cyngor ymgynghoriad ar y cynnig i gau'r ysgol. Derbyniwyd yr ail gŵyn ar 7 Ionawr 2019. Mae'n ymwneud â diffygion honedig yn y modd yr aseswyd effaith y penderfyniad ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Mae'r achwynydd yn honni: 1. na wnaeth y Cyngor gynnal ymgynghoriad priodol am nad oedd y dogfennau ymgynghori yn ystyried nac yn ceisio barn ynghylch sut y byddai'r penderfyniad yr ymgynghorwyd arno'n effeithio ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. 2. fod y Cyngor wedi methu ag ymateb yn briodol i sylwadau a gyflwynwyd am y modd y cynhaliwyd yr ymgynghoriad. 3. fod dogfennau'r ymgynghoriad yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg gan fod y gofod a roddwyd ar gyfer cynnwys ymateb i rai cwestiynau yn llai yn y fersiynau Cymraeg o'u cymharu â'r fersiynau Saesneg. 4. na chyhoeddwyd yr asesiad ar addysg Gymraeg ar dudalennau Cymraeg y gwefan y Cyngor yn ystod y broses ymgynghori. 5. Na wnaeth y Cyngor

unigolyn yn dymuno cwblhau'r ffurflen copi caled (yn hytrach nac un electronig), yna nid yw'r llinellau sydd wedi eu darparu ar y fersiwn Gymraeg yn cynnig llawer o le i geisio ysgrifennu ymateb llawer mwy nag un brawddeg o hyd. Yn sicr byddai'n rhwyddach ysgrifennu yn y blwch ar y fersiwn Saesneg sydd yn cynnig mwy o le i lunio ymateb. Credaf bod y ffaith bod y bylchau i lunio ymateb yn y fersiwn Gymraeg yn llai na'r bylchau cyfatebol yn y fersiwn Saesneg, yn golygu bod unigolyn oedd yn dymuno ymateb i'r ymgynghoriad drwy ddefnyddio copi caled o'r ffurflen Gymraeg o dan anfantais. Safon 52: Yn dilyn ystyried yr holl dystiolaeth sydd wrth law, mae'n amlwg bod gwrthdaro yn yr hyn y mae'r achwynydd yn honni a'r dystiolaeth a gyflwynwyd gan y Cyngor. Er hynny, mae'n rhaid i mi ddyfarnu a gydymffurfiodd y Cyngor â'r safon ai peidio. Yn absenoldeb tystiolaeth digamsyniol sy'n profi nad oedd copi Cymraeg o'r Asesiad Effaith Iaith Gymraeg wedi bod ar gael ar y wefan trwy gydol yr ymgynghoriad, yr unig gasgliad y gallaf ddod iddo yw nad yw'r Cyngor wedi methu cydymffurfio â'r safon. Safonau 88, 89 a 90: Yn dilyn ystyried yr holl dystiolaeth a gyflwynwyd i mi gan yr achwynydd a'r Cyngor, mae'n ymddangos i mi fod y Cyngor wedi ystyried effaith y cynnig i gau YGG Felindre ar addysg cyfrwng Cymraeg. Mae'r Cyngor wedi cyfeirio sawl tro ac mewn sawl dogfen bod y cynnig yn rhan o'r Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg sydd yn cynllunio ar gyfer cynyddu nifer y disgyblion sydd yn astudio trwy gyfrwng y Gymraeg yn y sir. Fodd bynnag, nid yw'r dystiolaeth a gefais fel rhan o'r ymchwiliad wedi fy narbwyllo bod yr un sylw a'r un ystyriaeth wedi ei roi i effaith y penderfyniad ar y Gymraeg mewn cyd-destun ehangach. Mae'n glir fod y Cyngor wedi cynnal asesiad

gynnal asesiad priodol o effaith y penderfyniad i gau'r ysgol ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg yng nghymuned yr ysgol, ac nad yw'r asesiad o'r effaith ar addysg Gymraeg yn cwrdd gofynion safonau'r Gymraeg sydd wedi eu gosod ar y Cyngor wrth iddynt lunio, adolygu neu addasu polisi. Ar 21 Mehefin 2018 cymeradwyodd Gabinet y Cyngor argymhelliad i ymgynghori ar y cynnig arfaethedig i gau YGG Felindre. Cynhaliwyd ymgynghoriad ar y cynnig rhwng Medi a Hydref 2018. Roedd yr ymgynghoriad yn ymwneud â'r cynnig i gau YGG Felindre (yn weithredol o 31 Awst 2019). Cynigir bod y dalgylch ysgol presennol yn cael ei drosglwyddo i Ysgol Gynradd Gymraeg Tirdeunaw fel yr ysgol agosaf nesaf, oni bai bod cynnig ar wahân i adleoli Ysgol Gynradd Gymraeg Tan-y-lan i leoliad newydd yn cael ei gymeradwyo, ac os felly honno fyddai'r ysgol agosaf fyddai'n derbyn y disgyblion o ddalgylch YGG Felindre. Ar 20 Rhagfyr 2018 cymeradwyodd Cabinet y Cyngor argymhelliad i gyhoeddi hysbysiad statudol ynghylch y bwriad i gau YGG Felindre. Ar sail ystyried yr uchod â'r safonau gosodedig (Atodiad A), yr

effaith ar y Gymraeg cyn y broses ymgynghori, a'u bod wedi ailymweld â'r ddogfen honno i'w diwygio yn sgil ymgynghori ar y cynnig. Mae'n glir hefyd fod ystyriaeth wedi ei roi i'r effaith ar y Gymraeg mewn dogfennau eraill, megis yr asesiad effaith cydraddoldeb a'r asesiad effaith cymunedol. Fodd bynnag, mae'n rhaid i mi ystyried i ba raddau yr oedd yr asesiadau hynny, gyda'u gilydd, yn ystyrlon ac yn ddigonol i sicrhau bod y Cyngor wedi gweithredu yn unol â gofynion ac amcanion y safonau llunio polisi. Mae'r achwynydd yn honni bod gan yr ysgol rôl allweddol mwyn cynnal y Gymraeg yn yr ardal ac wrth gynnig cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg. O edrych ar ofynion y safonau, mae dyletswydd ar y Cyngor i ystyried i ba raddau y mae'r cynnig yn gwarchod, yn hybu ac yn cyfoethogi treftadaeth a diwylliant yr ardal mewn perthynas â'r Gymraeg. Yr wyf eisoes wedi trafod cynnwys y ddogfen Asesiad Effaith ar yr Iaith Gymraeg ym mharagraffau 2.33 i 2.37. Tynnais sylw at y ffaith mai dim ond 2 baragraff allan o'r 19 oedd yn trafod effaith ar y Gymraeg. Casglaf bod paragraffau 1 i 16 yn trafod y rhesymau a arweiniodd at y penderfyniad i gynnig cau YGG Felindre, yn hytrach na'u bod yn cynnig asesiad trylwyr o effaith y penderfyniad. Mae'r paragraffau clo yn casglu bod y Cyngor yn credu y byddai'r cynnig yn arwain at effaith gadarnhaol ar ddatblygu'r Gymraeg yn ardal Abertawe, er nad oes unrhyw dystiolaeth gadarn yn cael ei gyflwyno i gefnogi hynny. Nid yw'r asesiad yn ystyried effaith posibl ar y Gymraeg o fewn y gymuned nac yn ystyried unrhyw effeithiau y tu hwnt i'r ddarpariaeth addysgol. Nid yw'r asesiad yn ystyried y defnydd o'r Gymraeg yn y gymuned a chyfraniad yr ysgol at hynny. Byddwn wedi disgwyl gweld data neu wybodaeth fyddai'n dystiolaeth bod y Cyngor wedi

oeddwn o'r farn bod y cynnig a amlinellwyd yn y ddogfen ymgynghori yn debygol o gael effaith ar y Gymraeg. Roedd yma hefyd amheuaeth nad oedd asesiad priodol wedi ei gynnal ar effaith posib y cynigion ar y Gymraeg. Penderfynais felly gynnal ymchwiliad dan adran 71 Mesur y Gymraeg er mwyn dyfarnu â fu methiant gan y Cyngor i gydymffurfio â safonau'r Gymraeg. Mae'n ddyletswydd ar y Cyngor i sicrhau a bodloni ei hun bod unrhyw benderfyniadau polisi a wneir ganddo (ynghyd â'r broses o'u llunio ac unrhyw ymgynghoriadau arnynt) yn cydymffurfio ag unrhyw reoliadau neu ddeddfau sy'n berthnasol. Bwriad fy ymchwiliad yn yr achos hwn yw dod i benderfyniad ynglŷn â p'un a yw'r Cyngor wedi methu â chydymffurfio â safonau'r Gymraeg wrth gyrraedd ei benderfyniad. Ble mae penderfyniad polisi eisoes wedi ei wneud, nid yw'n agored i mi ei wneud yn ofynnol i'r Cyngor ail wneud y penderfyniad hwnnw. Felly, mae'r camau yr wyf yn gofyn i'r Cyngor eu cymryd yn berthnasol i benderfyniadau a wneir yn y dyfodol yn unig, mewn perthynas â'r broses o ystyried effeithiau penderfyniadau polisi ar y Gymraeg,

ystyried demograffeg ieithyddol yr ardal a'u bod wedi craffu a phwyso a mesur effaith cau'r ysgol ar arferion ieithyddol y bobol. Nid yw'n ddigonol bod y Cyngor yn casglu bod yr effaith yn "niwtral" heb hefyd gyflwyno dadleuon neu dystiolaeth i gefnogi hynny. Nid oes ychwaith unrhyw dystiolaeth o'r ddogfen Asesiad Effaith ar yr Iaith Gymraeg, na'r dogfennau a'r asesiadau eraill a gynhaliwyd, fod y Cyngor wedi ystyried sut gellir llunio'r polisi neu'r cynnig fel ei bod yn cael effaith cadarnhaol neu llai andwyol ar y Gymraeg. Er bod y Cyngor wedi nodi bod y cynnig yn cael effaith "niwtral" ar y Gymraeg, mae gofynion safon 89 a 90 yn parhau'n berthnasol ac yn weithredol. Wrth gyflwyno ei chŵyn i mi, mae'r achwynydd wedi cyfeirio at y ffyrdd y mae'r ysgol yn cyfrannu at ffactorau cymunedol ehangach sy'n ymwneud â'r Gymraeg. Eglura fod yr ysgol yn cyfrannu at gynnal yr iaith Gymraeg yn y pentref drwy roi'r cyfle i drigolion y pentref, disgyblion a'u rhieni ddod ynghyd i drefnu a chymryd rhan mewn gweithgareddau drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae'r enghreifftiau hynny'n cynnwys y Gymdeithas Rhieni ac Athrawon, eisteddfod y pentref, digwyddiad Cawl a Thwmpath dydd Gŵyl Dewi, cwrdd y cynhaeaf yn y capel, a'r ddrama Nadolig sy'n cael ei gynnal yn y pentref. Eglura'r achwynydd hefyd fod aelodau'r gymuned wedi bod yn weithgar wrth wirfoddoli i godi arian i'r ysgol ar gyfer adnoddau megis bws mini, adeiladu gofod gwlyb a sych i'r disgyblion a datblygu gardd natur. Trefnwyd yn ogystal brosiectau gan aelodau'r gymuned ar gyfer galluogi plant y pentref i gystadlu yn eisteddfodau'r Urdd ac i gymryd rhan mewn prosiect dan nawdd y Cyngor Celfyddydau oedd yn ymwneud â hanes a thraddodiadau lleol a chenedlaethol. Pe bai asesiad priodol o effaith y penderfyniad i gau'r ysgol ar y Gymraeg yn y gymuned

ac ystyried a cheisio barn ynghylch yr effeithiau ar y Gymraeg wrth ymgynghori ar y penderfyniadau hynny. Rhoddais hysbysiad o'r penderfyniad i ymchwilio, ac o'r cylch gorchwyl arfaethedig, i'r Cyngor a'r achwynydd ar 21 Ionawr 2019. Rhoddais hysbysiad o gylch gorchwyl terfynol yr ymchwiliad ar 6 Chwefror 2019.

wedi ei chynnal, fe fyddai'r Cyngor yn debygol o fod wedi dod yn ymwybodol o ddigwyddiadau megis rhain, ac wedi gallu gwneud asesiad o'r berthynas rhwng yr ysgol a'r gweithgareddau, a dadansoddi'r effaith y byddai'r cau'r ysgol yn debygol o'i gael ar allu'r gymuned i barhau i'w cynnal yn sgil cau'r ysgol, neu i gynnal gweithgareddau cyffelyb fyddai'n eu galluogi i barhau i ddefnyddio'r Gymraeg. Yna, ar sail yr asesiad, fe fyddai wedi bod mewn sefyllfa i ystyried pa gamau y gallai eu cymryd yn sgil gwneud asesiad o'r fath. Mae'r safonau yn ei gwneud yn agored i'r Cyngor i barhau gyda'r penderfyniad doed a ddêl neu, gall gasglu bod yr effeithiau andwyol mor sylweddol fel nad oes modd parhau gyda'r penderfyniad. Mae modd iddo hefyd barhau i wneud y penderfyniad mewn ffordd a fyddai'n cael effeithiau positif neu fwy positif ar y Gymraeg na'r hyn yr arfaethwyd yn y lle cyntaf, neu wneud y penderfyniad gan gyflwyno mesurau lleddfu gyda'r bwriad o atal neu leihau effaith andwyol y penderfyniad. Y Cyngor ddylai ddod fyny â chynigion ar sut mae gwneud hynny. Heb asesiad, ymchwil a chanfyddiadau priodol, nid oes modd rhagweld beth allai cynigion o'r fath fod, ond fe allai'r enghreifftiau isod fod y mathau o bethau y gellir fod wedi eu hystyried mewn cymuned ble mae'r Gymraeg yn parhau i fod yn rhan o wead y gymdeithas: • Ariannu mentrau neu weithgareddau dan arweiniad y fenter iaith • Sicrhau fod cyfleusterau ac adnoddau'r ysgol yn parhau i fod ar gael i'r gymuned er mwyn, er enghraifft, fod yn fan cyfarfod neu'n ganolfan ar gyfer derbyn gwasanaethau lleol megis gwasanaeth llyfrgelloedd, mynediad i dechnoleg gwybodaeth ayb • Arweiniad neu gefnogaeth y Cyngor i'r gymuned er mwyn eu galluogi i sefydlu mentrau cymdeithasol er budd y gymuned. Gan ystyried paragraff

2.66 nid yw'n bosibl i Gomisiynydd y Gymraeg wybod beth allasai penderfyniad y Cyngor fod wedi bod pe bai wedi gweithredu yn unol a safonau'r Gymraeg. Yr unig gasgliad y gellir dod iddo yw y gallasai'r penderfyniad fod wedi bod yn wahanol i'r un a wnaed. Yn sgil yr uchod, yr wyf o'r farn nad oedd yr Asesiad Effaith ar y Gymraeg yn ddigonol i gyflawni gofynion safonau 88, 89 a 90. Casglaf felly nad yw'r Cyngor wedi gweithredu gofynion safonau 88, 89 a 90 wrth wneud ei benderfyniad polisi i gau YGG Felindre. Nid yw'r Cyngor wedi ystyried a nodi pa effeithiau y gall ei benderfyniad gael ar gyfleoedd i bersonau defnyddio'r Gymraeg nag i beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Nid ydynt ychwaith wedi ystyried sut y gallant wneud y penderfyniad fel ei fod yn cael effeithiau mwy positif, neu llai andwyol, ar gyfleoedd i bersonau defnyddio'r Gymraeg, neu i beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Safonau 91, 92 a 93: Mae gofynion y safonau hyn yn glir. Wrth gyhoeddi dogfennau ymgynghori, mae'n rhaid ceisio barn am yr effeithiau posib y bydd y penderfyniad polisi dan sylw yn ei gael ar gyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg. Er mwyn cydymffurfio â'r safonau, byddwn wedi disgwyl bod y dogfennau ymgynghori yn cynnwys adrannau penodol sydd yn annog personau i ystyried effaith y cynigion ar y Gymraeg ac i leisio barn ar sut y gellir llunio'r polisi fel ei fod yn cael effaith mwy cadarnhaol neu llai andwyol ar y Gymraeg. I gyflawni hynny, dylid cynnwys cwestiynau penodol sydd yn gofyn am farn personau ar hynny. Yn wir, byddwn yn disgwyl i sefydliadau sydd yn ddarostyngedig i'r safonau i ddatblygu cyfres o gwestiynau safonol i'w cynnwys mewn templedi neu ddogfennau ymgynghori. Ni lwyddwyd i wneud hyn yn yr achos hwn. Casglaf nad oedd yr un o'r

dogfennau oedd yn rhan o'r ymgynghoriad yn gofyn cwestiynau ynghylch unrhyw ystyriaethau pellach ar ba effaith y byddai penderfyniad i agor ysgol yn ei gael ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg. Nid oedd ychwaith yn ceisio barn ar sut i wneud y penderfyniad yn un ble byddai yn cael effeithiau mwy positif ar y cyfleoedd neu rhai llai andwyol. Credaf y dylai'r Cyngor fod wedi bod yn fwy rhagweithiol wrth geisio barn ar effaith y cynnig ar y Gymraeg y tu hwnt i'r ddarpariaeth addysgol cyfrwng Cymraeg. Er bod y Cyngor wedi derbyn sylwadau am yr effaith posib ar y Gymraeg, nid oedd hynny o ganlyniad i unrhyw ymdrech benodol gan y Cyngor. Yr wyf o'r farn nad yw'n briodol rhoi'r baich ar y gynulleidfa darged i gofio ystyried effeithiau posib penderfyniadau polisi ar y Gymraeg. Mae dyletswydd ar y Cyngor i gymell a sicrhau bod y rhai yr ymgynghorir â hwy yn ystyried y Gymraeg, a'r dull arferol o wneud hynny, a'r mwyaf effeithiol yn fy marn i, yw drwy ofyn cwestiynau penodol yng nghorff y dogfennau ymgynghori neu'r ffurflenni ymateb. Yn ei ymateb i'r hysbysiad tystiolaeth mae'r Cyngor wedi cadarnhau nad oedd y ddogfen ymgynghori yn cynnwys unrhyw gwestiynau penodol yn ymwneud ag effeithiau posib y cynnig ar y Gymraeg. O ganlyniad casglaf na wnaeth y Cyngor sicrhau bod y ddogfen ymgynghori yn ceisio barn ynghylch effeithiau posib ar y Gymraeg yn unol â gofynion y safonau.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd nad yw Cyngor Dinas a Sir Abertawe wedi methu â chydymffurfio â safon 52 ond bod Cyngor Sir a Dinas Abertawe wedi methu cydymffurfio â safonau 48, 88, 89, 90, 91, 92 a 93.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad nad yw Cyngor Dinas a Sir Abertawe wedi methu â chydymffurfio â safon 52 ond bod Cyngor Sir a Dinas Abertawe wedi methu cydymffurfio â safonau 48, 88, 89, 90, 91, 92 a 93.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 48 – Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i'r Cyngor adolygu ei drefniadau ar gyfer llunio dogfennau sy'n gwahodd ymateb i ymgynghoriad, gan weithredu ar ei ganfyddiadau, ble mae angen, i sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg. Amserlen: O fewn 8 wythnos o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd. Safonau 88, 89 a 90 – Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

2. Rhaid i'r Cyngor gymryd camau i sicrhau y tynnir sylw'r Cabinet at ddyfarniad a chanfyddiadau'r ymchwiliad hwn ar y graddau yr ystyriwyd yn ddigonol effeithiau'r penderfyniad polisi ar y Gymraeg.

3. Rhaid i'r Cyngor fabwysiadu proses gadarn ar gyfer cynnal a chofnodi ystyriaethau ar unrhyw effeithiau y byddai penderfyniad polisi yn ei gael ar gyfleoedd i bersonau defnyddio'r Gymraeg, a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Rhaid i'r broses gynnwys canllaw clir ar gyfer swyddogion a chynghorwyr ynghylch sut y dylid cwblhau a chofnodi'r ystyriaethau perthnasol.

4. Rhaid i'r Cyngor fabwysiadu proses gadarn ar gyfer cynnal a chofnodi ystyriaethau ar sut y gellid llunio penderfyniad polisi fel ei fod yn cael effeithiau mwy positif ar gyfleoedd i bersonau defnyddio'r Gymraeg neu i beidio â

thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Rhaid i'r broses gynnwys canllaw clir ar gyfer swyddogion a chynghorwyr ynghylch sut y dylid cwblhau a chofnodi'r ystyriaethau perthnasol.

5. Rhaid i'r Cyngor fabwysiadu proses gadarn ar gyfer cynnal a chofnodi ystyriaethau ar sut y gellid llunio penderfyniad polisi fel nad yw'n cael effeithiau andwyol ar gyfleoedd i bersonau defnyddio'r Gymraeg neu i beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Rhaid i'r broses gynnwys canllaw clir ar gyfer swyddogion a chynghorwyr ynghylch sut y dylid cwblhau a chofnodi'r ystyriaethau perthnasol.

6. Rhaid i'r Cyngor lunio canllawiau (neu adolygu ei ganllawiau presennol) i staff sydd yn gyfrifol am gynnal asesiadau effaith o benderfyniadau polisi er mwyn sicrhau bod y Cyngor yn ystyried yr holl ffactorau perthnasol yng nghyd-destun yr effaith posibl ar y Gymraeg. Amserlen: O fewn 12 wythnos o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd.

Safonau 88, 89 a 90 – Gofyniad i'r Cyngor roi cyhoeddusrwydd i'r methiant i gydymffurfio â safonau yn unol ag adran 77(3)(d) Mesur y Gymraeg

7. Rhaid i'r Cyngor roi cyhoeddusrwydd i'w fethiant i gydymffurfio â safonau 88, 89 a 90 trwy gyhoeddi'r adroddiad hwn mewn man amlwg ar ei wefan, a chynnwys eitem ar yr ymchwiliad yn adran newyddion ei wefan. Amserlen: O fewn 6 wythnos o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd.

Safonau 88, 89 a 90 – Comisiynydd y Gymraeg yn rhoi cyhoeddusrwydd i'r methiant i gydymffurfio â safonau yn unol ag adran 77(3)(c) Mesur y Gymraeg 8. Byddaf yn rhoi cyhoeddusrwydd i fethiant y Cyngor i gydymffurfio â'r

safonau drwy gymryd y camau canlynol:- cyhoeddi datganiad yn dweud fod y Cyngor wedi methu cydymffurfio â'r safonau - cyhoeddi'r adroddiad ar yr ymchwiliad ar fy ngwefan. Amserlen: O fewn 6 wythnos o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd.

Safonau 91, 92 a 93 - Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

9.Rhaid i'r Cyngor gymryd camau i sicrhau y tynnir sylw'r Cabinet at ddyfarniad a chanfyddiadau'r ymchwiliad hwn ar y graddau y ceisiwyd barn mewn modd priodol a digonol yng nghyswllt y Gymraeg fel rhan o benderfyniad wnaed ganddo i gau YGG Felindre.

10.Rhaid i'r Cyngor ddatblygu cyfres o gwestiynau safonol i'w ddefnyddio mewn dogfennau ymgynghori sy'n ymwneud â phenderfyniadau polisi fel ei fod yn ceisio barn yn unol â gofynion safonau 91,92 a 93.

11.Rhaid i'r Cyngor adolygu a diwygio ei brosesau ar gyhoeddi dogfennau ymgynghori sy'n ymwneud â phenderfyniadau polisi, er mwyn sicrhau fod dogfennau ymgynghori'r dyfodol yn cydymffurfio â safonau 91, 92 a 93.

Amserlen: O fewn 12 wythnos o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol Comisiynydd.

Safonau 91, 92 a 93 – Gofyniad i'r Cyngor roi cyhoeddusrwydd i'r methiant i gydymffurfio â safonau yn unol ag adran 77(3)(d) Mesur y Gymraeg

12.Rhaid i'r Cyngor roi cyhoeddusrwydd i'w fethiant i gydymffurfio â safonau 91, 92 a 93 trwy gyhoeddi'r adroddiad hwn mewn man amlwg ar ei wefan, a chynnwys eitem ar yr ymchwiliad yn adran newyddion ei wefan.

Amserlen: O fewn 6 wythnos o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd.

		13. Rhaid i'r Cyngor ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig ddigonol sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 i 12. Amserlen: O fewn 16 wythnos o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd. Safonau 91, 92 a 93 – Comisiynydd y Gymraeg yn rhoi cyhoeddusrwydd i'r methiant i gydymffurfio â safonau yn unol ag adran 77(3)(c) Mesur y Gymraeg 14. Byddaf yn rhoi cyhoeddusrwydd i fethiant y Cyngor i gydymffurfio â safonau 91, 92 a 93 drwy gymryd y camau canlynol:- cyhoeddi datganiad yn dweud fod y Cyngor wedi methu cydymffurfio â'r safonau - cyhoeddi'r adroddiad ar yr ymchwiliad ar fy ngwefan. Amserlen: O fewn 6 wythnos o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd. Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Dinas a Sir Abertawe ar 16/01/2020 Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Cyngor</u> <u>Bwrdeistref</u> <u>Sirol</u> <u>Wrecsam</u>	CSG581 Ar 18/06/2019 derbyniwyd gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Honnai'r achwynydd iddo ymweld â derbynfa Tŷ Pawb ychydig wedi 13.30yp ar 11/04/2019 gan ddymuno derbyn gwasanaeth Cymraeg. Honnai nad oedd gwasanaeth Cymraeg ar gael iddo. 20/12/2019	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 64: Mae safon 64 yn gofyn i unrhyw wasanaeth derbynfa sydd ar gael yn Saesneg hefyd fod ar gael yn Gymraeg. Honnai'r achwynydd na chafodd wasanaeth derbynfa Cymraeg ychydig wedi 13.30yp ar 11/04/2019. Nododd y Cyngor iddo sicrhau bod siaradwr Cymraeg ar gael i gyfarch mynychwyr yn y dderbynfa hyd 13.30yp, ond i'r achwynydd gyrraedd yn hwyr, ac i'r swyddog ymadael i fynychu'r cyfarfod. Wrth ystyried y dystiolaeth, casglaf fod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam wedi methu a chydymffurfio â gofynion safon 64 ar yr achlysur hwn.

		Dyfarniad y Comisiynydd O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam wedi methu cydymffurfio â safon 64. Datganiad gweithredu pellach Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam wedi methu cydymffurfio â safon 64. Datganiad ar y gweithredu pellach Safon 64 –gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 79(1)(b)(ii) Mesur y Gymraeg 1. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam sicrhau ei fod yn rhoi ar gael gwasanaeth derbynfa Cymraeg yn barhaus yn Tŷ Pawb, er mwyn cydymffurfio gyda safon 64. 2. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1. Amserlen: O fewn 90 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam ar 20/12/2019 Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys
<u>Prifysgol</u> <u>Aberystwyth</u>	CSG542 Ar 1/05/2019 a 3/06/2019 derbyniwyd gwynion gan aelod o'r cyhoedd. Roedd y cwynion yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gwynion dilys. Mae'r achwynydd yn honni (P): honiad (i) - 20/12/2019	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 55: Nid oedd y dudalen Gymraeg https://www.aber.ac.uk/cy/postgrad/fees-finance/all-fees/ yn cynnwys yr wybodaeth ddiweddaraf ganlynol yn Gymraeg ar 01 Mai 2019, er i'r dudalen Saesneg gyfatebol https://www.aber.ac.uk/en/postgrad/fees-finance/all-fees/

bod y Brifysgol wedi trin y Gymraeg yn llai ffafrïol na'r Saesneg ar ei gwefan ar 01 Mai 2019, drwy beidio â chyhoeddi'r wybodaeth ddiweddaraf ynghylch ffioedd dysgu (myfyrwyr Deyrnas Unedig a'r Undeb Ewropeaidd) ar gyfer 2019-2020 ar y dudalen Gymraeg (yn Gymraeg) ar yr un pryd ag y gwnaeth gyhoeddi'r wybodaeth gyfatebol (yn Saesneg) ar y dudalen Saesneg gyfatebol; honiad (ii) – bod y Brifysgol wedi trin y Gymraeg yn llai ffafrïol na'r Saesneg mewn perthynas â'r peiriannau hunanwasanaeth ar gyfer dychwelyd llyfrau i lyfrgell Hugh Owen ar 15 Ebrill 2019, gan fod y peiriannau'n gweithredu'n Saesneg yn ddiofyn a gan fod rhaid cymryd camau ychwanegol o chwilio am y botwm 'Cymraeg', a phwyso'r botwm hwnnw, er mwyn i'r peiriannau weithredu'n Gymraeg; a honiad (iii) - nad oedd gwasanaeth derbynfa Cymraeg ar gael yn aml yn y dderbynfa ar Lefel D yn Llyfrgell Hugh Owen yn y cyfnod o gwmpas mis Mai 2019.

gynnwys yr wybodaeth honno'n Saesneg: Ffioedd Dysgu (Myfyrwyr Deyrnas Unedig a'r Undeb Ewropeaidd) Rhaglenni Meistr a Ddysgir Trwy Gwrs ar gyfer 2019-2020; Ffioedd Dysgu (Myfyrwyr Deyrnas Unedig a'r Undeb Ewropeaidd) Rhaglenni Ymchwil ar gyfer 2019-2020. Roedd gofynion rhan (a) o'r safon yn golygu yr oedd rhaid i'r Brifysgol wneud yn siŵr bod pob tudalen ar wefan y Brifysgol ar gael yn Gymraeg ar y dyddiad dan sylw. Roedd hynny'n cynnwys sicrhau, os oedd tudalen Saesneg yn cynnwys testun penodol yn Saesneg, bod y dudalen Gymraeg gyfatebol hefyd yn cynnwys y testun cyfatebol yn Gymraeg. Oherwydd bod yr wybodaeth ddiweddaraf dan sylw, a oedd ar gael (yn Saesneg) ar y dudalen Saesneg, yn llwyr absennol o'r dudalen gyfatebol Gymraeg (yn Gymraeg), gwnaeth y Brifysgol fethu â chydymffurfio â rhan (a) o'r safon yn yr achos hwn. Rwyf hefyd yn canfod y gwnaeth y Brifysgol fethu â chydymffurfio â rhan (b) o'r safon yn yr achos hwn. Ni wnaeth sicrhau bod y dudalen Gymraeg ar ei gwefan yn gweithredu'n llawn ar 01 Mai 2019. Ni wnaeth sicrhau bod y dudalen Gymraeg yn gweithredu yn yr un modd neu gystal â'r fersiwn Saesneg o'r dudalen. Roedd hynny oherwydd nad oedd y dudalen Gymraeg wedi'i diweddarau gyda'r wybodaeth ddiweddaraf fel ag yr oedd y dudalen Saesneg gyfatebol. Effaith hynny oedd bod y dudalen Gymraeg ond yn cynnwys wybodaeth ynghylch ffioedd dysgu oedd wedi dyddio. Hefyd, nid oedd y Brifysgol wedi sicrhau bod y dudalen Gymraeg wedi'i chyhoeddi gyda'r wybodaeth ddiweddaraf yn Gymraeg cyn neu ar yr un pryd ag yr oedd y dudalen Saesneg wedi'i chyhoeddi gyda'r wybodaeth ddiweddaraf yn Saesneg. Oherwydd hynny, rwyf yn casglu y gwnaeth y Brifysgol fethu â chydymffurfio â rhan (c) o'r safon yn yr achos hwn,

drwy drin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg o ran pryd y cafodd yr wybodaeth ddiweddaraf ynghylch ffioedd dysgu ei chyhoeddi ar y dudalen Gymraeg o'i gymharu â phryd y digwyddodd hynny ar y dudalen Saesneg gyfatebol. Casglaf fod hyn wedi digwydd oherwydd nad oedd trefniadau a phrosesau gweinyddol y Brifysgol i ddiweddarau tudalennau gwe yn ddigonol i sicrhau: bod y Brifysgol yn cyhoeddi cynnwys ar y dudalen Gymraeg (yn Gymraeg) cyn neu ar yr un pryd â'r cynnwys cyfatebol (Saesneg) ar y dudalen Saesneg gyfatebol pob amser; nad yw'r Brifysgol yn cyhoeddi cynnwys ar y dudalen Saesneg (yn Saesneg) cyn cyhoeddi cynnwys cyfatebol (Cymraeg) ar y dudalen Gymraeg gyfatebol. Safon 64: Roedd y peiriant dychwelyd llyfrau i lyfrgell Hugh Owen y gwnaeth P ei ddefnyddio ar 15 Ebrill 2019 yn gweithredu'n Saesneg yn ddiofyn. Oherwydd hynny, roedd y rhyngwyneb Saesneg wedi'i wneud yn fwy amlwg i P na'r rhyngwyneb Cymraeg ar y peiriant dan sylw. Rwyf yn casglu felly bod y Brifysgol wedi trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg o ran amlygrwydd y rhyngwyneb Cymraeg yn yr achos hwn. Hefyd, gan mai iaith ddiofyn y peiriant oedd y Saesneg, roedd rhaid i P gymryd camau ychwanegol o fod yn chwilio am, a phwyso'r botwm 'Cymraeg', i ddechrau defnyddio'r peiriant yn Gymraeg. Roedd rhain yn gamau ychwanegol na fuasai P wedi gorfod eu cymryd pe byddai wedi dewis defnyddio'r peiriant yn Saesneg. O'i gymharu â'r nifer o gamau y buasai personau a fyddai wedi dymuno defnyddio'r peiriant yn Saesneg wedi gorfod eu cymryd, roedd y Brifysgol wedi gorfodi P i gymryd camau ychwanegol i ddefnyddio'r peiriant yn Gymraeg. O ganlyniad, ystyriaf y gwnaeth y Brifysgol, yn yr achos hwn, drin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg o ran argaeledd

y fersiwn Gymraeg o'r peiriant. Safon 68: Roedd rhaid i'r Brifysgol sicrhau bod unrhyw wasanaeth derbynfa a oedd ar gael yn Saesneg yn y dderbynfa ar Lefel D yn Llyfrgell Hugh Owen yn ystod y cyfnod o gwmpas mis Mai 2019, hefyd ar gael yn Gymraeg yn ystod y cyfnod hwnnw. Rwyf yn casglu y byddai "gwasanaeth derbynfa" ond wedi bod ar gael yn ystod y cyfnod hwnnw yn ystod yr oriau o 08:30 – 22:00, o ddydd Llun i ddydd Gwener (ac eithrio rhwng 09:00 – 10:00 ar ddydd Mercher lle nad oedd gwasanaeth o gwbl ar gael). Nid oedd unrhyw dystiolaeth i gadarnhau â sicrwydd nad oedd y Brifysgol wedi rhoi gwasanaeth derbynfa ar gael yn Gymraeg i P ar unrhyw achlysur yn ystod yr oriau hyn, yn ystod y cyfnod dan sylw. Fodd bynnag, ystyriaf fod y gŵyn hon yn creu amheuon nad yw'r Brifysgol yn gallu sicrhau cydymffurfiaeth llawn â'r safon pob amser yn y dderbynfa dan sylw. Yn fwy penodol, ystyriaf fod y gŵyn wedi amlygu'r angen i'r Brifysgol wella ei threfniadau i sicrhau bod gwasanaeth derbynfa Cymraeg ar gael yn y dderbynfa dan sylw yn ystod y cyfnodau canlynol: pan nad yw'r staff, sydd fel arfer yn gwasanaethu'r dderbynfa yn ystod oriau craidd, yn y swyddfa – ac felly - bod rhaid i'r Brifysgol ddewis o blith staff eraill i gymryd lle'r aelodau staff hynny; yn ystod oriau y tu allan i oriau craidd, sef o 08:30-09:00 a 17:00-22:00, o ddydd Llun i ddydd Gwener. Er mwyn sicrhau bod unrhyw wasanaeth derbynfa sydd ar gael yn Saesneg hefyd ar gael yn Gymraeg ar unrhyw adeg, rhaid i'r Brifysgol sicrhau bod aelodau staff sy'n gallu darparu'r gwasanaeth yn Gymraeg ar gael pob amser, gan gynnwys yr adegau pan fo'r aelodau staff, sydd fel arfer yn gwasanaethu'r dderbynfa, yn absennol.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd nad yw Prifysgol Aberystwyth wedi methu â chydymffurfio â safon 68 ond bod Prifysgol Aberystwyth wedi methu cydymffurfio â safon 55 a 64.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad nad yw Prifysgol Aberystwyth wedi methu â chydymffurfio â safon 68 ond bod Prifysgol Aberystwyth wedi methu cydymffurfio â safon 55 a 64.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 55 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Brifysgol Aberystwyth ystyried ac addasu ei threfniadau a'i phrosesau gweinyddol ar gyfer diweddarau tudalennau gwe, er mwyn sicrhau bod y Brifysgol yn cyhoeddi cynnwys ar y dudalen Gymraeg (yn Gymraeg) cyn neu ar yr un pryd â'r cynnwys cyfatebol (Saesneg) ar y dudalen Saesneg gyfatebol pob amser. Fel rhan o'r cam hwn, gall y Brifysgol ystyried priodoldeb gosod rhwystrau neu flychau atgoffa o fewn y System Rheoli Cynnwys i sicrhau'r uchod.
2. Rhaid i'r Brifysgol ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei bod wedi cwblhau camau gorfodi 1.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd.

Safon 68 – cyngor yn unol ag adran 76 Mesur y Gymraeg

3. Dylai'r Brifysgol sicrhau bod unrhyw aelod staff, sydd wedi'i restru i fod yn gyfrifol am roi gwasanaeth derbynfa ar gael yn y dderbynfa ar Lefel D yn Llyfrgell Hugh Owen, yn gallu rhoi gwasanaeth derbynfa Cymraeg ar gael yn unol â gofynion safon 68.

Cyngor Dinas
a Sir
Abertawe

CSG499 Ar 03/02/2019 derbyniwyd gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Yn y gŵyn roedd yr achwynydd yn honni ei fod wedi derbyn e-bost Saesneg yn unig gan y Cyngor ar 24 Ionawr 2019. Roedd yr e-bost hwn yn holi am berfformwyr Cymraeg i gymryd rhan mewn digwyddiad i ddathlu Dydd Gŵyl Dewi yn Abertawe. Roedd yr achwynydd wrth gyflwyno'r gŵyn wedi nodi ei fod cyn hynny wedi anfon neges at y Cyngor yn eu hysbysu am gig, gan nodi bod y neges honno yn Gymraeg, ac iddo dderbyn gohebiaeth uniaith Saesneg gan y Cyngor yn ddiweddarach, heb gynnig gwasanaeth Cymraeg.

20/12/2019

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Brifysgol Aberystwyth ar 20/12/2019

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 2: Rwy'n canfod nad gohebiaeth dyddiedig 24 Ebrill 2019 oedd y tro cyntaf i'r Cyngor ohebu â'r achwynydd ac felly nad oedd dyletswydd i ofyn yn benodol am ei ddewis iaith yn yr ohebiaeth hwnnw. Er bod y Cyngor eisoes yn ymwybodol o ddymuniad yr achwynydd i dderbyn gohebiaeth yn Gymraeg ganddo, yn yr achos hwn, ni lwyddodd y Cyngor i sicrhau bod cofnod o'r dymuniad hwnnw yn cael ei gadw. Ystyriaf bod methiant y tîm digwyddiadau i gadw cofnod o ddewis iaith yr achwynydd wedi arwain at y sefyllfa benodol hon, ac nad oedd modd felly i wybod os oedd yr unigolyn yn dymuno derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Effaith hynny yw bod y Cyngor hefyd wedi methu ag anfon gohebiaeth ddilynol at yr achwynydd yn Gymraeg, er eu bod yn ymwybodol mai dyna oedd ei ddymuniad. Rwy'n canfod felly bod y Cyngor wedi methu â chydymffurfio â rhan a) a b) o'r safon ac felly ei fod wedi methu â chydymffurfio yn llawn â gofynion safon 2.

Safon 5: Mae safon 5 yn ei gwneud hi'n ofynnol i gorff i ddarparu fersiwn Gymraeg o ohebiaeth os nad ydynt yn gwybod nad yw'r person yn dymuno cael gohebiaeth ganddynt yn Gymraeg. Mae tystiolaeth y Cyngor yn awgrymu ei fod yn ymwybodol o ddewis iaith yr achwynydd cyn anfon yr ohebiaeth yn Saesneg ato ar 24/01/2019.

Ymddengys bod y dystiolaeth a dderbyniwyd yn amlygu nad yw safon 5 felly yn berthnasol yn yr achos hwn.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Dinas a Sir Abertawe wedi methu cydymffurfio â rhan a) a b) o safon 2, ond heb fethu cydymffurfio â safon 5.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Dinas a Sir Abertawe wedi methu cydymffurfio â rhan a) a b) o safon 2.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 2 –gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Mae'n rhaid i'r tîm digwyddiadau sicrhau bod ganddo broses mewn lle er mwyn cadw cofnod o unrhyw unigolyn sydd yn dymuno derbyn gohebiaeth ganddo yn Gymraeg.
2. Mae'n rhaid i'r Cyngor sicrhau bod holl swyddogion y tîm yn ymwybodol o'r gweithdrefnau ar gyfer cofnodi a bod yn ymwybodol o'r unigolion hynny sydd yn dymuno cael gohebiaeth Gymraeg, a sicrhau bod trefniadau digonol mewn lle er mwyn sicrhau bod gan holl staff perthnasol fynediad at y wybodaeth honno wrth ohebu ag unigolion.
3. Mae'n rhaid i dîm digwyddiadau'r Cyngor sicrhau eu bod yn anfon gohebiaeth yn Gymraeg ar bob achlysur at unrhyw unigolyn sydd wedi nodi ei fod yn dymuno cael gohebiaeth Gymraeg.
4. Rhaid i Gyngor Dinas a Sir Abertawe ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi [1 – 3]
Amserlen: O fewn 60 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

			Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Dinas a Sir Abertawe ar 20/12/2019. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Cyngor Sir Powys</u>	CSG532 Mae Cyngor Sir Powys yn cynnig cau Ysgol Gynradd Llanfyllin ac Ysgol Uwchradd Llanfyllin a sefydlu ysgol pob oed ddwyieithog newydd ar safleoedd yr ysgolion presennol. Mae'r ysgol gynradd bresennol yn ysgol ddwyieithog dwy ffrwd, a'r ysgol uwchradd yn ysgol ddwyieithog categori 2C (sef eu bod yn cynnig ffrwd Gymraeg lle mae 50-79% o'r cwricwlwm ar gael drwy gyfrwng y Gymraeg). Rhwng 27 Tachwedd 2018 a 31 Ionawr 2019 fe gynhaliodd Cyngor Sir Powys ymgynghoriad ar sefydlu'r ysgol newydd i ddisgyblion 4-18 oed yn Llanfyllin. Yn dilyn ymholiad gan aelod o'r cyhoedd ynghylch yr ymgynghoriad, edrychodd fy swyddogion ar y dogfennau oedd yn y pau cyhoeddus. Roedd yr adolygiad hyn creu amheuaeth nad oedd yr ymgynghoriad wedi ei gynnal yn unol â gofynion y safonau gan nad oedd y ddogfen ymgynghori a'r holiadur cysylltiedig yn ystyried yn ddigonol	19/12/2019	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safonau 88, 89 a 90: Mae'r safonau llunio polisi yn ymwneud â'r ffordd y mae corff yn ystyried effeithiau ei benderfyniadau polisi ar y Gymraeg. Mae angen i gorff ystyried a nodi'r holl effeithiau perthnasol y gall penderfyniad polisi eu cael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg neu ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Mae'r Cyngor wedi gwneud penderfyniad polisi i adrefnu ysgolion cymuned Llanfyllin, ac i gau'r ysgol gynradd ac ysgol uwchradd gyfredol ac agor ysgol pob oes ar yr un safle. Rwy'n canfod, nad oedd y Cyngor wrth wneud y penderfyniad polisi hwn, wedi ystyried yn ddigonol pa effeithiau byddai'r penderfyniad polisi yn eu cael yn unol â gofynion y safon. Safonau 91, 92 a 93: Mae'r safonau hyn yn fodd o sicrhau bod dogfennau ymgynghori corff sy'n ymwneud â phenderfyniad polisi yn ystyried ac yn ceisio barn gan bersonau ynghylch yr effeithiau posibl y bydd y penderfyniad yn eu cael ar y Gymraeg ac ar y cyfleoedd i'w defnyddio. Cyhoeddodd Cyngor Sir Powys ddogfen ymgynghori ar gyfer penderfyniad polisi arfaethedig i adrefnu ysgolion Llanfyllin gan agor ysgol pob oes ar safle'r ysgolion presennol. Rwyf yn canfod nad oedd y ddogfen ymgynghori yn ystyried effeithiau posibl ar y Gymraeg nac ychwaith yn cynnwys cwestiynau penodol a oedd yn ceisio barn y cyhoedd ynghylch sut yr oedd y penderfyniad polisi

nac yn ceisio barn ynghylch cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg neu i beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Mae dogfen o'r enw 'Updated Impact Assessments' a gyhoeddwyd yn Chwefror 2019 ar gael ar wefan y Cyngor . Mae'n cynnwys asesiad effaith ar y Gymraeg yn ogystal ag asesiadau effaith ar faterion eraill. Nid oedd yn ymddangos fod yr asesiad wedi ystyried y materion sy'n ofynnol o'r safonau. Yr hyn a geir yn yr asesiad yw: o gwybodaeth am safonau llythrennedd a chyfathrebu o rhestr o'r cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg tu allan i oriau ysgol o rhestr o weithgareddau Cymraeg eraill yr ysgol a'r gymuned o crynodeb o sylwadau'r ymgynghoriad ar effaith y penderfyniad ar y Gymraeg o ymateb y Cyngor i sylwadau'r ymgynghoriad. Nid oedd yn ymddangos fod asesiad a dadansoddiad wedi ei wneud o gyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg, a sut y gellid peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Ar 12 Mawrth 2019 fe gyhoeddwyd hysbysiad statudol gan y Cyngor yn datgan ei benderfyniad i greu ysgol pob oed yn Llanfyllin. Wrth ystyried y wybodaeth oedd ar gael yn

arfaethedig yn mynd i effeithio ar gyfleoedd personau i ddefnyddio'r Gymraeg, neu i beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Mae'r safonau yn gosod gofyniad clir bod rhaid ceisio barn ynghylch yr effeithiau posib yn ogystal â gofyn sut mae modd newid neu addasu'r penderfyniad fel ei fod yn cael effeithiau mwy positif neu lai andwyol ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg. Nid oedd y ddogfen ymgynghori dan sylw yn cynnwys cwestiynau penodol o'r fath.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Sir Powys wedi methu cydymffurfio â safonau 88, 89, 90, 91, 92 a 93.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Sir Powys wedi methu cydymffurfio â safonau 88, 89, 90, 91, 92 a 93.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safonau 88, 89 a 90 cyngor/gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 (3)(b) Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Sir Powys sicrhau ei fod yn gweithredu'n unol â'i weithdrefnau a'i ganllawiau ei hun wrth gynnal asesiadau o effaith ei benderfyniadau polisi ar y Gymraeg . Er mwyn cyflawni hynny rhaid i'r Cyngor : (d) Godi ymwybyddiaeth aelodau'r etholedig sy'n gwneud ei benderfyniadau polisi o'r camau sy'n rhaid eu cymryd i gydymffurfio â safonau'r Gymraeg wrth wneud eu penderfyniadau (e) Ddarparu hyfforddiant i bob aelod o staff sy'n gyfrifol am gynnal asesiadau effaith ar sut i asesu effaith ar y Gymraeg, gan gynnwys codi ymwybyddiaeth o ddogfen cyngor y Comisiynydd. (f) Ddatblygu proses o wirio a chymeradwyo asesiadau effaith ar y Gymraeg a

y pau cyhoeddus, ystyriais fod amheuaeth nad oedd y Cyngor wedi ystyried yn ddigonol, yn unol â gofynion y safonau llunio polisi, effeithiau posib y penderfyniad ar gyfleoedd personau i ddefnyddio'r Gymraeg neu i beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

gwbleir gan Uwch Swyddogion fel ffordd o sicrhau y dilynir gweithdrefnau a chanllawiau'r Cyngor. Safonau 91, 92 a 93 gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

2. Rhaid i Gyngor Sir Powys sicrhau bod dogfennau ymgynghori yn cynnwys ystyriaethau wedi eu seilio ar dystiolaeth gadarn o effaith cynigion arfaethedig ar y Gymraeg er mwyn galluogi rhanddeliaid i ymateb yn wybodus i'r ymgynghoriad. Rhaid i'r Cyngor datblygu canllaw neu addasu canllaw sydd eisoes yn bodoli, er mwyn sicrhau bod swyddogion sy'n gyfrifol am ddatblygu dogfennau ymgynghori yn ymwybodol o ofynion y safonau ac yn gweithredu yn unol â'r gofynion hynny.

3. Rhaid i Gyngor Sir Powys gymryd camau i sicrhau, wrth gyhoeddi dogfennau ymgynghori sy'n ymwneud â phenderfyniadau polisi, bod y dogfennau hynny yn ceisio barn ar effeithiau posib y cynigion ar (a) cyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg a (b) peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Dylid ystyried cyd-destun y penderfyniad polisi wrth lunio unrhyw gwestiynau a ddefnyddir i geisio barn ar effeithiau posib y cynigion.

4. Rhaid i Gyngor Sir Powys gymryd camau i sicrhau, wrth gyhoeddi dogfennau ymgynghori sy'n ymwneud â phenderfyniadau polisi, bod y dogfennau hynny yn ceisio barn ar sut y gellid llunio neu addasu'r polisi o dan ystyriaeth fel y byddai'n cael effeithiau positif, neu effeithiau mwy positif, ar (a) cyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg, a (b) peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Dylid ystyried cyd-destun y penderfyniad polisi wrth lunio unrhyw gwestiynau a ddefnyddir i geisio barn ar effeithiau posib y cynigion.

5. Rhaid i Gyngor Sir Powys gymryd camau i sicrhau, wrth gyhoeddi dogfennau ymgynghori sy'n ymwneud a phenderfyniadau polisi, bod y dogfennau hynny yn ceisio barn ar sut y gellid llunio neu addasu'r polisi dan ystyriaeth fel na fyddai'n cael effeithiau andwyol, neu fel y byddai'n cael effeithiau llai andwyol ar (a) cyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg, a (b) peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Dylid ystyried cyd-destun y penderfyniad polisi wrth lunio unrhyw gwestiynau a ddefnyddir i geisio barn ar effeithiau posib y cynigion. Amserlen: O fewn 3 mis diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd 6. Rhaid i Gyngor Sir Powys ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig i'r Comisiynydd ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1-5. Amserlen: O fewn 4 mis diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Gofyniad i roi cyhoeddusrwydd yn unol â 77(3)(c) Mesur y Gymraeg Rhaid i'r Cyngor roi cyhoeddusrwydd i'w fethiant i gydymffurfio â safonau 88, 89, 90, 91, 92 a 93 trwy gyhoeddi'r adroddiad hwn mewn man amlwg ar ei wefan, a chynnwys eitem ar yr ymchwiliad yn adran newyddion y wefan.

Amserlen: O fewn 4 wythnos o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Sir Powys ar 19/12/2019.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

Bwrdd Iechyd
Prifysgol
Hywel Dda

CSG584 Ar 24/06/2019 derbyniwyd gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Derbyniodd yr achwynydd llythyr uniaith Saesneg ynglŷn ag apwyntiad ar gyfer sgan MRI a ffurflen uniaith Saesneg i'w llenwi cyn y sgan.

12/12/2019

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 5: Er mwyn cydymffurfio â safon 5 roedd angen i'r Bwrdd Iechyd anfon y llythyr apwyntiad yn ddwyieithog at unrhyw gleifion nad ydynt wedi hysbysu'r Bwrdd Iechyd eu bod am dderbyn gohebiaeth Saesneg. Cyflwynodd yr achwynydd gŵyn i mi gan ei fod yn anhapus ei fod wedi derbyn llythyr apwyntiad Saesneg. Cadarnhaodd y Bwrdd Iechyd nad oedd fersiwn Gymraeg o'r llythyr apwyntiad ar gael ar y dyddiad yr anfonwyd y llythyr at yr achwynydd. Gan bod y Bwrdd Iechyd wedi anfon y llythyr apwyntiad yn Saesneg i'r achwynydd gan nad oedd fersiwn Gymraeg ar gael ni wnaeth y Bwrdd Iechyd gydymffurfio â safon 5 yn yr achos yma.

Safon 36: Mae safon 36 yn gofyn i sefydliad sicrhau os y bydd yn llunio ffurflen yn Gymraeg sydd i gael ei gwblhau gan unigolyn eu bod yn eu llunio yn Gymraeg. Yn yr achos yma fe anfonodd y Bwrdd Iechyd ffurflen i'r achwynydd ei llenwi yn uniaith Saesneg ac fe gadarnhaodd y Bwrdd Iechyd nad oedd y ffurflen ar gael yn Gymraeg ar y pryd. Gan nad oedd y ffurflen a anfonwyd at yr achwynydd ar gael yn Gymraeg ar y pryd ni wnaeth y Bwrdd Iechyd gydymffurfio â safon 36 yn yr achos yma.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda wedi methu cydymffurfio â safonau 5 a 36.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda wedi methu cydymffurfio â safonau 5 a 36.

Datganiad ar y gweithredu pellach

			Safon 5 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg 1. Rhaid i'r Bwrdd lechyd gynnal arolwg i wirio bod llythyrau apwyntiad a anfonir o adrannau eraill yn cydymffurfio â safon 5 a gweithredu ar ganlyniadau'r arolwg. Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd. Safon 36 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg 2. Rhaid i'r Bwrdd lechyd gynnal arolwg i wirio bod ffurflenni a ddarperir i'r cyhoedd gan adrannau eraill yn cydymffurfio â safon 36 a gweithredu ar ganlyniadau'r arolwg. Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd. 3. Rhaid i Fwrdd lechyd Prifysgol Hywel Dda ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 – 2. Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Fwrdd lechyd Prifysgol Hywel Dda ar 12/12/2019 Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys
<u>Cyngor</u> <u>Bwrdeistref</u> <u>Sirol Castell-</u> <u>nedd Port</u> <u>Talbot</u>	CSG459 Ar 22 Tachwedd, 2018 derbyniwyd gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n ddilys. Roedd y gŵyn yn ymwneud â defnydd y Cyngor o'r Gymraeg ar ei wefan ac ar y	4/12/2019	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 52: Mae'r safon yn gofyn i'r Cyngor sicrhau bod pob tudalen ar ei wefan ar gael ac yn gweithredu'n llawn yn y Gymraeg, ac na chaiff y Gymraeg ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg ar y tudalennau hynny. Mae'n berthnasol i bob tudalen ar wefan y Cyngor gan gynnwys unrhyw dudalennau sy'n cael eu cynnal gan drydydd partïon ar ran

cyfryngau cymdeithasol. Roedd yn honni bod dolenni ar fersiwn Gymraeg y wefan oedd yn tywys y defnyddiwr o un rhan o'r wefan i ran arall yn arwain at dudalennau Saesneg. Cyfeiriodd yr achwynydd yn benodol at ddolenni oedd yn ymwneud â cheisiadau cynllunio a gwybodaeth am aelodau'r Cyngor. Roedd hefyd yn honni nad oedd y Cyngor yn defnyddio'r Gymraeg o gwbl ar sawl cyfrif Facebook oedd yn perthyn iddo, sef: Neath Port Talbot CBC, Recycle4NPT, NPT Waste Crime, NPT Family. Dywedodd hefyd bod y Cyngor wedi ail-drydar gwybodaeth oedd yn Saesneg ar ei gyfrif Trydar cyfrwng Cymraeg @CyngorCnPT ar 22 Tachwedd, 2018. Rhannodd yr achwynydd sawl sgrin lun a dynnodd o wefan a chyfrifon cyfryngau cymdeithasol y Cyngor fel tystiolaeth i gefnogi ei honiadau.

y Cyngor. Mae'r ymchwiliad hwn wedi dangos bod dolenni ar fersiwn Gymraeg gwefan y Cyngor wedi arwain ar ddau achlysur at dudalennau oedd yn Saesneg. Roedd hyn yn fethiant gan y Cyngor i sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg ar ei wefan ac felly'n fethiant ganddo i gydymffurfio â chymal (c) o safon 52. Dangosodd yr ymchwiliad hefyd nad oedd y dudalen yr arweiniodd un o'r dolenni ati ar gael yn Gymraeg, ac mae'n parhau i beidio bod ar gael yn Gymraeg. Caiff y rhan hon o'r wefan yn cael ei chynnal gan ddarparwr trydydd parti ar ran y Cyngor. Mae hyn yn fethiant gan y Cyngor i sicrhau bod testun pob tudalen ar ei wefan ar gael yn Gymraeg ac felly'n fethiant ganddo i gydymffurfio â chymal (a) o safon 52. Safon 58: Mae'r safon yn gofyn i'r Cyngor sicrhau nad yw'n trin yn Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg pan yn defnyddio'r cyfryngau cymdeithasol. Mae'n berthnasol i bob cyfrif cyfrwng cymdeithasol sydd gan y Cyngor ac i unrhyw wybodaeth sy'n cael ei chyhoeddi ganddo ar y cyfrifon hynny, waeth bynnag yr amgylchiadau. Er mwyn cydymffurfio hefo'r safon rhaid i'r Cyngor sicrhau bod unrhyw wybodaeth sy'n cael ei chyhoeddi ganddo'n Saesneg hefyd yn cael ei chyhoeddi'n Gymraeg ar yr un pryd a'r wybodaeth Saesneg. Dangosodd yr ymchwiliad hwn bod gan y Cyngor nifer o gyfrifon Facebook lle mae'r Saesneg oedd yr unig iaith a ddefnyddiwyd ganddo ar y dyddiad sy'n berthnasol i'r gŵyn. Roedd hyn yn fethiant gan y Cyngor i gydymffurfio â safon 58. Dangosodd yr ymchwiliad hefyd bod y Cyngor wedi cyhoeddi gwybodaeth yn Saesneg yn unig ar gyfrif Twitter cyfrwng Cymraeg. Roedd hyn yn hefyd fethiant gan y Cyngor i gydymffurfio â safon 58.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot wedi methu â chydymffurfio â safonau 52 a 58.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot wedi methu â chydymffurfio â safonau 52 a 58.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 52 – Gofyniad i baratoi cynllun gweithredu yn unol ag adran 77(3)(a) Mesur y Gymraeg.

1. Rwyf yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor baratoi cynllun gweithredu yn amlinellu: i. camau i'w cymryd er mwyn sicrhau bod yr adran o'i wefan sy'n dal manylion ceisiadau cynllunio yn cydymffurfio hefo gofynion y safon; ii. pa ymrwymiad staffio fydd ei angen; iii. pa ymrwymiad cyllidebol fydd ei angen; yn ogystal â iv. phwy fydd yn gyfrifol ac yn atebol am y gwaith. Dylai'r cynllun gweithredu nodi'r amserlen ar gyfer gyflawni pob cam ac ar gyfer cwblhau'r gwaith. Amserlen: Rhaid i'r Cyngor gyflwyno cynllun gweithredu drafft o fewn 3 mis o dderbyn yr hysbysiad penderfynu terfynol.

Safon 52 – Cyngor yn unol ag adran 77(4)(b) Mesur y Gymraeg

2. Rwyf yn cyngori'r Cyngor i drafod ag awdurdodau cynllunio lleol eraill sut y mae nhw'n mynd ati i ddarparu gwasanaethau tebyg mewn modd sy'n cydymffurfio hefo gofynion y safon. Safon 58 – Gofyniad i baratoi cynllun gweithredu yn unol ag adran 77(3)(a) Mesur y Gymraeg.

3. Rwyf yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor baratoi cynllun gweithredu yn amlinellu camau i'w cymryd er mwyn: i. arolygu ei ddefnydd o'r Gymraeg ar ei holl gyfrifon cyfryngau cymdeithasol; aii. sicrhau bod pob un ohonynt yn

cydymffurfio'n llawn hefo gofynion y safon. Dylai'r cynllun gweithredu adnabod gofynion y safon yn llawn gan dalu sylw penodol i ddehongliad Rhan 3, paragraff 34 o Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015. Dylai nodi'r amserlen ar gyfer gyflawni pob cam ac ar gyfer cwblhau'r gwaith, a phwy fydd yn gyfrifol ac yn atebol. Amserlen:

Rhaid i'r Cyngor gyflwyno cynllun gweithredu drafft o fewn 3 mis o dderbyn yr hysbysiad penderfynu terfynol. Safon 58 – Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg.

4. Rhaid i'r Cyngor sicrhau bod ganddo drefniadau priodol mewn lle ar gyfer cyfieithu gwybodaeth sydd angen ei chyhoeddi ar frys ar y cyfryngau cymdeithasol. Er mwyn cydymffurfio hefo'r cam gorfodi hwn rhaid i'r Cyngor ddatblygu proses a chanllaw cysylltiedig ar gyfer cyfieithu gwybodaeth ar frys, a mynd ati i godi ymwybyddiaeth o'r broses a'r canllaw ymysg swyddogion perthnasol. 5. Rhaid i'r Cyngor ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig ddigonol i Gomisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 4.

Amserlen: Rhaid i'r Cyngor gymryd y camau uchod o fewn 3 mis o dderbyn yr hysbysiad penderfynu terfynol.

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhodddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot ar 04/12/2019.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

Cyngor
Bwrdeistref
Sirol Castell-

Ar 5 Gorffennaf 2019 derbyniwyd gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93

3/12/2019

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 36: Rhaid i gorff sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth gynnal digwyddiad

nedd Port Talbot

Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd y gŵyn ynghylch nifer o ffactorau yn ymwneud ag ymgynghoriad cyhoeddus a gynhaliwyd gan Gyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot ym mis Mehefin 2019. Roedd yr ymgynghoriad yn cael ei gynnal ar gyfer ymgynghori gyda rhan ddeiliaid ar newidiadau arfaethedig i bolisi'r Cyngor ar gyfer trafndiaeth o'r cartref i'r ysgol; sef 'Polisi Teithio o'r Cartref i'r Ysgol 2020' Un honiad a wnaed gan yr achwynydd oedd na chafodd wahoddiad i ddefnyddio'r Gymraeg mewn cyfarfod cyhoeddus a gynhaliwyd yng Nghanolfan Dinesig Castell-nedd ar 2 Gorffennaf 2019 i drafod y polisi dan sylw,

cyhoeddus. Cynhaliodd y Cyngor bedwar digwyddiad 'galw i mewn' yn ystod proses ymgynghori ar gynigion i newid polisi teithio o'r cartref i'r ysgol y Cyngor. Honnai'r achwynydd nad oedd wedi derbyn cynnig i ddefnyddio'r Gymraeg yn ystod y digwyddiad a fynychodd. Mae'r Comisiynydd yn canfod yn yr achos hwn bod y Cyngor wedi trefnu a chynllunio'r digwyddiadau hyn fel na fyddai'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth gynnig gwasanaeth ymateb i ymholiadau. Fodd bynnag, oherwydd materion tu hwnt i'w disgwyliadau, nid oedd modd gwireddu'r bwriad hwnnw yn llawn yn ystod un o'r digwyddiadau.

Safon 81: Rhaid i gorff hybu a hysbysebu pob gwasanaeth Cymraeg a ddarperir ganddo, a gwneud hynny yn Gymraeg. Yn yr achos hwn, roedd y Cyngor wedi trefnu bod gwasanaeth Cymraeg ar gael mewn digwyddiad 'galw i mewn' yr oedd yn ei gynnal. Fodd bynnag, nid oedd yr achwynydd yn ymwybodol o'r cynnig hwn i ddefnyddio'r Gymraeg. Mae'r Comisiynydd yn canfod yn yr achos hwn, fod y Cyngor wedi colli cyfle i hybu'r gwasanaeth Cymraeg oedd ar gael i fynychwyr y digwyddiad dan sylw.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot wedi methu cydymffurfio â safonau 36 a 81.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Gweinidogion Cymru wedi methu cydymffurfio â safon 81. Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 81 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3(b)) Mesur y Gymraeg

			1. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot datblygu rhestr wirio at ddefnydd swyddogion wrth iddynt drefnu a mynychu digwyddiadau. Rhaid i'r rhestr wirio rhoi cefnogaeth ymarferol er mwyn eu galluogi i hybu'r gwasanaeth Cymraeg. Gall y rhestr cynnwys materion megis sicrhau fod adnoddau iaith gwaith ar gael, bod deunyddiau Cymraeg ar gael, bod y gallu i ddefnyddio'r Gymraeg yn cael ei hysbysebu cyn ac yn ystod y digwyddiadau, ymysg materion eraill. 2. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot rhoi tystiolaeth ysgrifenedig digonol ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 1. Amserlen: O fewn 60 diwrnod gwaith o dderbyn dyfarniad terfynol Comisiynydd y Gymraeg. Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot ar 03/12/2019 Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys
<u>Cyngor Sir Penfro</u>	CSG549 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar 14/05/2019 gan aelod o'r cyhoedd. Roedd y gwyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gwyn ddilys. Roedd y gwyn yn ymwneud â'r broses o ymgeisio am swydd 'Arweinydd Datblygu MDP hau' gydag ERW (Ein Rhanbarth ar Waith – Cyngor Sir Penfro). Ymgeisiodd yr achwynydd am y swydd drwy wefan y Cyngor. Y dyddiad cau swyddogol oedd 1 Mai	3/12/2019	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 52: Mae'r safon yn gofyn i gorff sicrhau bod testun pob tudalen ar ei wefan fod ar gael yn Gymraeg, yn gweithredu'n llawn, ac nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg. Honnir bod tudalennau ar wefan y Cyngor yn cynnwys cwymlenni Saesneg nad oedd ar gael yn Gymraeg, ac nad oedd y wefan yn adnabod acenion a thô bach yn y Gymraeg wrth i'r achwynydd ymgeisio am swydd ar-lein. Mae'r Cyngor yn cydnabod anallu'r system i adnabod cymeriadau ac acenion yn y Gymraeg, ac yn derbyn bod y gwymplen cymwysterau ar gael yn Saesneg yn unig. Fodd bynnag, casglaf nad oedd y tudalennau'n

2019. Mewn perthynas â'r broses ymgeisio, honnai'r achwynydd: i) nad oedd y wefan wedi ei chyfieithu'n llawn a bod nifer o'r dewislenni disgyn 'drop down' yn ymddangos yn Saesneg neu gymysgedd o'r ddwy iaith. ii) nad oedd y wefan yn adnabod llythrennau gyda thô bach. iii) iddo e-bostio'r Cyngor yn codi'r broblem. Cynigodd anfon copi o'i ddatganiad personol ar ffurf Word gyda gramadeg cywir er mwyn sicrhau bod y cais yn ddealladwy. Ni dderbyniodd ymateb. iv) derbyniodd neges e-bost uniaith Saesneg ar 9 Mai 2019 yn ei hysbysu bod ei gais wedi bod yn aflwyddiannus. v) bod ei ddatganiad personol yn cynnwys gwallau gramadegol oherwydd bod y wefan yn ddiffygiol, yn ogystal â bod y datganiad personol heb gael ei gyfieithu neu ei ddarllen yn gywir gan y sefydliad. Teimlai'r achwynydd bod ei gais heb gael ystyriaeth deg ac o bosib heb gael ei gyfieithu o gwbl gan fod yr adborth a dderbyniodd yn gwrth-ddweud cynnwys ei ddatganiad personol.

gweithredu'n llawn ar yr adeg y cyflwynwyd y gŵyn, ac o ganlyniad roedd y Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg. Mae hyn gyfystyr a methiant i gydymffurfio â'r safon.

Safon 56: Mae safon 56 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff sicrhau bod rhyngwyneb a'r dewislenni ar bob tudalen ar eu gwefan yn Gymraeg. Gall dewislenni gynnwys rhestr o ddewisiadau, eitemau neu orchmynion i ddefnyddiwr ddewis ohonynt (e.e. cwymplen sy'n agor i lawr i ddangos rhestr o ddewisiadau posibl). Honnai'r achwynydd bod nifer o'r dewisiadau cwymplenni yn ymddangos yn Saesneg ar y tudalennau Cymraeg. Mae'r Cyngor yn cydnabod bod y gwymplen 'cymwysterau' ar gael yn Saesneg yn unig. Wrth ystyried y dystiolaeth a dderbyniais, casglaf nad yw pob dewislen ar wefan y Cyngor yn cael eu darparu yn Gymraeg.

Safon 137b: Mae'r safon yn gofyn i gorff beidio a thrin cais am swydd yn y Gymraeg yn llai ffafriol na chais a wneir yn Saesneg. Honnai'r achwynydd bod ei gais am swydd heb gael ystyriaeth deg ac iddo gael ei drin yn anffafriol o achos ei ddewis i gyflwyno'r cais yn y Gymraeg. Eglura'r Cyngor heb fod modd gwirio cais yr achwynydd nad oedd modd iddo wneud sylw ynghylch y modd yr ymdriniwyd â'r cais am swydd.

Safon 140: Mae Safon 140 yn gofyn i Gyngor Sir Penfro roi gwybod i ymgeiswyr swydd wedi ymgeisio am swydd yn Gymraeg beth yw eu penderfyniad yn Gymraeg.

Cyflwynodd yr achwynydd gais am swydd yn Gymraeg ond fe dderbyniodd e-bost penderfyniad yn Saesneg. Gan bod yr achwynydd wedi derbyn e-bost Saesneg o'r penderfyniad, ni lwyddodd Cyngor Sir Penfro i weithredu safon 140 yn yr achos yma.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd nad yw Cyngor Sir Penfro wedi methu â chydymffurfio â safon 137b ond bod Cyngor Sir Penfro wedi methu cydymffurfio â safon 52, 56 a 140.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad nad yw Cyngor Sir Penfro wedi methu â chydymffurfio â safon 137b ond bod Cyngor Sir Penfro wedi methu cydymffurfio â safon 52, 56 a 140.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 52 – Cyfarwyddiadau i Gyngor Sir Penfro i gymryd camau yn unol ag adran 79(1)(b)(ii) Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Sir Penfro sicrhau bod pob tudalen Gymraeg o'i wefan, sy'n ymwneud â recriwtio yn cynnwys cwymplenni yn y Gymraeg.
2. Rhaid i Gyngor Sir Penfro sicrhau bod ei wefan yn galluogi'r defnydd o acenion yn y wyddor Gymraeg fel nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg.
3. Rhaid i Gyngor Sir Penfro ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1-2.
Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol Comisiynydd y Gymraeg.
4. Rhaid i Gyngor Sir Penfro ddarparu canllawiau i swyddogion sy'n gweithredu proses recriwtio â llaw sy'n esbonio sut i gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg wrth anfon llythyrau penderfyniad.
5. Rhaid i Gyngor Sir Penfro ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 4.

Swyddfa'r
Comisiynydd
Gwybodaeth
(ICO)

CSG567 Ar 05/06/2019 derbyniwyd gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Mae'r gŵyn yn ymwneud ag e-bost awtomatig y gwnaeth yr achwynydd ei dderbyn mewn ymateb i e-bost anfonodd at Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth. Roedd yr achwynydd o'r farn bod yr e-bost yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg oherwydd bod teitl yr e-bost yn Saesneg yn unig a bod y testun Saesneg wedi ei osod uwchben y testun Gymraeg.

3/12/2019

Amserlen: O fewn 60 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol Comisiynydd y Gymraeg.

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Sir Penfro ar 03/12/2019.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 6: Mae Safon 6 yn gofyn i sefydliadau sy'n anfon yr un ohebiaeth yn Gymraeg a Saesneg i beidio â thrin y fersiwn Gymraeg yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg. Roedd yr e-bost cydnabyddiaeth dderbyniodd yr achwynydd yn mewn ymateb i e-bost Gymraeg yn cynnwys teitl uniaith Saesneg a thestun Cymraeg nad oedd modd ei weld hyd nes bod y derbynnydd wedi darllen y testun Saesneg hir iawn. Er mwyn cydymffurfio â safon 6 byddai angen i deitl yr e-bost fod yn ddwyieithog a'r ddwy iaith i'w gweld yr un mor amlwg yn nhestun yr e-bost heb i'r derbynnydd orfod cymryd unrhyw gamau ychwanegol i weld y fersiwn Gymraeg na sydd angen i weld y fersiwn Saesneg. Gan nad oedd modd i dderbynnydd yr e-bost weld y fersiwn Gymraeg wrth agor yr e-bost nid wyf o'r farn bod Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth wedi cydymffurfio â safon 6 yn yr achos yma.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth wedi methu cydymffurfio â safonau 6.

Datganiad gweithredu pellach

		Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth wedi methu cydymffurfio â safon 6. Datganiad ar y gweithredu pellach Safon 6 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg 1. Rhaid i Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth gymryd camau i sicrhau nad yw'r e-bost cydnabyddiaeth y mae'r cyfeiriad casework@ico.org.uk yn ei anfon yn trin y fersiwn Gymraeg o'r ohebiaeth yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg. 2. Rhaid i Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1. Amserlen: O fewn mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhodddwyd hysbysiad penderfynu i Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth ar 03/12/2019 Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys
<u>Cyngor</u> <u>Bwrdeistref</u> <u>Sirol</u> <u>Wrecsam</u>	CSG553 Ar 15/05/2019 ac ar 18/06/2019 derbyniwyd gwynion gan aelod o'r cyhoedd. Roedd y cwynion yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n ddilys. 1.2 Mae'r cwynion yn ymwneud â pheiriannau talu mewn meysydd parcio yn ardal Wrecsam. Roedd y geiriau 'follow prompts' a 'press key' yn ymddangos	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 60: Mae safon 60 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff sicrhau bod pob peiriant hunanwasanaeth sydd ganddynt yn gweithio'n llawn yn Gymraeg ac nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg ar y peiriant hwnnw. Mae tystiolaeth yr achwynydd yn dangos bod dau beiriant talu ac arddangos ym meddiant Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam yn arddangos cyfarwyddiadau'n Saesneg yn unig. Er i'r Cyngor gywiro'r methiant wedi iddo ddod yn

fel cyfarwyddiadau yn uniaith
Saesneg ar un peiriant, a'r geiriau
Pay Parking Here yn ymddangos ar y
peiriant arall oedd wedi ei leoli ym
maes parcio Tŷ Pawb.

ymwybodol ohono, roedd y peiriannau, ar adeg cyflwyno'r
gŵyn yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y
Comisiynydd bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam wedi
methu cydymffurfio â safon 60.

Datganiad gweithredu pellach

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y
Comisiynydd bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam wedi
methu cydymffurfio â safon 60.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 60— Cyngor i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam yn
unol ag adran 779(1)(b)(ii) Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam i gynnal
adolygiad o'r holl beiriannau talu ac arddangos yn ei
feddiant er mwyn cael sicrwydd bod pob un peiriant yn
cynnwys sticeri pwrpasol a chyfarwyddiadau sydd ddim yn
trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg o fewn 3 mis o
ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd.
2. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam gywiro
unrhyw destun nad sy'n cydymffurfio â gofynion safon 60 o
fewn 6 mis i ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y
Comisiynydd.

3. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref sirol Wreccsam ddarparu
tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y
Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam Gorfodi 1 a 2 uchod.
Amserlen: o fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi cyfarniad
terfynol y Comisiynydd.

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bwrdeistref Sirol
Wreccsam ar 03/12/2019

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys

Gweinidogion
Cymru

CSG557 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 22/05/2019 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd y gŵyn yn ymwneud â honiad nad oedd memorandwm esboniadol Llywodraeth Cymru mewn perthynas â Rheoliadau'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Y Gymraeg mewn Gwasanaeth Gofal Sylfaenol) (Diwygiadau Amrywiol) (Cymru) 2019 ar gael yn Gymraeg ar yr un pryd â'r fersiwn Saesneg.

14/11/2019

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 47: Er mwyn cydymffurfio â safon 47 roedd angen i Weinidogion Cymru asesu a oedd pwnc y ddogfen yn awgrymu y dylid ei llunio yn Gymraeg yn ogystal ag asesu a yw'r gynulleidfa a ragwelir, a'u disgwyliadau yn awgrymu y dylid llunio'r ddogfen yn Gymraeg. Yna dylai Gweinidogion Cymru fod wedi llunio'r ddogfen yn Gymraeg neu beidio yn unol â chanlyniad yr asesiad. Yn yr achos yma fe osodwyd y ddogfen Memorandwm Esboniadol ynghylch Rheoliadau'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Y Gymraeg mewn Gwasanaeth Gofal Sylfaenol) (Diwygiadau Amrywiol) (Cymru) 2019 yn Saesneg yn unig er bod pwnc y ddogfen yn amlwg yn awgrymu y dylid fod wedi ei gosod yn Gymraeg hefyd. Roedd ymateb rhai o Aelodau'r Cynulliad sef rhai o gynulleidfa disgwylidig y ddogfen hefyd yn awgrymu y dylid ei osod yn Gymraeg. Ond dim ond yn Saesneg y gosodwyd y ddogfen ar 09/05/2019. Gan bod Gweinidogion Cymru wedi gosod y Memorandwm Esboniadol ynghylch Rheoliadau'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Y Gymraeg mewn Gwasanaeth Gofal Sylfaenol) (Diwygiadau Amrywiol) (Cymru) 2019 yn Saesneg yn unig heb asesu'r angen i'w osod yn Gymraeg pan osodwyd y ddeddfwriaeth gysylltiedig rwy'n dyfarnu fod Gweinidogion Cymru wedi methu â chydymffurfio â safon 47. Safon 48: Pan mae Gweinidogion Cymru yn cyhoeddi dogfen rhaid peidio â thrin unrhyw fersiwn Gymraeg o ddogfen yn llai ffafriol na fersiwn Saesneg o'r ddogfen honno. Mae hynny yn cynnwys peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol o ran pryd a sut y caiff y deunydd ei gyhoeddi. Gwasanaeth

Iechyd Gwladol (Y Gymraeg mewn Gwasanaeth Gofal Sylfaenol) (Diwygiadau Amrywiol) (Cymru) 2019 ei gyhoeddi yn Gymraeg pythefnos ar ôl y fersiwn Saesneg. Gan fod y Memorandwm Esboniadol wedi cael ei gyhoeddi yn Gymraeg pythefnos ar ôl y fersiwn Saesneg nid wyf o'r farn bod Gweinidogion Cymru wedi cydymffurfio â safon 48.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Gweinidogion Cymru wedi methu cydymffurfio â safonau 47 a 48.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Gweinidogion Cymru wedi methu cydymffurfio â safonau 47 a 48.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 47 –gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Weinidogion Cymru gymryd camau i sicrhau eu bod yn asesu a oes angen i Femoranda Esboniadol gael eu gosod yn Gymraeg gan ystyried pwnc y ddogfen a'r gynulleidfa a ragwelir a'u disgwyliadau. Safon 47 –gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

2. Rhaid i Weinidogion Cymru gymryd camau i sicrhau nad yw fersiynau Cymraeg o Femoranda Esboniadol yn cael eu trin yn llai ffafriol na'r fersiynau Saesneg.

3. Rhaid i Weinidogion Cymru ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi [1 – 2].

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Cyngor
Bwrdeistref
Sirol
Wrecsam

CSG564 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 31/05/2019 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Mae'r achwynydd yn yr achos yn gweithredu ar ran unigolyn arall. Mae'r person a effeithiwyd yn honni iddo ffonio prif rif ffôn Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam ar bedwar achlysur dros gyfnod o 20 munud ar 31 Mai 2019 yn ystod diwedd y bore. Mae'r person yn honni iddo bwyso botwm ar gyfer nodi ei ddewis i dderbyn gwasanaeth Cymraeg ar y pedwar achlysur, ond iddo dderbyn ymateb yn nodi nad oedd siaradwr Cymraeg ar gael. Honnai iddo gael ei drosglwyddo i atebydd nad oedd yn medru'r Gymraeg cyn cael cynnig i ffonio yn ôl os oedd yn dymuno siarad gyda rhywun yn Gymraeg.

12/11/2019

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Weinidogion Cymru ar 14/11/2019.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 11: Mae safon 11 yn gosod gofyniad ar y Cyngor i ymateb i alwadau ffôn yn Gymraeg, ac i ddelio gyda'r galwadau yn Gymraeg hyd nes bod angen i drosglwyddo'r alwad i aelod o staff nad yw'n siarad Cymraeg sy'n gallu darparu gwasanaeth ar bwnc penodol. Derbyniwyd cwyn gan aelod o'r cyhoedd yn honni iddo ffonio prif rif ffôn y Cyngor ar y 31 Mai 2019 a'i bod wedi nodi dymuniad i gael gwasanaeth Cymraeg. Trosglwyddodd yr atebwyr y galwadau gan beidio darparu gwasanaeth yn Gymraeg neu esbonio pam nad oedd gwasanaeth Cymraeg ar gael. Gorffennwyd yr alwad gan neges safonol gan y Cyngor yn nodi dylid ffonio yn ôl yfory. Rhaid i'r Cyngor barhau i fagu hyder ei staff a threfnu ei weithle i ddelio â galwadau yn Gymraeg ac i ddarparu gwasanaeth gwirioneddol yn Gymraeg sy'n ddibynadwy a'r un mor hwylus i'w ddefnyddio ag yw'r gwasanaeth Saesneg. Rwyf yn canfod fod y Cyngor wedi methu â chwrdd a gofynion safon 11 yn yr achos hwn gan nad oedd wedi delio â galwad yr achwynydd yn Gymraeg unwaith y daeth yn ymwybodol o'i ddymunid i dderbyn gwasanaeth Cymraeg. Ni esboniodd y Cyngor i'r achwynydd (yn Gymraeg) bod agen ei drosglwyddo i siaradwr Saesneg i ddelio â'i ymholiad oherwydd ei fod ar bwnc penodol.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam wedi methu â chydymffurfio â gofynion safon 11 yn yr achos hwn.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam wedi methu â chydymffurfio â gofynion safon 11 yn yr achos hwn.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 11 – gofyniad i gymryd camau/etc yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam ddatblygu canllawiau sy'n cefnogi staff i deall a diwallu gofynion safon 11 ym mhob cyd-destun. Rhaid i'r canllawiau a'r hyfforddiant cynnwys, fel isafswm: (g) eglurhad o sut mae 'delio gyda galwad yn Gymraeg', (nid dim ond cyfarchiad ddwyieithog); (h) eglurhad o pam fod darparu gwasanaethau Cymraeg yn bwysig, a sut i'w hybu a sut i'w hyrwyddo; (i) esiamplau neu 'senarios' o alwadau a sut i ddelio â hwy er mwyn cydymffurfio a darparu gwasanaethau da a hwylus i ddefnyddwyr y Gymraeg; (j) esboniad llawn o beth ystyrir yn 'pwnc penodol' o fewn cyd-destun gwasanaethau'r Cyngor, gan gynnwys sut i esbonio i gwsmeriaid os nad oes gwasanaeth Cymraeg ar gael oherwydd ei fod ei ymholiad ar yn pwnc penodol. Gellid darparu esiamplau o eiriad (yn Gymraeg) i'w ddefnyddio; (k) dulliau hwylus i ddarganfod siaradwyr Cymraeg o fewn y timoedd; (l) technegau neu geiriad i ymateb i gwynion neu pryderon cwsmeriaid am wasanaethau ffôn Cymraeg y Cyngor.
2. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam datblygu cynllun hyfforddiant at gyfer bob aelod o staff sy'n darparu

		gwasanaeth rheng flaen ffôn ar ran y Cyngor. Rhaid sicrhau ei bod yn ymwybodol o'r canllawiau uchod ac yn hyderus yn eu gweithredu. 3. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 a 2. Amserlen: O fewn 90 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam ar 12/11/2019. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr</u>	11/11/2019	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safonau 27, 27A a 27D: Casgla'r Comisiynydd mai'r Cyngor oedd yn gyfrifol am y cyfarfod dan sylw gan ei fod yn ffurfio rhan o weithgareddau ymgynghori'r Cyngor ar ad-drefnu darpariaeth ôl-16 yn y Sir ag oherwydd bod y Comisiynydd yn ystyried bod y Cyngor wedi gwneud trefniadau i'r ysgol drefnu'r cyfarfod ar eu rhan, ac felly mai cyfrifoldeb y Cyngor oedd sicrhau bod gwahoddiadau a darpariaeth cyfieithu ar y pryd yn cael eu darparu yn unol â gofynion safonau 27, 27A a 27D. Ar sail y dystiolaeth sydd yn ei feddiant, canfu'r Comisiynydd bod y Cyngor wedi methu â chydymffurfio â safon 27 trwy beidio â gofyn i'r rheiny a gafodd eu gwahodd i gyfarfod a oeddynt yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod mewn gwahoddiad a anfonwyd atynt ar 30 Ionawr 2019. Canfu bod y gwahoddiad hwnnw wedi ei anfon gan yr ysgol ar ran y Cyngor. Mae safonau 27, 27A a 27D yn ddibynnol ar ei gilydd, gyda'r nod eu bod yn cael eu gweithredu ar y cyd. Trwy fethu â chydymffurfio â safon 27, mae'n rhesymol

casglu na fyddai personau yn gwybod bod modd iddyn nhw nodi eu dymuniad i ddefnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod, ac felly nad oedd y Cyngor o reidrwydd yn gwybod a oedd angen iddo ddarparu gwasanaethau cyfieithu yn y cyfarfod (neu weithdy) dan sylw yn unol â gofynion safonau 27A a 27D. O ran ystyried cydymffurfiaeth gyda safonau 27A a 27D yn benodol, nid yw'r dystiolaeth sydd yn fy meddiant yn fy ngalluogi i wybod a oedd o leiaf 10% o'r rheiny gafodd eu gwahodd yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod (neu'r gweithdy) dan sylw. Ar sail hynny, rwy'n canfod nad yw'r Cyngor wedi methu â chydymffurfio â safonau 27A a 27D.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr wedi methu cydymffurfio â safonau 27 ond nad ydynt wedi methu cydymffurfio â safonau 27A a 27D.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgol y dyfarniad bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr wedi methu cydymffurfio â safonau 27.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 27— gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-Bont ar Ogwr sicrhau bod unrhyw wahoddiadau sydd yn cael eu hanfon mewn perthynas â chyfarfod sydd yn gyfrifoldeb i'r Cyngor (boed yn uniongyrchol neu drwy drefniant i berson arall wneud ar ei ran) yn gofyn i bob person sydd wedi'u gwahodd a yw'n dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod hwnnw.

			Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhodddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr ar 11/11/2019. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys
<u>Cyngor</u> <u>Bwrdeistref</u> <u>Sirol</u> <u>Wrecsam</u>	CSG554 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 17/05/2019 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd y gŵyn yn ymwneud â dogfennau a luniwyd gan Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam (y Cyngor) ac a oedd ar gael ar ei wefan. Roedd y dogfennau'n ymwneud â Chynllun Datblygu Lleol Bwrdeistref Sirol Wrecsam ar gyfer 2013-2028 (CDLI). Honnodd yr achwynydd bod y Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg gan y Cyngor mewn rhai dogfennau. Dywedodd bod hynny'n creu anawsterau wrth eu darllen ac yn ei osod ef, a defnyddwyr eraill, dan anfantais wrth geisio defnyddio fersiynau Cymraeg y dogfennau. Roedd y gŵyn yn cyfeirio at un ddogfen yn benodol, sef Cynllun Datblygu Lleol Bwrdeistref Sirol	11/11/2019	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 48: Os yw'r Cyngor yn llunio dogfen yn y ddwy iaith, rhaid iddo sicrhau nad yw'n trin fersiwn Gymraeg y ddogfen mewn ffordd sy'n llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg ohoni. Mae hynny'n golygu na ddylai'r fersiwn Gymraeg gael ei drin yn llai ffafriol o ran, ymysg pethau eraill, sut y mae'n edrych. Dangosodd yr ymchwiliad hwn bod y Cyngor wedi trin fersiwn Gymraeg y ddogfen KSD04 yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg ohoni o ran ei olwg. Roedd hyn yn fethiant gan y Cyngor i gydymffurfio â safon 48. Rwyf yn ystyried bod y 'pethau eraill' y cyfeirir atynt yn nehongliad Rheoliadau Safonau'r Gymraeg o'r safon yn golygu na ddylai'r fersiwn Gymraeg o ddogfen gael ei drin yn llai ffafriol gan y Cyngor o ran ei gywirdeb. Dangosodd yr ymchwiliad bod y Cyngor wedi trin fersiwn Gymraeg y ddogfen KSD04 yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg ohoni o ran ei gywirdeb. Roedd hyn hefyd yn fethiant gan y Cyngor i gydymffurfio â safon 48. Dyfarniad y Comisiynydd O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod y Cyngor wedi methu cydymffurfio â safon 48. Datganiad gweithredu pellach

Wreccsam 2013-2028: Cynllun Adneuo Mawrth 2018 (cyfeirnod KDS04).

Roedd yn honni nad oedd paragraffau'r fersiwn Gymraeg wedi eu rhifo. Dywedodd yr achwynydd bod gan y Cyngor ddogfennau eraill yn ymwneud â'r CDLI oedd yn cyfeirio at rifau'r paragraffau yn y ddogfen hon. Yn ôl yr achwynydd roedd hynny'n golygu bod rhaid defnyddio fersiwn Saesneg y ddogfen ar gyfer croesgyfeirio gan fod y rhifau yn absennol o'r fersiwn Gymraeg. Roedd y gŵyn yn honni bod fersiwn Saesneg y ddogfen yn cynnwys 156 o droednodiadau o gymharu â 149 yn y Gymraeg. Dywedodd yr achwynydd bod hyn yn awgrymu bod gwybodaeth ar goll o'r fersiwn Gymraeg. Dywedodd hefyd bod dyluniad y ddwy fersiwn yn wahanol iawn i'w gilydd gyda defnydd o liwiau a fformatio arbennig yn absennol o'r fersiwn Gymraeg.

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod y Cyngor wedi methu cydymffurfio â safon 48.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 48 – Gofyniad i baratoi cynllun gweithredu yn unol ag adran 77(3)(a) Mesur y Gymraeg

1. Rwyf yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor baratoi cynllun gweithredu er mwyn sicrhau nad yw'n trin fersiynau Cymraeg o ddogfennau ymgynghori yn llai ffafriol na'r fersiynau Saesneg ohonynt. Rhaid i'r cynllun gweithredu amlinellu camau i'w cymryd er mwyn sicrhau nad yw fersiynau Cymraeg dogfennau ymgynghori sy'n cael eu llunio ganddo yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg o ran eu golwg. Dylai gynnwys ymrwymiad i ymchwilio i'r hyn y mae sefydliadau eraill yn ei wneud er mwyn sicrhau bod dogfennau o'r fath yn cydymffurfio hefo gofynion y safon. Rhaid i'r cynllun gweithredu adnabod gofynion y safon yn llawn gan dalu sylw penodol i ddehongliad Rhan 3, paragraff 29 o Reoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015. Rhaid nodi amserlen ar gyfer cyflawni pob cam ac ar gyfer cwblhau'r gwaith, a phwy fydd yn gyfrifol ac yn atebol. Amserlen: Rhaid i'r Cyngor gyflwyno cynllun gweithredu drafft o fewn 3 mis o dderbyn yr hysbysiad penderfynu terfynol. Safon 48 – Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

2. Rhaid i'r Cyngor sicrhau bod ganddo drefniadau prawf ddarllen priodol mewn lle. Rhaid i'r Cyngor ddatblygu proses a chanllaw cysylltiedig ar gyfer prawf ddarllen, a mynd ati i godi ymwybyddiaeth o'r broses a'r canllaw ymysg swyddogion perthnasol. Amserlen: Rhaid i'r Cyngor gymryd y cam uchod o fewn 3 mis o dderbyn yr hysbysiad penderfynu terfynol.

		3. Rhaid i'r Cyngor ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig ddigonol i Gomisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 2. Amserlen: Rhaid i'r Cyngor gymryd y cam uchod o fewn 3 mis o dderbyn yr hysbysiad penderfynu terfynol. Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhodddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam ar 11/11/2019. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys
<u>Cyngor</u> <u>Bwrdeistref</u> <u>Sirol</u> <u>Wrecsam</u>	CSG554 Ar 17 Mai, 2019 derbyniwyd gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd y gŵyn yn ymwneud â dogfennau a luniwyd gan Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam (y Cyngor) ac a oedd ar gael ar ei wefan. Roedd y dogfennau'n ymwneud â Chynllun Datblygu Lleol Bwrdeistref Sirol Wrecsam ar gyfer 2013-2028 (CDLI). Honnodd yr achwynydd bod y Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg gan y Cyngor mewn rhai dogfennau. Dywedodd bod hynny'n creu anawsterau wrth eu darllen ac yn ei osod ef, a defnyddwyd eraill, dan anfantais wrth geisio defnyddio fersiynau Cymraeg y dogfennau. Roedd y gŵyn yn cyfeirio at un ddogfen yn benodol, sef Cynllun	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 48: Os yw'r Cyngor yn llunio dogfen yn y ddwy iaith, rhaid iddo sicrhau nad yw'n trin fersiwn Gymraeg y ddogfen mewn ffordd sy'n llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg ohoni. Mae hynny'n golygu na ddylai'r fersiwn Gymraeg gael ei drin yn llai ffafriol o ran, ymysg pethau eraill, sut y mae'n edrych. Dangosodd yr ymchwiliad hwn bod y Cyngor wedi trin fersiwn Gymraeg y ddogfen KSD04 yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg ohoni o ran ei olwg. Roedd hyn yn fethiant gan y Cyngor i gydymffurfio â safon 48. Rwyf yn ystyried bod y 'pethau eraill' y cyfeirir atynt yn nehongliad Rheoliadau Safonau'r Gymraeg o'r safon yn golygu na ddylai'r fersiwn Gymraeg o ddogfen gael ei drin yn llai ffafriol gan y Cyngor o ran ei gywirdeb. Dangosodd yr ymchwiliad bod y Cyngor wedi trin fersiwn Gymraeg y ddogfen KSD04 yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg ohoni o ran ei gywirdeb. Roedd hyn hefyd yn fethiant gan y Cyngor i gydymffurfio â safon 48. Dyfarniad y Comisiynydd

Datblygu Lleol Bwrdeistref Sirol Wreccsam 2013-2028: Cynllun Adneuo Mawrth 2018 (cyfeirnod KDS04).
Roedd yn honni nad oedd paragraffau'r fersiwn Gymraeg wedi eu rhifo. Dywedodd yr achwynydd bod gan y Cyngor ddogfennau eraill yn ymwneud â'r CDLI oedd yn cyfeirio at rifau'r paragraffau yn y ddogfen hon. Yn ôl yr achwynydd roedd hynny'n golygu bod rhaid defnyddio fersiwn Saesneg y ddogfen ar gyfer croesgyfeirio gan fod y rhifau yn absennol o'r fersiwn Gymraeg. Roedd y gŵyn yn honni bod fersiwn Saesneg y ddogfen yn cynnwys 156 o droednodiadau o gymharu â 149 yn y Gymraeg. Dywedodd yr achwynydd bod hyn yn awgrymu bod gwybodaeth ar goll o'r fersiwn Gymraeg. Dywedodd hefyd bod dyluniad y ddwy fersiwn yn wahanol iawn i'w gilydd gyda defnydd o liwiau a fformatio arbennig yn absennol o'r fersiwn Gymraeg.

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam wedi methu cydymffurfio â safon 48.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam wedi methu cydymffurfio â safon 48.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 48 – Gofyniad i baratoi cynllun gweithredu yn unol ag adran 77(3)(a) Mesur y Gymraeg

1. Rwyf yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor baratoi cynllun gweithredu er mwyn sicrhau nad yw'n trin fersiynau Cymraeg o ddogfennau ymgynghori yn llai ffafriol na'r fersiynau Saesneg ohonynt. Rhaid i'r cynllun gweithredu amlinellu camau i'w cymryd er mwyn sicrhau nad yw fersiynau Cymraeg dogfennau ymgynghori sy'n cael eu llunio ganddo yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg o ran eu golwg. Dylai gynnwys ymrwymiad i ymchwilio i'r hyn y mae sefydliadau eraill yn ei wneud er mwyn sicrhau bod dogfennau o'r fath yn cydymffurfio hefo gofynion y safon. Rhaid i'r cynllun gweithredu adnabod gofynion y safon yn llawn gan dalu sylw penodol i ddehongliad Rhan 3, paragraff 29 o Reoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015. Rhaid nodi amserlen ar gyfer cyflawni pob cam ac ar gyfer cwblhau'r gwaith, a phwy fydd yn gyfrifol ac yn atebol. Amserlen: Rhaid i'r Cyngor gyflwyno cynllun gweithredu drafft o fewn 3 mis o dderbyn yr hysbysiad penderfynu terfynol. Safon 48 – Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg
2. Rhaid i'r Cyngor sicrhau bod ganddo drefniadau prawf ddarllen priodol mewn lle. Rhaid i'r Cyngor ddatblygu proses a chanllaw cysylltiedig ar gyfer prawf ddarllen, a

		mynd ati i godi ymwybyddiaeth o'r broses a'r canllaw ymysg swyddogion perthnasol. Amserlen: Rhaid i'r Cyngor gymryd y cam uchod o fewn 3 mis o dderbyn yr hysbysiad penderfynu terfynol. 3. Rhaid i'r Cyngor ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig ddigonol i Gomisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 2. Amserlen: Rhaid i'r Cyngor gymryd y cam uchod o fewn 3 mis o dderbyn yr hysbysiad penderfynu terfynol. Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam ar 11/11/2019 Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys
<u>Prifysgol Glyndŵr</u>	CSG558 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 23/05/2019 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Mae'r gŵyn yn honni bod y Brifysgol yn cynnal ymgyrch hysbysebu ar gefn bysys ble mae'r testun ar y hysbysebion yn Saesneg yn unig.	28/10/2019 Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 37: Rhaid i Brifysgol Glyndŵr lunio unrhyw ddeunydd hysbysebu neu ddeunydd cyhoeddusrwydd yn Gymraeg. Os bydd yn llunio'r deunydd hysbysebu yn Gymraeg ac yn Saesneg, rhaid iddynt beidio â thrin y fersiwn Gymraeg yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg. Yn yr achos yma, mae'r Brifysgol wedi llunio deunydd hysbysebu ar gyfer hysbysebu ei ddiwrnodau agored. Mae'r Brifysgol wedi llunio hysbysebion dwyieithog ar gyfer Cymru a hysbysebion uniaith Saesneg ar gyfer defnydd yn Lloegr. Fodd bynnag, mae'r hysbysebion yn cael eu harddangos ar fsys, ac nid oes sicrwydd nad yw'r hysbysebion Saesneg yn unig yn teithio i Gymru ac felly'n cael eu darllen gan y cyhoedd yng Nghymru. Yn yr achos hwn, mae'r Brifysgol wedi llunio deunydd hysbysebu dwyieithog yn unol â gofynion y safon ar gyfer defnydd yng Nghymru ac mae'r deunydd hwn yn cydymffurfio â gofynion y safon. Fodd

bynag, mae hefyd wedi llunio deunydd Saesneg yn unig ar gyfer Lloegr, ac mae risg sylweddol bod y deunydd Saesneg yn unig sydd ar fsys yn teithio i mewn i Gymru ac yn cael ei gweld gan ddefnyddwyr y Gymraeg yn groes i fwriad Mesur y Gymraeg. Er nad oes modd gwybod i sicrwydd â oedd y bws oedd yn sail i'r y gŵyn wedi teithio i Gymru, mae risg yn parhau y gall methiant ddigwydd yn y dyfodol os bydd y Brifysgol yn parhau gyda'i pholisi o greu deunydd Saesneg yn unig mewn rhai amgylchiadau.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd nad yw Prifysgol Glyndŵr wedi methu â chydymffurfio â safon 37 yn yr achos yma.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad nad yw Prifysgol Glyndŵr wedi methu â chydymffurfio â safon 37 yn yr achos yma.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 37 – argymhelliad yn unol ag adran 76(3)(a) Mesur y Gymraeg Dylai Prifysgol Glyndŵr adolygu ei pholisi cyfredol o lunio deunydd marchnata Saesneg yn unig ar gyfer amgylchiadau ble mae risg nad ydy yn gallu rheoli ble mae'r hysbysebion yn gael eu gweld. Dylai'r adolygiad sicrhau nad yw deunydd marchnata neu hysbysebu Saesneg yn unig cael eu defnyddio yng Nghymru mewn unrhyw amgylchiadau.

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Brifysgol Glyndŵr ar 28/10/2019.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys

Gweinidogion
Cymru

CSG501 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar 08/06/2019 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Cysylltodd aelod o'r cyhoedd gyda mi yn dilyn digwyddiad lle cafodd yr achwynydd a'i wraig eu holi yn Saesneg o dan lw ynglŷn â methiant honedig i dalu am docyn trên. Yn ôl yr achwynydd nid oedd aelodau o staff yn gallu'r Gymraeg yng ngorsaf drenau Cathays ar 23 Ionawr 2019 ac maent yn honni hefyd nad oedd ffurflen Ticket Irregularity Report ar gael yn Gymraeg. Yn ystod y digwyddiad tra roedd yr arolygwyr trên yn ceisio dod o hyd i siaradwr Cymraeg fe glywodd gwraig yr achwynydd y sylw canlynol gan un o aelodau staff Trafnidiaeth Cymru (nid yr arolygwyr) "What's the point doing it in Welsh? She can speak English fine". Fe dderbyniodd yr achwynydd lythyr a thaflen uniaith Saesneg ynglŷn â'r cyhuddiad o beidio talu am docyn gan TIL (Transport Investigation Ltd) drwy'r post yn dilyn y digwyddiad. Yn y llythyr fe esbonnir bod TIL yn gweithredu ar ran Trafnidiaeth Cymru.

21/10/2019

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 5: Mae safon 5 yn gofyn i Weinidogion Cymru sicrhau bod llythyrau a anfonir ganddo, neu ar ei ran, yn cael eu hanfon yn Gymraeg os nad ydynt yn gwybod a yw person yn dymuno derbyn llythyr yn Gymraeg ai pheidio. Yn yr achos yma fe anfonodd cwmni sydd ar gontract i Drafnidiaeth Cymru sy'n is-gwmni dan berchnogaeth Llywodraeth Cymru lythyr yn Saesneg yn unig at yr achwynydd. Gan bod contractwr wedi anfon llythyr yn Saesneg yn unig at yr achwynydd ni lwyddodd Gweinidogion Cymru i gydymffurfio â safon 5 yn yr achos yma. Safon 40: Er mwyn cydymffurfio â safon 40 roedd angen i Transport Investigation Ltd pan yn gweithredu ar ran Trafnidiaeth Cymru sicrhau bod unrhyw ddogfen roeddynt yn eu llunio gael ei llunio yn Gymraeg. Yn yr achos yma fe dderbyniodd yr achwynydd daflen Saesneg 'Gwirio Tocynnau / Ticket' drwy'r post gan TIL a oedd yn gweithredu ar ran Trafnidiaeth Cymru. Roedd y daflen wedi ei dylunio gyda brandio Trafnidiaeth Cymru. 3.35 Gan fod yr achwynydd wedi derbyn taflen Saesneg gan gwmni oedd yn gweithredu ar ran Trafnidiaeth Cymru, is-gwmni dan berchnogaeth lawn Llywodraeth Cymru, nid wyf o'r farn bod Gweinidogion Cymru wedi cydymffurfio â safon 40 yn yr achos yma. Safon 50: Mae safon 50 yn gofyn i'r Cyngor sicrhau bod pob ffurflen maent yn eu llunio at ddefnydd y cyhoedd yn cael ei llunio yn Gymraeg. Darparodd yr achwynydd gopi o'r ffurflen Saesneg y bu'n rhaid iddo ei llenwi yn yr orsaf drên. Yn ôl tystiolaeth Gweinidogion Cymru mae'r ffurflen yma ar gael yn Gymraeg. Gan bod y ffurflen ar gael yn Gymraeg rwyf o'r farn bod Gweinidogion Cymru wedi cydymffurfio â safon 50 yn yr achos yma. Safon 50A: Er mwyn cydymffurfio â safon 50A dylai

Gweinidogion Cymru fod wedi sicrhau bod fersiwn Saesneg y ffurflen yn cynnwys geiriad oedd yn esbonio bod y ffurflen hefyd ar gael yn Gymraeg os nad oedd y ffurflenni Cymraeg a Saesneg yn rhan o'r un ddogfen. Yn yr achos yma darparodd yr achwynydd gopi o'r ffurflen Saesneg y bu'n rhaid iddo ei llenwi yn yr orsaf drenau yn Cathays. Nid oes datganiad wedi ei gynnwys ar y ffurflen yma yn esbonio bod y ffurflen hefyd ar gael yn Gymraeg. Gan nad oedd datganiad wedi ei gynnwys ar y ffurflen yma yn esbonio bod y ffurflen hefyd ar gael yn Gymraeg nid wyf o'r farn bod Gweinidogion Cymru wedi cydymffurfio â safon 50A yn yr achos yma. Safon 132: Er mwyn cydymffurfio â safon 50A dylai Gweinidogion Cymru fod wedi sicrhau bod fersiwn Saesneg y ffurflen yn cynnwys geiriad oedd yn esbonio bod y ffurflen hefyd ar gael yn Gymraeg os nad oedd y ffurflenni Cymraeg a Saesneg yn rhan o'r un ddogfen. Yn yr achos yma darparodd yr achwynydd gopi o'r ffurflen Saesneg y bu'n rhaid iddo ei llenwi yn yr orsaf drenau yn Cathays. Nid oes datganiad wedi ei gynnwys ar y ffurflen yma yn esbonio bod y ffurflen hefyd ar gael yn Gymraeg. Gan nad oedd datganiad wedi ei gynnwys ar y ffurflen yma yn esbonio bod y ffurflen hefyd ar gael yn Gymraeg nid wyf o'r farn bod Gweinidogion Cymru wedi cydymffurfio â safon 50A yn yr achos yma.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Gweinidogion Cymru wedi methu cydymffurfio â safonau 5, 40, 50A ond nad ydynt wedi methu cydymffurfio â safonau 50 a 132.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Gweinidogion Cymru wedi methu cydymffurfio â safonau 5,

40, 50A ond nad ydynt wedi methu cydymffurfio â safonau 50 a 132.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 5—gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Weinidogion Cymru gynnal adolygiad o'r broses o anfon llythyrau gan Transport Investigation Limited (TIL). 2. Rhaid i Weinidogion Cymru weithredu ar ganfyddiadau'r adolygiad a mynd i'r afael ag unrhyw wendidau er mwyn sicrhau bod gohebiaeth a anfonir gan TIL ar eu rhan yn cael ei anfon mewn modd sy'n cydymffurfio â safon 5. Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Safon 40—gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

3. Rhaid i Weinidogion Cymru gynnal adolygiad o daflenni Transport Investigation Limited (TIL) sy'n cael eu darparu ar ran Trafnidiaeth Cymru.

4. Rhaid i Weinidogion Cymru weithredu ar ganfyddiadau'r adolygiad a mynd i'r afael ag unrhyw wendidau er mwyn sicrhau bod taflenni a ddefnyddir gan TIL ar eu rhan yn cydymffurfio â safon 40. Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Safon 50 – argymhelliad yn unol ag adran 76 Mesur y Gymraeg Rwy'n argymhell bod Gweinidogion Cymru yn cymryd camau i sicrhau bod y ffurflen 'Ticket Irregularity Report' ar gael i'w defnyddio mewn gorsafoedd yng Nghymru yn yr un diwyg ac i'r un graddau â'r fersiwn Saesneg.

			50A – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg 5. Rhaid i Weinidogion Cymru gynnal adolygiad o'r ffurflenni gorfodaeth a ddefnyddir yn y gorsafoedd trên a chymryd camau i sicrhau eu bod yn cydymffurfio â safon 50A Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd Safon 132 – argymhelliad yn unol ag adran 76 Mesur y Gymraeg Rwy'n argymhell bod Gweinidogion Cymru yn cymryd camau i sicrhau bod hyfforddiant ymwybyddiaeth iaith yn cael ei gynnig i holl staff Trafnidiaeth Cymru sy'n gweithio mewn gorsafoedd trên yng Nghymru. 6. Rhaid i Weinidogion Cymru ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig ddigonol ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 1- 5 o fewn 30 diwrnod o ddyddiad cwblhau y cam gorfodi olaf. Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhodddwyd hysbysiad penderfynu i Weinidogion Cymru ar 21/10/2019. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys
<u>Gweinidogion Cymru</u>	CSG505 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 16/02/2019 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gwyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gwyn ddilys. Roedd y gwyn ynghylch methiant honedig gan Weinidogion Cymru i gydymffurfio â safonau'r Gymraeg. Mae'r gwyn, dyddiedig 16/02/2019, yn ymwneud	21/10/2019	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 61: Mae safon 61 yn gofyn i Weinidogion Cymru, neu rywun sy'n gweithio ar ei ran, i sicrhau bod unrhyw destun sy'n ymddangos ar arwyddion electronig yn ymddangos yn Gymraeg. Derbyniodd y Comisiynydd gwyn gan aelod o'r cyhoedd ynglŷn ag arwyddion electronig uniaith Saesneg yng ngorsaf Caerfyrddin ac ar drên o Abertawe i Gaerfyrddin ar 8 Chwefror 2019. Gan nad oedd yr arwyddion electronig ar y trên y teithiodd yr achwynydd arni ac yn yr orsaf y gorffennodd yr achwynydd ei siwrne ar

â'r honiadau canlynol ynglŷn â gwasanaethau Trafnidiaeth Cymru: i. Strip symudol sydd yn rhoi gwybodaeth ynglŷn â'r orsaf nesaf o fewn y trênn yn uniaith Saesneg ii. Arwyddion oren electronig yn uniaith Saesneg yng ngorsaf Caerfyrddin

8 Chwefror 2019 yn Gymraeg yna nid yw' Comisiynydd o'r farn bod Gweinidogion Cymru yn cydymffurfio â safon 61 yn yr achos yma.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Gweinidogion Cymru wedi methu cydymffurfio â safon 61.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Gweinidogion Cymru wedi methu cydymffurfio â safon 61.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 61 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg 1. Rhaid i Weinidogion Cymru gyflwyno cynllun gweithredu sy'n amlinellu sut y bydd arwyddion electronig ar drenau ac mewn gorsafoedd yn cydymffurfio â safon 61. Dylai Gweinidogion Cymru baratoi'r cynllun gweithredu drafft o fewn 12 wythnos. Byddaf yn gweithredu'n unol ag adran 80 Mesur y Gymraeg mewn perthynas â'r cynllun gweithredu. 2. Rhaid i Weinidogion Cymru ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1. Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Weinidogion Cymru ar 21/10/2019.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apel i'r Tribiwnlys

Cyngor Sir
Gâr

CSG476 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 10/12/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y

10/10/2019

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 1 Mae'r safon yn gofyn i'r Cyngor ateb gohebiaeth Gymraeg yn Gymraeg. Anfonodd yr achwynydd e-bost

Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd cwyn yr achwynydd yn ymwneud â nifer o agweddau gwahanol a ddeilliodd o gyswllt yr achwynydd gyda adrannau gwahanol o fewn Cyngor Sir Gâr. Dyma'r materion y mae'r achwynydd yn cyfeirio atynt: • Mae'r achwynydd yn honni iddo dderbyn gohebiaeth Saesneg gan Adran Treth y Cyngor ynglŷn â'r angen i ad-dalu treth Cyngor (yn ystod haf 2018), • Darparodd yr achwynydd gopi o lythyr Saesneg 'Council Tax Reduction Statement of Reason' (20 Rhagfyr 2018). • Yn ôl yr achwynydd fe dderbyniodd lythyrion a ffurflenni uniaith Saesneg oddi wrth y Cyngor ynglŷn â chais am drwydded aml breswyl. • Mae'r achwynydd yn honni iddo dderbyn llythyr Saesneg gan yr Adran Opsiynau a Chyngor Tai (Rhagfyr 2018), ynghyd â dogfen Saesneg a anfonwyd ato – Licensing of Private Rented Housing, Housing Act 2004, Application Form – Guidance Notes. • Mae'r achwynydd yn honni iddo dderbyn e-bost a ffurflen Saesneg gan Adran Enwi a Rhifo Strydoedd y Cyngor (dyddiedig 19/12/18). Darparodd yr achwynydd

Cymraeg i'r Cyngor ar 29 Rhagfyr 2018. Darparodd y Cyngor gopi o'r llythyr Cymraeg a anfonwyd i'r achwynydd ar 7 Ionawr 2019 yn ymateb i'w ohebiaeth Gymraeg. Gan bod y Cyngor wedi anfon ymateb Cymraeg i ohebiaeth Gymraeg yr achwynydd dyfarnu'r Comisiynydd nad yw Cyngor Sir Gâr wedi methu â chydymffurfio â safon 1 yn yr achos yma. Safon 5 Er mwyn cydymffurfio â safon 5 mae angen i'r Cyngor, os nad ydynt yn gwybod a yw person yn dymuno derbyn gohebiaeth yn Gymraeg, ddarparu fersiwn Gymraeg o'r ohebiaeth wrth ohebu â hwy. Anfonodd y Cyngor dri darn o ohebiaeth i'r achwynydd yn Saesneg er nad oedd yr adrannau yn ymwybodol o ddewis iaith yr achwynydd. Gan bod y Cyngor wedi anfon tri darn o ohebiaeth i'r achwynydd yn Saesneg heb wybod beth oedd ei ddewis iaith ni wnaeth y Cyngor gydymffurfio â safon 5 yn yr achos yma. Safon 50 Mae safon 50 yn gofyn i'r Cyngor sicrhau bod pob ffurflen maent yn eu llunio at ddefnydd y cyhoedd yn cael ei llunio yn Gymraeg. Darparodd yr achwynydd gopiau Saesneg o dair ffurflen gan y Cyngor. Yn ôl tystiolaeth y Cyngor mae pob un o'r ffurflenni yma ar gael yn Gymraeg. Gan bod y ffurflenni hyn ar gael yn Gymraeg mae'r Comisiynydd o'r farn bod y Cyngor wedi cydymffurfio â safon 50 yn yr achos yma. Safon 50A Gofynnwyd i'r Cyngor am fanylion ynglŷn â'r ffurflenni yr oedd yr achwynydd yn honni nad oedd ar gael yn Gymraeg. Gofynnwyd i'r Cyngor gadarnhau a oedd y ffurflenni yn cynnwys datganiad yn esbonio bod y ffurflen hefyd ar gael yn Gymraeg. Yn ôl tystiolaeth y Cyngor roedd y dair ffurflen y gofynnwyd am fanylion amdanynt sef SNN2, y cais am Budd-dal Tai a'r ddogfen am drwyddedu Tai Rhentu preifat yn cynnwys datganiad i esbonio bod fersiwn Gymraeg ar gael. Fodd bynnag, pan dderbyniodd

gopi o'r ffurflen Saesneg 'Street Naming and Numbering Application Form (SNN2)' a chopi o e-bost Saesneg. • Mae'r achwynydd hefyd yn honni iddo fynd i Swyddfa'r Cyngor yn Stryd Spillman Caerfyrddin a dywedodd y swyddog yno nad oedd copi Cymraeg ganddynt o "Application for Housing Benefit, Local Housing Allowance and Council Tax Reduction" ac y bu'n rhaid iddo gymryd un Saesneg. • Mae'r achwynydd yn honni na dderbyniodd ymateb i e-bost Cymraeg yr anfonodd i Budd.Daliadau@sirgar.gov.uk ar 29 Rhagfyr 2018.

yr achwynydd y ffurflen SNN2 nid oedd y ffurflen yn cynnwys y datganiad. Nid yw'r achwynydd wedi darparu dyddiad union ar gyfer pa bryd y derbyniodd yr achwynydd y ffurflen ond mae priodweddau'r ddogfen yn dangos i'r ffurflen gael ei haddasu ar 1/10/2018 ac fe anfonodd yr achwynydd gopi i mi ar 19/12/2018, felly mae'n ymddangos i'r achwynydd dderbyn y ffurflen rhwng y dyddiadau hyn. Safon 50B Er mwyn cydymffurfio â safon 50B roedd angen i'r Cyngor sicrhau bod y fersiwn Gymraeg o'r ffurflen ar gael i'r un graddau â'r fersiwn Saesneg pan ymwelodd yr achwynydd â swyddfa'r Cyngor. Pan ymwelodd yr achwynydd â Swyddfa'r Cyngor ar Stryd Spilman yng Nghaerfyrddin mae'n honni bod aelod o staff y Cyngor wedi dweud wrtho nad oedd fersiwn Gymraeg o'r ffurflen 'Cais am Fudd-dal Tai, Lwfans Tai Lleol a Gostyngiad y Dreth Gyngor' ar gael iddo ac iddo dderbyn fersiwn Saesneg. Yn ôl y Cyngor mae'r holl swyddogion cynghori sy'n gweithio yn y Ganolfan yn gwbl ddwyieithog ac yn gwbl ymwybodol o'r cyfrifoldeb i argraffu fersiwn o ffurflen os nad oes ffurflen ar ôl yn y Gymraeg neu'r Saesneg. Gan nad oes tystiolaeth ddigonol i gadarnhau un ffordd neu'r llall a oedd ffurflen Gymraeg 'Cais am Fudd-dal Tai, Lwfans Tai Lleol a Gostyngiad y Dreth Gyngor' ar gael i'r achwynydd ar y diwrnod yr aeth i swyddfa'r Cyngor dyfarna'r Comisiynydd nad yw y Cyngor wedi methu â chydymffurfio â safon 50B yn yr achos yma.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd nad yw Cyngor Sir Gâr wedi methu â chydymffurfio â safon 1, 50, 50A a 50B ond bod Cyngor Sir Gâr wedi methu cydymffurfio â safon 5.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad nad yw Cyngor Sir Gâr wedi methu â chydymffurfio â safon 1, 50, 50A a 50B ond bod Cyngor Sir Gâr wedi methu cydymffurfio â safon 5.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 5 –gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Sir Gâr gymryd camau i godi ymwybyddiaeth staff o'r angen i anfon fersiwn Gymraeg o ohebiaeth os nad yw dewis iaith y derbynnydd wedi ei sefydlu.

2. Rhaid i Gyngor Sir Gâr gynnal adolygiad o lythyrau safonol y Tîm Budd-daliadau Tai a Gostyngiadau Treth y Cyngor a gweithredu ar ganfyddiadau'r adolygiad er mwyn sicrhau eu bod yn cydymffurfio â safon 5.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Safon 5 – argymhelliad yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg Rwyf yn argymhell bod Cyngor Sir Gâr yn cynnal arolwg o lythyrau safonol yr Adran Gyllid a gweithredu ar ganfyddiadau'r arolwg er mwyn sicrhau eu bod yn cydymffurfio â safon 5.

Safon 5 – gofyniad i baratoi cynllun gweithredu yn unol ag adran 77(3) Mesur y Gymraeg.

3. Rwyf yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor baratoi cynllun gweithredu a fydd yn dangos pa gamau y bydd yn eu cymryd er mwyn cydymffurfio â safon 5 mewn perthynas â'r ddogfen 'Council Tax Statement of Reason'. Dylai'r Cyngor baratoi'r cynllun gweithredu drafft cyntaf a chyflwyno copi i mi o fewn 3 mis. Byddaf yn gweithredu'n unol ag adran 80 Mesur y Gymraeg mewn perthynas â'r cynllun gweithredu.

Safon 50A – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 (3)(b) Mesur y Gymraeg

4. Rhaid i Gyngor Sir Gâr gynnal arolwg o'r holl ffurflenni a ddefnyddir gan yr Adran Enwi a Rhifo Strydoedd a gweithredu ar ganfyddiadau'r arolwg er mwyn sicrhau eu bod yn cydymffurfio â safon 50A.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Safon 50A – argymhelliad yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

Rwyf yn argymhell bod Cyngor Sir Gâr yn cynnal arolwg o'r holl ffurflenni a ddefnyddir gan y Gwasanaethau Cynllunio a gweithredu ar ganfyddiadau'r arolwg er mwyn sicrhau eu bod yn cydymffurfio â safon 50A.

Safon 50B – cyngor i gymryd camau yn unol ag adran 76 Mesur y Gymraeg Dylai Cyngor Sir Gâr rhoi cyngor i'w staff i wirio stoc ffurflenni sy'n cael eu cynhyrchu ar wahân yn rheolaidd.

5. Rhaid i Gyngor Sir Gâr ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 –4.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhodddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Sir Gâr ar 10/10/2019.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

Cyngor Dinas
a Sir
Abertawe

CSG484 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 08/01/2019 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y 6/9/2019

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 5: Mae'r Cyngor wedi cadarnhau nad oedd y ffurflen dan sylw ar gael yn Gymraeg ac nid oes unrhyw dystiolaeth

Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd y gŵyn yn ymwneud â honiad gan yr achwynydd bod ffurflen Ymholiad Eiddo (Council Tax Property Enquiry Form) a adawyd yn ei eiddo ar 28 Rhagfyr 2018 yn uniaith Saesneg. Mae'r achwynydd hefyd yn honni iddi hi ffonio Adran Treth Cyngor ar 01792 635382 am 11:23yb ar 2 Ionawr 2019 a derbyn ymateb uniaith Saesneg. Mae'r achwynydd yn honni y bu rhaid iddi hi aros am alwad nôl gan aelod o staff oedd yn medru'r Gymraeg er mwyn gallu derbyn gwasanaeth Cymraeg, gan dderbyn galwad yn ôl gan aelod o staff oedd yn medru'r Gymraeg am 11:37yb. Dywedodd yr achwynydd mai pwrpas yr alwad oedd i ofyn am fersiwn Gymraeg o'r ffurflen Council Tax Property Enquiry Form a'i bod wedi mynegi ei siom am y diffyg Cymraeg a nad oedd y ffurflen yn ddwyieithog yn y man cyntaf. Mae'r achwynydd hefyd yn honni iddi dderbyn llythyr ymateb Cymraeg gan y Cyngor ynghylch y mater hwn ar 7 Ionawr 2019 (dyddiedig 4 Ionawr 2019). Nododd ei bod wedi derbyn fersiwn Cymraeg o'r ffurflen honedig erbyn hyn ond nid oedd yn

i awgrymu bod yr achwynydd wedi nodi wrth y Cyngor nad oedd yn dymuno cael gohebiaeth ganddo yn Gymraeg. Ar sail yr uchod, canfu'r Comisiynydd nad oedd y Cyngor yn gwybod nad oedd yr achwynydd yn dymuno gohebiaeth ganddo yn Gymraeg, ac felly bod y Cyngor wedi methu â chydymffurfio â gofynion safon 5 trwy adael ffurflen uniaith Saesneg yn eiddo'r achwynydd ar 28 Rhagfyr 2018. Safon 7: Mae tystiolaeth gan yr achwynydd yn dangos iddi hi, ar 4 Ionawr 20149, dderbyn llythyr gan Adran Treth y Cyngor oedd yn cynnwys ffurflen Ymholiad Eiddo i'w gwblhau a'i hanfon yn ôl at y Cyngor. Roedd y llythyr yn cynnwys y datganiad canlynol: "To receive this information in an alternative format, or in Welsh, please contact the above. I dderbyn y wybodaeth hon mewn fformat arall, neu yn Gymraeg, cysylltwch â'r uchod." a'r ffurflen yn cynnwys y datganiad isod: "A Welsh language version of this form is available – Please contact us if you would like one." Safon 19: Ar sail y dystiolaeth sydd yn meddiant y Comisiynydd, canfu'r Comisiynydd na lwyddodd y Cyngor i ddellio â galwad yr achwynydd, oedd yn ymwneud ag ymholiad cyffredinol, yn Gymraeg pan ffoniodd Adran Treth y Cyngor ar 2 Ionawr 2019 a'i bod o ganlyniad wedi gorfod aros oddeutu 15 munud am alwad yn ôl er mwyn cael gwasanaeth ffôn yn Gymraeg. Safon 20: Mae safon 20 yn gosod gofyniad i sicrhau bod cyfarchiad Cymraeg ar gael ar linellau ffôn uniongyrchol aelodau o staff ac adrannau, ac nad yw'r cyfarchiad hwnnw yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Mae honiad yr achwynydd yn ymwneud â ffonio Adran Treth y Cyngor gan ddewis yr opsiwn Cymraeg a chael ymateb uniaith Saesneg. Canfu'r Comisiynydd nad oes tystiolaeth digonol i ddyfarnu pa un ai bod y Cyngor wedi methu â chydymffurfio â safon 20 yn yr

gwerthfawrogi tôn na chynnwys y llythyr gan honni bod fersiwn Saesneg arall o'r ffurflen ynghlwm wrth y llythyr gyda'r testun "A Welsh language version of this form is available – Please contact us for one" wedi ei huwchleuo. Darparodd yr achwynydd gopi o'r llythyr a'r ffurflen honedig wrth gyflwyno'r gŵyn. Mae gwybodaeth pellach gan yr achwynydd mewn ymateb i'r cylch gorchwyl arfaethedig yn nodi y bu'n rhaid iddi hi lenwi manylion cyfeiriad a rhif cyfrif treth ar gyfer y fersiwn Gymraeg o'r ffurflen tra bod y wybodaeth yna wedi ei fewnosod yn barod ar y fersiwn Saesneg.

achos yma. Safon 50: Canfu'r Comisiynydd bod Cyngor Dinas a Sir Abertawe wedi methu â chydymffurfio â safon 50 yn yr achos yma gan nad oedd y ffurflen a adawyd yn eiddo'r achwynydd ar 28 Rhagfyr 2018 wedi ei llunio yn Gymraeg. Safon 50B: Canfu'r Comisiynydd bod Cyngor Dinas a Sir Abertawe wedi methu â chydymffurfio â safon 50B yn yr achos yma gan nad oedd y ffurflen Gymraeg dan sylw wedi ei chyhoeddi na'i darparu ar yr un pryd nac yn yr un modd â'r ffurflen Saesneg, a bod gwybodaeth wedi ei fewnosod ar y ffurflen y Saesneg. Ymhellach at hynny, canfu'r Comisiynydd bod fersiwn Gymraeg y ffurflen dan sylw a ddarparwyd fel tystiolaeth gan y Cyngor yn anghyson â'r fersiwn Saesneg ac Safon 51: Mae'r safon yn gosod gofyniad ar y Cyngor, pan ei fod yn mewnosod gwybodaeth ar ffurflen Gymraeg, i wneud hynny yn Gymraeg. Canfu'r Comisiynydd nad oedd unrhyw wybodaeth wedi ei fewnosod ar fersiwn Gymraeg o'r ffurflen, ac felly nad yw gofynion y safon yn berthnasol yn yr achos yma.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Dinas a Sir Abertawe methu â chydymffurfio â safonau 5, 7 19, 50 a 50B ac nad yw wedi methu â chydymffurfio â safon 51. Ni ddaeth y Comisiynydd i ddyfarniad ynghylch cydymffurfiaeth Cyngor Dinas a Sir Abertawe gyda safon 20.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Dinas a Sir Abertawe methu â chydymffurfio â safonau 5, 7 19, 50 a 50B.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safonau 5, 7 a 50B – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Dinas a Sir Abertawe sicrhau bod ganddo drefniadau digonol mewn lle fel ei fod yn darparu fersiwn Gymraeg o ohebiaeth yn unol â gofynion safon 5 hyd nes ei fod yn gwybod nad yw person yn dymuno hynny.

2. Rhaid i Gyngor Dinas a Sir Abertawe gymryd camau i godi ymwybyddiaeth staff o ofynion safon 5.

4. Rhaid i Adran Treth y Cyngor gynnal adolygiad o dempledi sydd ganddyn nhw ar gyfer gohebu gyda phersonau gan sicrhau bod datganiad sy'n cydymffurfio'n llawn gyda gofynion safon 7 wedi ei gynnwys mewn gohebiaeth a chyhoeddiadau a hysbysiadau swyddogol sy'n gofyn i bersonau ymateb neu anfon gohebiaeth at y Cyngor.

5. Rhaid i Adran Treth y Cyngor gynnal ymgyrch codi ymwybyddiaeth a darparu canllawiau i staff ynghylch sicrhau bod datganiad sydd yn cydymffurfio gyda gofynion safon 7 wedi ei gynnwys mewn gohebiaeth a chyhoeddiadau a hysbysiadau swyddogol sy'n gofyn i bersonau ymateb neu anfon gohebiaeth at y Cyngor.

9. Rhaid i Adran Treth Cyngor Dinas a Sir Abertawe adolygu'r ffurflen Ymholiad Eiddo gan sicrhau nad yw'r fersiwn Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg.

10. Rhaid i Adran Treth Cyngor Dinas a Sir Abertawe sicrhau, pan ei fod yn llunio fersiwn Cymraeg a Saesneg o ffurflen, nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg yn unol â gofynion safon 50B gan sicrhau bod y ddwy fersiwn yn cael eu cyhoeddi a'u darparu ar yr un pryd.

11. Rhaid i Gyngor Dinas a Sir Abertawe gymryd camau i godi ymwybyddiaeth staff Adran Treth y Cyngor o ofynion safon 50B.

12. Rhaid i Gyngor Dinas a Sir Abertawe ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi [1 – 2, 4-5, 9-11].

Amserlen: O fewn 30 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd Safon 19– gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg 7. Rhaid i Gyngor Dinas a Sir Abertawe adolygu'r trefniadau sydd gan Adran Treth y Cyngor mewn lle ar hyn o bryd, gan sicrhau bod ganddo drefniadau digonol mewn lle er mwyn gallu darparu gwasanaeth ffôn yn Gymraeg hyd nes bod rhaid trosglwyddo'r alwad at aelod o staff nad yw'n siarad Cymraeg sy'n gallu darparu gwasanaeth ar bwnc penodol, a hyd nes nad oes aelod o staff sy'n siarad Cymraeg ar gael i ddarparu gwasanaeth ar bwnc penodol.

8. Rhaid i Gyngor Dinas a Sir Abertawe ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi [7].

Amserlen: O fewn 2 fis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Dinas a Sir Abertawe ar 06/09/2019.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

Cyngor Sir
Powys

CSG493 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 26/01/2019 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y 6/9/2019

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 1: Mae safon 1 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff anfon ymateb yn Gymraeg i ohebiaeth Cymraeg oni bai nad oes

Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd yr achwynydd yn honni bod ei gyfeiriad, ac enw'r stryd ('Brook Street') yn Llanidloes yn benodol, yn ymddangos yn uniaith Saesneg ar filiau treth Cyngor Sir Powys (y Cyngor) a llythyrau cysylltiedig, er iddo wneud sawl cais i'r Cyngor am gael gohebiaeth oedd yn cynnwys fersiwn Cymraeg o'i gyfeiriad. Mae'r achwynydd hefyd yn honni iddo dderbyn ymateb uniaith Saesneg gan y Cyngor ar 23 Tachwedd 2018 i lythyr a anfonwyd at y Cyngor yn Gymraeg ynghylch y mater hwn. Dywed yr achwynydd iddo gwyno wrth y Cyngor am yr ymateb di-Gymraeg a chael ymateb Cymraeg i hynny ond bod ei gyfeiriad yn parhau yn Saesneg ar ohebiaeth. Mae'r achwynydd wedi darparu copïau o'r ohebiaeth honedig fel tystiolaeth i gefnogi rhai o'i honiadau, gan gynnwys copi o arwydd gydag enw'r stryd dan sylw yn ddwyieithog (Heol y Nant / Brook Street). Gellir gweld yr arwydd hwnnw yn atodiad 1 o'r cylch gorchwyl. Ymhellach i'r uchod, mae'r achwynydd yn honni iddo dderbyn llythyr uniaith Saesneg arall gan y

angen ymateb i'r ohebiaeth hwnnw, neu bod y person a anfonodd yr ohebiaeth Cymraeg wedi nodi nad oes angen ymateb yn Gymraeg. Roedd yr achwynydd yn honni bod ei gyfeiriad ac enw'r stryd yn benodol yn ymddangos yn uniaith Saesneg ar ohebiaeth gan Adran Treth y Cyngor, a'i fod hefyd wedi derbyn gohebiaeth uniaith Saesneg gan y Cyngor. Mae'r dystiolaeth yn sefydlu bod honiad yr achwynydd ynghylch derbyn gohebiaeth uniaith Saesneg gan y Cyngor ar 23 Tachwedd 2018 a 29 Ionawr 2019 mewn ymateb i'w ohebiaeth Cymraeg, yn gywir ac mae'r Cyngor yn derbyn yr honiadau hynny. Ar sail yr uchod, canfu'r Comisiynydd na atebodd y Cyngor yn Gymraeg i ohebiaeth Cymraeg gan yr achwynydd ar ddau achlysur gwahanol. Canfu'r Comisiynydd yn ogystal nad oes dyletswydd ar y Cyngor i gyfieithu enw stryd i'r Gymraeg os nad oes enw Cymraeg wedi'i gofnodi ar gyfer stryd yn unol â'r Ddeddf Lechyd Cyhoeddus 1925. Yn yr achos hwn, mae'r Comisiynydd hefyd wedi ei fodloni mai enw uniaith Saesneg sydd wedi ei gofnodi ar gyfer y stryd dan sylw yn unol â'r Ddeddf. Serch hynny, nid yw'r Comisiynydd yn ystyried bod y Ddeddf yn atal y Cyngor rhag mabwysiadu'n swyddogol enw Cymraeg (boed yn enw uniaith Gymraeg neu'n ddwyieithog) ar gyfer y stryd dan sylw yn y dyfodol.

Safon 2: Pwrpas y safon hon yw sicrhau trefn ar gyfer gofyn am a chadw cofnod o ddymuniad unigolyn i dderbyn gohebiaeth yn Gymraeg, a bod hynny'n cael ei wneud wrth ohebu gydag unigolyn am y tro cyntaf ers diwrnod gosod y safon. Mae'r safon hefyd yn sicrhau bod y wybodaeth honno yn cael ei defnyddio er mwyn i sefydliadau ohebu â'r unigolyn hwnnw yn Gymraeg o hynny ymlaen yn ogystal ag anfon unrhyw ffurflenni atynt yn Gymraeg, os mai dyna yw

Cyngor ar 29/01/2019 mewn ymateb i ohebiaeth Cymraeg oedd yn hysbysu'r Cyngor ei fod wedi gwneud cwyn i Gomisiynydd y Gymraeg.

ei dymuniad. Mae'r dystiolaeth yn awgrymu nad dyma'r tro cyntaf i'r Cyngor ohebu gyda'r unigolyn dan sylw ac nad oedd gan Adran Treth y Cyngor unrhyw gofnod o ddymuniad yr achwynydd i dderbyn gohebiaeth yn Gymraeg cyn 12 Rhagfyr 2018. Mae'r Comisiynydd o'r farn nad yw'r dystiolaeth sydd wedi ei chyflwyno yn ei alluogi i wybod pa un ai bod Cyngor Sir Powys wedi methu â chydymffurfio gyda gofynion safon 2 ai peidio ar yr achlysur yma. Serch hynny, ac ar sail y dystiolaeth sydd wedi ei gyflwyno nid yw'r Comisiynydd wedi ei argyhoeddi bod trefniadau digonol mewn lle yn ystod yr adeg dan sylw er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth gyda safon 2. Safon 5: Mae safon 5 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff, os nad yw'n gwybod a yw person yn dymuno cael gohebiaeth ganddyn nhw yn Gymraeg, i ddarparu fersiwn Gymraeg o'r ohebiaeth wrth ohebu gyda'r person hwnnw. Ystyria'r Comisiynydd mai pwrpas y safon yw sicrhau bod personau yn derbyn gohebiaeth yn Gymraeg, ac eithrio pan fod y corff yn gwybod nad ydy'r person hwnnw yn dymuno cael gohebiaeth yn Gymraeg. Roedd y gŵyn yn ymwneud ag aelod o'r cyhoedd yn derbyn bil treth Cyngor dwyieithog ond gyda'i gyfeiriad, ac enw'r stryd yn benodol, yn uniaith Saesneg, yn ogystal â honiad bod y Cyngor wedi gohebu yn uniaith Saesneg gydag ef ar 23 Tachwedd 2018 a 29 Ionawr 2019 mewn ymateb i ohebiaeth Cymraeg a anfonodd at y Cyngor mewn perthynas â'r bil treth cyngor. Mae'r Cyngor wedi cadarnhau ei fod wedi cofnodi dymuniad yr achwynydd i dderbyn gohebiaeth yn Gymraeg ar 12 Rhagfyr 2018. Canfu'r Comisiynydd bod y Cyngor wedi anfon fersiwn Gymraeg o'r bil treth cyngor at yr achwynydd ond bod enw'r stryd ar gyfeiriad yr ohebiaeth hwnnw yn uniaith Saesneg yn unol â'r hyn sydd wedi ei

gofnodi ar Rhestr Enwau Strydoedd, a Rhestr Enwau Strydoedd Lleol. Ymhellach at hynny, canfu'r Comisiynydd bod y Cyngor, ers anfon bil treth Cyngor at yr achwynydd, wedi dod yn ymwybodol o ddymuniad yr achwynydd i dderbyn gohebiaeth gan y Cyngor yn Gymraeg, ac felly nad yw gofynion safon 5 yn berthnasol ar gyfer unrhyw ohebiaeth o'r pwynt hwnnw ymlaen. Safon 6: Pwrpas safon 6 yw sicrhau nad yw fersiwn Gymraeg o ohebiaeth yn cael ei thrin yn llai ffafriol na fersiwn Saesneg ohoni. Canfu'r Comisiynydd nad oes dyletswydd ar y Cyngor i gyfieithu enw stryd i'r Gymraeg os nad oes enw Cymraeg wedi'i gofnodi ar gyfer stryd yn unol â'r Ddeddf lechyd Cyhoeddus 1925. Yn yr achos hwn, mae'r Comisiynydd wedi ei fodloni mai enw uniaith Saesneg sydd wedi ei gofnodi ar gyfer y stryd dan sylw yn unol â'r Ddeddf ac felly nad oedd gofyniad ar y Cyngor i gynnwys fersiwn Cymraeg o'r enw ar yr ohebiaeth dan sylw. Serch hynny, nid yw'r Comisiynydd yn ystyried bod y Ddeddf yn atal y Cyngor rhag mabwysiadu'n swyddogol enw Cymraeg (boed yn enw uniaith Gymraeg neu'n ddwyieithog) ar gyfer y stryd dan sylw yn y dyfodol.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Sir Powys wedi methu â chydymffurfio â safon 1, a nad yw Cyngor Sir Powys wedi methu â chydymffurfio â safonau 5, 6 a chatau gorfodi a osodwyd arno mewn hysbysiad penderfynu. Mae'r Comisiynydd wedi methu â dod i ddyfarniad ynghylch cydymffurfiaeth Cyngor Sir Powys gyda safon 2.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil dyfarniad y Comisiynydd. Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 2 – rhoi cyngor yn unol ag adran 4(2)(j) Mesur y Gymraeg

1. Dylai Cyngor Sir Powys sicrhau bod trefniadau digonol mewn lle er mwyn sicrhau bod Adran Treth y Cyngor: 'yn gallu sefydlu ai dyna'r tro cyntaf i'r Cyngor (ac nid o reidwydd yr adran) ohebu ag unigolyn er mwyn gwybod a oes angen gofyn iddyn nhw a ydynt yn dymuno gael gohebiaeth yn Gymraeg gan y Cyngor; 'yn gwybod (os nad dyma'r tro cyntaf i'r Cyngor ohebu gyda'r unigolyn hwnnw) a yw'n dymuno cael gohebiaeth yn Gymraeg ai peidio; ac 'yn gallu defnyddio'r wybodaeth honno er mwyn gweithredu ar ofynion y safon fel sy'n berthnasol.

Safon 5 – cyngor yn unol ag adran 76 Mesur y Gymraeg

2. Rwyf yn cyngori'r Cyngor i: 'godi ymwybyddiaeth staff Adran Treth y Cyngor o unrhyw drefniadau sydd mewn lle gan y Cyngor i adnabod os yw person yn dymuno cael gohebiaeth yn Gymraeg, gan sicrhau bod rheiny sydd yn dymuno gohebiaeth yn Gymraeg yn ei dderbyn; ac 'atgoffa staff Adran Treth y Cyngor o'r angen i ddarparu fersiwn Gymraeg o ohebiaeth os nad ydynt yn gwybod a yw person yn dymuno gohebiaeth yn Gymraeg.

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhodddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Sir Powys ar 06/09/2019.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys

Sirol Wreccsam

amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd y gŵyn yn ymwneud â honiad bod yr achwynydd, ar 19/12/2018 (oddeutu 16:50) ac ar 15/01/2019 (am 9:34 a 9:38) wedi ffonio rhif 'ymholiadau cyffredinol' y Cyngor sef 01978 298997. Cafodd y rhif oddi ar wefan y Cyngor. Nododd iddo ddewis opsiwn 2 am y Gymraeg ac aros i rywun ateb yr alwad. Ymhen ychydig, clywodd neges arall yn ei hysbysu i bwysu 1 am Saesneg neu i alw nôl rhywbryd eto ac yna daeth yr alwad i ben.

Safon 11: Dengys tystiolaeth y Cyngor, ar ffurf recordiad o'r galwadau ffôn a wnaeth yr achwynydd, iddynt gael eu hateb a'u trin yn Gymraeg. Fodd bynnag, cadarnhaodd y Cyngor ei fod yn cytuno gyda'r achwynydd bod y neges ar y peiriant ateb yn nodi gwasgwch 2 am y Gymraeg, ac os nad oes neb ar gael i ddelio â'r alwad yn Gymraeg, y clywir neges yn nodi gwasgwch 1 am y Saesneg. Casglâ'r Comisiynydd nad yw Cyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam wedi gweithredu yn unol â gofynion safon 11.

Safon 17: Mae safon 17 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff hysbysu unigolyn pryd y bydd gwasanaeth Cymraeg ar gael ar ei brif rifau ffôn. Wrth ystyried y dystiolaeth a dderbyniwyd gan yr achwynydd a'r Cyngor; mae'r Comisiynydd o'r farn fod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam wedi methu â chydymffurfio â safon 17 gan nad oedd yn hysbysu'r galwr pryd fydd gwasanaeth Cymraeg ar gael.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam wedi methu cydymffurfio â safonau 11 a 17 yn yr achos hwn.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam wedi methu cydymffurfio â safonau 11 a 17 yn yr achos hwn.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safonau 11 ac 17— cyfarwyddiadau i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam yn unol ag adran 79(1)(b)(ii) Mesur y Gymraeg

Cam Gorfodi 1 Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam: i) gynnal adolygiad o'i drefniadau o ddelio â galwadau ffôn i'w rifau llinell gymorth neu rifau canolfannau galwadau ble mae'r galwr yn dymuno derbyn gwasanaeth Cymraeg ii)

			gweithredu ar ganfyddiadau'r adolygiad, a gwneud unrhyw newidiadau angenrheidiol iii) monitro'r graddau y delir â galwadau ffôn Cymraeg yn unol â safonau corfforaethol y Cyngor iv) adrodd ar y gwaith monitro i bwyllgor perthnasol o fewn y Cyngor v) hysbysu'r Comisiynydd beth yw canfyddiad yr arolwg gan egluro'n llawn pa gamau rydych wedi eu cymryd i sicrhau cydymffurfiaeth â'r safonau perthnasol. Amserlen: Rhaid cyflawni'r camau hyn o fewn 90 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd, sef 27 Tachwedd 2019. Cam gorfodi 2: Yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam gymryd camau wrth uwchraddio neu adnewyddu unrhyw system ffôn i wirio bod y systemau hyn yn galluogi cydymffurfiaeth â'r safonau perthnasol. Amserlen: Mae'r cam gorfodi yn weithredol 28 diwrnod ar ôl i'r sefydliad dderbyn yr Hysbysiad Penderfynu terfynol. Cam gorfodi 3: Rhaid i'r Cyngor roi cyhoeddusrwydd i'w fethiant drwy gyhoeddi'r adroddiad hwn mewn man amlwg ar ei wefan. Amserlen: Mae'r cam gorfodi yn weithredol 28 diwrnod ar ôl i'r sefydliad dderbyn yr Hysbysiad Penderfynu terfynol. Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam ar 29/08/2019. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Cyngor Sir Ynys Mon</u>	CSG418 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 18/09/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gwyn yn bodloni	28/8/2019	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 40: Mae safon 40 yn ei gwneud hi'n ofynnol i gorff sicrhau bod pob dogfen a lunnir at ddefnydd y cyhoedd yn cael eu llunio yn Gymraeg. Honnai'r achwynydd bod

amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Honnai'r achwynydd bod dogfennau yn ymwneud â phroses ymgynghori cyn cyflwyno cais cynllunio i adeiladu ysgol newydd yn Llangefni ar gael yn uniaith Saesneg ar 18/09/2018 drwy ddilyn y ddolen <http://www.ynysmon.gov.uk/cyngor-a-democratiaeth/ymgyngghori/ysgol-gynradd-newydd-llangefni-ymgyngghoriad-cyn-ymgeisio-am-ganiatd-cynllunio/135180.article>. Bwriad y Cyngor yw ymgeisio am ganiatâd cynllunio o dan Erthyglau 2C a 2D i adeiladu ysgol newydd yn Llangefni yn lle Ysgolion Corn Hir a Bodffordd.

dogfennau yn ymwneud â phroses ymgynghori cyn cyflwyno cais cynllunio i adeiladu ysgol newydd yn Llangefni ar gael yn uniaith Saesneg. Mae'r Cyngor yn cydnabod iddo gyhoeddi'r dogfennau yn uniaith Saesneg. Dywed bod y dogfennau, ac eithrio'r dogfennau technegol, bellach ar gael yn Gymraeg ar ei wefan. O roi ystyriaeth lawn i'r dystiolaeth, canfu'r Comisiynydd nad yw dogfennau technegol wedi eu heithrio o fewn yr hysbysiad cydymffurfio a roddwyd ar Gyngor Sir Ynys Môn.

Safon 48: Mae safon 48 yn gofyn i gorff beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg mewn dogfennau y mae'n eu llunio. Honnai'r achwynydd i Gyngor Sir Ynys Môn lunio dogfennau yn ymwneud a chais cyn-gynllunio ar ei wefan yn uniaith Saesneg. O ganlyniad, canfu'r Comisiynydd fod y fersiynau Cymraeg wedi eu trin yn llai ffafriol na fersiynau cyfatebol Saesneg o'r dogfennau.

Safon 49: Lle bo'n ofynnol i gorff gydymffurfio â safon 49, disgwylir i'r fersiwn Saesneg ddatgan yn glir bod y ddogfen hefyd ar gael yn Gymraeg. Cyhoeddwyd y dogfennau'n ymwneud â chyn-gais cynllunio gan y Cyngor yn Saesneg yn unig. O ystyried tystiolaeth yr achwynydd sy'n nodi nad oes un o'r dogfennau'n datgan bod fersiynau Cymraeg ar gael, a thystiolaeth y Cyngor sy'n cydnabod iddynt lunio a chyhoeddi'r dogfennau'n uniaith Saesneg, mae'r Comisiynydd o'r farn bod hyn yn groes i ofynion safon 49.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Sir Ynys Môn wedi methu cydymffurfio â safonau 1 a 40, 48 a 49 yn yr achos hwn.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Sir Ynys Môn wedi methu cydymffurfio â safonau 1 a 40, 48 a 49 yn yr achos hwn.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 40 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Sir Ynys Môn sicrhau fod pob dogfen ymgynghori at ddefnydd y cyhoedd yn cael eu llunio (a'u cyhoeddi) yn Gymraeg. Rhaid i'r Cyngor godi ymwybyddiaeth o fodolaeth y fersiwn Gymraeg er mwyn cydymffurfio â safon 40.

2. Rhaid i Gyngor Sir Ynys Môn ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau'r cam gorfodi uchod. Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Safon 48 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

3. Rhaid i Gyngor Sir Ynys Môn sicrhau bod dogfennau ymgynghori sy'n cael eu llunio ganddo yn Gymraeg ac yn Saesneg ar wahan yn cael eu cyhoeddi'r un pryd er mwyn cydymffurfio gyda gofynion safon 48.

4. Rhaid i'r Cyngor ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau'r cam gorfodi uchod.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Safon 49 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

5. Er mwyn cydymffurfio â gofynion safon 49 rhaid i Gyngor Sir Ynys Môn sicrhau ei fod yn datgan yn glir ar fersiynau Saesneg o ddogfennau ymgynghori bod y ddogfen hefyd ar gael yn Gymraeg.

			6. Rhaid i'r Cyngor ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau'r cam gorfodi uchod. Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Sir Ynys Môn ar 28/08/2019. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apel i'r Tribiwnlys
<u>Cyngor Caerdydd</u>	CSG473 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 13/12/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd y gŵyn yn ymwneud â gohebiaeth e-bost a dderbyniodd yr achwynydd mewn ymateb i sylwadau ar gais cynllunio. Ar 13 Rhagfyr, 2018 derbyniodd yr achwynydd e-bost gan Gyngor Caerdydd yn cadarnhau ei fod wedi cofrestru er mwyn gallu rhoi sylwadau ar gais cynllunio. Ar yr un dyddiad derbyniodd e-bost arall gan Gyngor Caerdydd yn cadarnhau bod ei sylwadau ar y cais cynllunio eu derbyn ac yn crynhoi'r sylwadau hynny. Cwynodd bod y ddau e-bost, oedd yn ymddangos fel rhai a	2/8/2019	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 1: Pan fo Cyngor Caerdydd yn cael gohebiaeth yn Gymraeg, ac mae angen iddo ateb yr ohebiaeth honno, rhaid iddo ateb yn Gymraeg, oni bai bod y person a anfonodd yr ohebiaeth wedi dweud wrtho nad oes angen gwneud hynny. Anfonodd yr achwynydd ohebiaeth yn Gymraeg i Gyngor Caerdydd. Ni ddywedodd nad oedd angen i Gyngor Caerdydd ei hateb yn Gymraeg. Daeth ateb Cyngor Caerdydd ar ffurf dwy neges e-bost oedd wedi eu hysgrifennu'n Saesneg. Mae hyn yn dangos methiant gan Gyngor Caerdydd i gydymffurfio â safon 1. Safon 2: Wrth ohebu ag unigolyn am y tro cyntaf wedi i'r safonau ddod i rym, rhaid i Gyngor Caerdydd ofyn i'r unigolyn hwnnw a yw'n dymuno derbyn gohebiaeth ganddo'n Gymraeg. Mae'r dystiolaeth yn dangos mai'r achwynydd a ddechreuodd ohebu hefo Cyngor Caerdydd ar y ddau achlysur dan sylw. Mae safon 2 yn berthnasol pan fo Cyngor Caerdydd yn dechrau gohebiaeth gydag unigolyn. Safon 5 yw'r safon berthnasol felly yn yr achos hwn. Caiff cydymffurfiaeth Cyngor Caerdydd â safon 5 ei ystyried isod.

gynhyrchwyd yn awtomatig, wedi eu hysgrifennu'n Saesneg.

Safon 5: Mae safon 5 yn golygu bod rhaid i Gyngor Caerdydd ddarparu fersiwn Gymraeg o unrhyw ohebiaeth y mae'n ei hanfon at berson os nad yw'n gwybod beth yw ei ddewis iaith. Cafodd gohebiaeth ar ffurf dwy neges e-bost ei chynhyrchu a'i hanfon at yr achwynydd gan Gyngor Caerdydd. Er mai ateb gohebiaeth oedd wedi ei hysgrifennu'n Gymraeg wnaeth Gyngor Caerdydd, gan fod y broses yn un oedd wedi ei hawtomeiddio ni chafodd dewis iaith yr achwynydd ei adnabod. Roedd yr ohebiaeth a anfonwyd gan Gyngor Caerdydd wedi ei hysgrifennu'n Saesneg. Mae hyn yn dangos methiant gan Gyngor Caerdydd i gydymffurfio â safon 5.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Caerdydd wedi methu cydymffurfio â safonau 1 a 5 yn yr achos hwn.

Datganiad gweithredu pellach.

Ni weithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad ar y sail bod Cyngor Caerdydd wedi cymryd camau i atal y methiant rhag parhau neu gael ei ailadrodd. O ddiwedd Gorffennaf 2019 bydd negeseuon sy'n cael eu cynhyrchu a'u hanfon yn awtomatig ar ran Cyngor Caerdydd gan wasanaeth Idox Public Access yn ddwyieithog.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhodddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Caerdydd ar 02/08/2019.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

Cyngor
Caerdydd

CSG435 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 22/10/2018 oedd yn bodloni

30/7/2019

Canfyddiadau'r Comisiynydd

amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Honnai'r achwynydd bod gwefan y Cyngor yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth iddo geisio cofrestru ar gyfer gwersi cerddoriaeth. Honnai bod dilyn y ddolen http://live186.paritor.com/p_web/04_01_192/2306/ oddi ar dudalen Gymraeg ar wefan y Cyngor i greu cyfrif i dalu am wersi offerynnol i'w ferch yn arwain at dudalen uniaith Saesneg.

Safon 50: Mae safon 50 yn ei gwneud hi'n ofynnol ar Gyngor Caerdydd i lunio unrhyw ffurflen at ddefnydd y cyhoedd yn Gymraeg. Lluniwyd ffurflen gofrestru Schooble, ar ran y Cyngor, yn Saesneg yn unig. Drwy hynny, ymddengys bod Cyngor Caerdydd wedi methu a chydymffurfio â safon 50 gan iddo gydnabod bod y dudalen dan sylw ar gael yn Saesneg yn unig "ar hyn o bryd". Safon 52: Mae safon 52 yn nodi'n glir yr angen i sicrhau bod pob tudalen ar gael ac yn gweithredu'n llawn yn Gymraeg, ac nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg. Derbyniodd yr achwynydd neges e-bost gan Gyngor Caerdydd oedd yn cynnwys dolen a arweiniai at dudalen Schooble (tudalen oddi ar system feddalwedd gyfrifiadurol Paritor a ddefnyddir gan y Cyngor). Nid yw tudalen Schooble sy'n cynnwys ffurflen i'w chwblhau er mwyn creu cyfrif, ar gael yn y Gymraeg. Mae'r Comisiynydd o'r farn bod defnydd o'r geiriau 'Create an Account' a 'Sign In' yn Saesneg yn unig yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Caerdydd wedi methu â chydymffurfio â safon 50 a 52.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Caerdydd wedi methu â chydymffurfio â safon 50 a 52.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 50 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Caerdydd adnabod pob ffurflen sydd ganddo a lunir gan drydydd parti, a pharatoi cynllun gweithredu i ddangos pa gamau y bydd yn eu cymryd i

			sicrhau bod ffurflenni yn cael eu llunio at ddefnydd y cyhoedd yn y Gymraeg, a hynny er mwyn cwrdd â gofynion safon 50. 2. Rhaid i Gyngor Caerdydd ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 1. Amserlen: O fewn 90 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd Safon 52 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg 3. Rhaid i Gyngor Caerdydd gynnal arolwg o'i wefannau i ganfod ble mae'r botymau gorchymyn gosodedig Saesneg, gan roi amserlen mewn lle er mwyn mynd i'r afael â'r methiant i gydymffurfio â safon 52. 4. Rhaid i Gyngor Caerdydd ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig o'r amserlen o fewn 60 diwrnod sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 3. Amserlen: Cwblhau cam gorfodi 3 o fewn 6 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhodddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Caerdydd ar 30/07/2019. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Corff</u> <u>Adnoddau</u> <u>Naturiol</u> <u>Cymru</u>	CSG481 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 02/01/2019 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Honnai'r	29/7/2019	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 10: Mae safon 10 yn gosod gofyniad ar gorff i ddelio gyda galwadau at ei brif rifau ffôn, yn eu cyfanrwydd yn Gymraeg, os dymunir y galwr hynny. Ar 2 Ionawr 2019, galwodd yr achwynydd ganolfan Blwch Nant yr Arian sy'n cael ei rhedeg gan CNC, ac nid oedd modd iddi gwblhau ei

achwynydd ei bod wedi ffonio canolfan 'Bwlch Nant yr Arian' a bod neb ar gael i siarad Cymraeg gyda hi ar y ffôn. Roedd yr achwynydd wedi galw'r ganolfan ar ddydd Mercher 2 Ionawr 2019 am 9:57 y bore. Y rhif ffôn a alwyd oedd 01970 890453.

galwad yn Gymraeg. Yn dilyn ystyriaeth lawn o dystiolaeth CNC a'r achwynydd, canfu'r Comisiynydd nad oedd CNC wedi delio gyda galwad yr achwynydd yn ei chyfanrwydd yn Gymraeg, er ei bod wedi nodi ei dymuniad i dderbyn gwasanaeth Cymraeg.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Corff Adnoddau Naturiol Cymru wedi methu â chydymffurfio â safon 10.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Corff Adnoddau Naturiol Cymru wedi methu â chydymffurfio â safon 10.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 10 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gorff Adnoddau Naturiol Cymru datblygu trefniadau, un ai drwy ddefnydd o staff sy'n medru darparu gwasanaeth Cymraeg, neu drwy ddefnydd o dechnoleg; er mwyn sicrhau ei fod yn delio gyda galwadau Cymraeg yn eu cyfanrwydd yn Gymraeg, heb doriad yn y gwasanaeth Cymraeg.

2. Rhaid i Gorff Adnoddau Naturiol Cymru ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 1 o fewn 90 diwrnod gwaith.

Amserlen: O fewn 90 diwrnod gwaith o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gorff Adnoddau Naturiol Cymru ar 29/07/2019.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Prifysgol
Glyndŵr

CSG438 Honnai'r achwynydd iddi gysylltu â Phrifysgol Glyndŵr Wrecsam ar 23 Hydref 2018. Gofynnodd i'r derbynnydd yn Gymraeg ei throsglwyddo at 'Person A' yn yr adran chwaraeon. Cafodd ei chyfarch yn Gymraeg ac eglurodd y derbynnydd yn Saesneg ei bod yn dysgu Cymraeg ac felly bu i'r sgwrs barhau yn Saesneg. 1.3 Gan nad oedd 'Person A' ar gael, cafodd gynnig i siarad ag aelod arall o fewn yr un adran, 'Person B', neu gael ei throsglwyddo at siaradwr Cymraeg o fewn adran arall. Eglurodd y rheswm dros yr alwad yn Saesneg a chafodd ei throsglwyddo at aelod o staff di-Gymraeg yn y ganolfan hamdden, 'Person B'. 1.4 Honnai'r achwynydd iddi ofyn yn Gymraeg i 'Person B' os oedd yn siarad Cymraeg deirgwaith a chael ateb ganddo yn dweud nad oedd yn ei chlywed. Gofynnodd yr achwynydd yn Saesneg "you can't hear me?" ac fe atebodd Person B "I can hear you now".

17/7/2019

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 9 Mae'n ofynnol ar Brifysgol Glyndŵr Wrecsam roi gwybod i'r sawl sydd yn galw bod gwasanaeth Cymraeg ar gael. Ond nid oes rhaid gwneud hynny yn Gymraeg. Mae safon 11 yn gofyn am ddelio gyda'r alwad yn Gymraeg hyd nes bod angen ei throsglwyddo. Honnai'r achwynydd iddi ffonio Prifysgol Glyndŵr Wrecsam gan dderbyn cyfarchiad Cymraeg ond iddi fethu a derbyn gwasanaeth Cymraeg. Eglurodd y Brifysgol iddo gynnig trosglwyddo'r alwad at siaradwr Cymraeg o fewn adran arall, ac i'r galwr ddatgan nad oedd hyn yn angenrheidiol. O roi ystyriaeth lawn i'r dystiolaeth, mae'r Comisiynydd o'r farn bod cynnig trosglwyddo'r alwad at siaradwr Cymraeg (ymha bynnag iaith) gyfystyr a hysbysu'r galwr bod gwasanaeth Cymraeg ar gael.

Safon 11 Mae'r safon yn nodi bod yn rhaid i gorff ddelio gyda'r alwad ffôn yn Gymraeg hyd nes bod angen ei throsglwyddo. Nid oes modd osgoi'r ffaith fod y Brifysgol wedi methu a chydymffurfio â safon 11 ar yr achlysur dan sylw. Sefydlwyd dymuniad yr achwynydd i dderbyn gwasanaeth Cymraeg wrth iddi gychwyn y sgwrs yn Gymraeg. Nid oes bai wrth gwrs ar yr Uwch Dderbynnydd wnaeth ddelio â'r alwad. Roedd wedi dilyn gweithdrefn y Brifysgol ar gyfer delio gyda galwadau gan siaradwyr Cymraeg, ond nid yw'r weithdrefn ei hun yn cyd-fynd â gofynion y safon. Mae angen sicrhau bod y derbynnydd yn egluro na all siarad Cymraeg ac y byddir yn trosglwyddo'r alwad at rywun sy'n medru sefydlu natur yr alwad, gan wneud hynny yn Gymraeg.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd nad yw Prifysgol Glyndŵr wedi methu cydymffurfio â safon 9 ond bod y Brifysgol wedi methu cydymffurfio â safon 11.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod y Brifysgol wedi methu cydymffurfio â safon 11.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 11 –Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg 1. Rhaid i Brifysgol Glyndŵr Wreccsam addasu ei weithdrefn ar gyfer delio gyda galwadau ffôn yn Gymraeg yn unol â gofynion safon 11. Mater i'r Brifysgol yw sut y bydd yn gweithredu'r gofyniad, ond gall y weithdrefn gynnwys y defnydd o beiriant wedi ei awtomeiddio fyddai'n cynnig opsiwn yn Gymraeg pan nad oes staff ar gael sy'n hyderus, neu gynyddu nifer o aelodau staff ar y dderbynfa sydd â sgiliau digonol i gyflawni gofynion y safon. 2.

Rhaid i Brifysgol Glyndŵr Wreccsam ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig ddigonol sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1.

Amserlen: O fewn 90 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd sef erbyn 15/10/2019.

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhodddwyd hysbysiad penderfynu i Brifysgol Glyndŵr ar 17/07/2019.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apel i'r Tribiwnlys.

Gweinidogion
Cymru

CSG455 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 15/11/2018 oedd yn bodloni

12/7/2019

Canfyddiadau'r Comisiynydd

amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd y gŵyn yn ymwneud ag ymgynghoriad oedd yn cael ei gynnal ar y cyd rhwng llywodraethau'r DU, yr Alban a Chymru. Roedd pwnc yr ymgynghoriad yn ymwneud â chynigion i ddiwygio'r canfasiad blynyddol ac roedd y cyfnod ymgynghori cyhoeddus yn dod i ben ar 30 Tachwedd, 2018. Cafodd yr ymgynghoriad ei gynnal ar wefan Llywodraeth yr Alban ac, yn ôl yr achwynydd, dim ond fersiwn Saesneg o'r ddogfen ymgynghori berthnasol oedd i'w weld ar y wefan.

Safon 40 Mae'r safon yn ymwneud â dogfennau sy'n cael eu llunio gan gorff at ddefnydd y cyhoedd. Mae'n dweud bod rhaid i'r corff sicrhau bod y dogfennau hynny yn cael eu llunio'n Gymraeg. Lluniodd Lywodraeth y DU ddogfen at ddefnydd y cyhoedd yng Nghymru ar ran Gweinidogion Cymru. Cafodd y ddogfen ei llunio fel rhan o ymgynghoriad ar y cyd rhwng llywodraethau Cymru, yr Alban a'r DU. Ni luniwyd y ddogfen yn Gymraeg. Trwy fethu â sicrhau bod y ddogfen yn cael ei llunio'n Gymraeg, methodd Gweinidogion Cymru â chydymffurfio â'r safon.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Gweinidogion Cymru wedi methu cydymffurfio â safon 40.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Gweinidogion Cymru wedi methu cydymffurfio â safon 40.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 40 – Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Weinidogion Cymru sicrhau bod papurau ymgynghori at ddefnydd y cyhoedd, sy'n cael eu llunio fel rhan o ymgynghoriadau ar y cyd, yn cael eu llunio'n Gymraeg.
2. Rhaid i Weinidogion Cymru ddiwygio'r Canllawiau Ymgynghori Cyffredinol ar gyfer Polisi a Deddfwriaeth er mwyn adlewyrchu canfyddiadau'r ymchwiliad hwn.
3. Rhaid i Weinidogion ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1-2.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd.

Cyngor Bro
Morgannwg

CSG429 Honnai'r achwynydd iddo dderbyn e-bost yn cynnwys testun uniaith Saesneg gan Adran Gwella Ysgolion a Chynhwysiant Cyngor Bro Morgannwg ar 08/10/2018. Roedd yr e-bost yn hysbysu rhieni bod yn rhaid gohirio pleidlais ar gyfer etholiad rhieni a llywodraethwyr Ysgol Gymraeg Pen y Garth.

11/7/2019

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Weinidogion Cymru ar 12/07/2019.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 4 Mae'n ofynnol ar Gyngor Bro Morgannwg i anfon fersiwn Gymraeg o ohebiaeth yr un pryd â'r Saesneg wrth anfon yr un ohebiaeth at nifer o bersonau. Derbyniodd yr achwynydd, a gweddill rhieni ysgol Gymraeg Pen y Garth neges e-bost uniaith Saesneg ar 08/10/2018 gan y Cyngor. Eglura'r Cyngor mai camgymeriad oedd hyn yn sgil diffyg amser. Ymddengys mai penderfyniad bwriadol oedd peidio a chyfieithu'r testun oherwydd y brys i anfon y neges benodol oedd yn ymwneud ag etholiadau rhiant-lywodraethwyr. Nid oes modd osgoi'r ffaith fod Cyngor Bro Morgannwg wedi methu a chydymffurfio â safon 4 ar yr achlysur dan sylw gan iddo gydnabod mai camgymeriad oedd anfon y neges e-bost yn uniaith Saesneg. Ni ddilynwyd gweithdrefn y Cyngor wrth ddelio gyda gohebiaeth brys ar yr achlysur hwn.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Bro Morgannwg wedi methu cydymffurfio â safon 4.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Bro Morgannwg wedi methu cydymffurfio â safon 4.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 4 –Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

		1. Rhaid i Gyngor Bro Morgannwg ddiwygio ei weithdrefnau a'i ganllawiau cyfieithu er mwyn rhoi arweiniad clir i staff ynghylch y camau y dylid eu cymryd er mwyn cydymffurfio â gofynion y safon pan fydd angen gohebu ar frys. 2. Rhaid i Gyngor Bro Morgannwg ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1. Amserlen: O fewn 90 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bro Morgannwg ar 11/07/2019. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys
<u>Cyngor Bro Morgannwg</u>	CSG494: Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 27/01/2019 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd y gŵyn yn ymwneud â honiad bod yr achwynydd wedi derbyn e-bost uniaith Saesneg gan y Cyngor yn cadarnhau trefniadau ar gyfer gweithdy ar gynllun gweithredol y Cyngor.	11/7/2019 Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 4: Yn yr achos yma, fe anfonodd y Cyngor neges yn rhoi manylion am weithdy at yr holl rhanddeiliad yn Saesneg yn unig i roi gwybod iddynt am drefniadau'r sesiwn. Nid oedd y Cyngor wedi anfon y neges yn Gymraeg am eu bod wedi cymryd yn ganiataol bod y cynrychiolydd yn dymuno delio â nhw yn Saesneg gan fod yr ymateb a dderbyniwyd ar ei ran yn Saesneg yn hytrach na Chymraeg. Wrth ystyried y dystiolaeth a dderbyniwyd gan yr achwynydd a'r Cyngor, mae'r Comisiynydd o'r farn bod anfon gohebiaeth yn Saesneg yn unig a heb gynnwys fersiwn Gymraeg yn yr achos hwn yn groes i ofynion safon 4. Safon 5: Mae safon 5 yn gofyn i sefydliadau ddarparu gohebiaeth yn Gymraeg os nad ydynt yn ymwybodol bod y person hwnnw yn dymuno cael gohebiaeth Gymraeg. Yn yr achos hwn fe anfonodd y Cyngor ohebiaeth uniaith

Saesneg at lawer o bersonau, a nododd y Cyngor eu bod wedi anfon gohebiaeth Saesneg yn unig gan eu bod wedi cymryd mai dyma oedd dewis iaith yr achwynydd gan iddynt derbyn ffurflen llogi lle mewn Saesneg. Cwblhawyd y ffurflen hon ar ran yr achwynydd.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd Cyngor Bro Morgannwg wedi methu â chydymffurfio â safon 4 ond nad yw Cyngor Bro Morgannwg wedi methu â chydymffurfio â safon 5.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Bro Morgannwg wedi methu cydymffurfio â safon 4.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 4 –gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Bro Morgannwg sicrhau bod ganddo drefniadau mewn lle i sicrhau bod fersiwn Gymraeg o ohebiaeth yn cael ei anfon ar yr un pryd a gohebiaeth Saesneg pan anfonir yr ohebiaeth honno at nifer o bersonau. Bydd angen sicrhau bod y fersiwn Gymraeg o'r ohebiaeth yn cael ei hanfon waeth beth yw dewis iaith y personau hynny, ac ymhob sefyllfa, nid yn unig wrth anfon gohebiaeth gychwynnol at y personau hynny.

2. Rhaid sicrhau bod holl staff y Cyngor yn ymwybodol o'r trefniadau hyn.

3. Rhaid i Gyngor Bro Morgannwg ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 – 2.

Amserlen: O fewn 28 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

		Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bro Morgannwg ar 11/07/2019. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys
<u>Gweinidogion Cymru</u> CSG442 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 25/10/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd yn ymwneud â dogfen ymgynghori Llywodraeth Cymru, Brexit a'n tir; Diogelu dyfodol ffermio yng Nghymru. Honnodd yr achwynydd bod camgymeriadau i'w gweld yn fersiwn Gymraeg y ddogfen.	3/7/2019	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 48: Ni ddylai corff wrth iddo lunio dogfen drin fersiwn Gymraeg y ddogfen yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg. Lluniodd Gweinidogion Cymru ddogfen ymgynghori oedd yn cynnwys gwybodaeth anghywir mewn ffigur yn fersiwn Gymraeg y ddogfen. O ganlyniad, cafodd fersiwn Gymraeg y ddogfen ymgynghori ei thrin yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg o ran ei gywirdeb. Dyfarniad y Comisiynydd O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Gweinidogion Cymru wedi methu cydymffurfio â safon 48. Datganiad gweithredu pellach Ni weithredwyd ymhellach ar y sail: i. bod gan Lywodraeth Cymru drefniadau priodol mewn lle ar gyfer prawf ddarllen dogfennau sydd wedi cael eu cyfieithu i'r Gymraeg; ac ii. bydd ymgynghoriad arall yn cael ei gynnal bydd yn cynnig cyfle pellach i gynnwys y wybodaeth gywir. Datganiad ar y gweithredu pellach Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Weinidogion Cymru ar 03/07/2019. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apel i'r Tribiwnlys

Prif Gwnstabl
Heddlu De
Cymru

CSG451 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 09/11/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gwyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gwyn ddilys. Roedd yn ymwneud a gwasanaeth ffôn pan nad oes brys Heddlu De Cymru. Dywedodd yr achwynydd ei fod wedi ffonio'r rhif ffôn priodol '101' am oddeutu 13.00 ar 9 Tachwedd, 2018. Eglurodd ei fod wedi 'dewis yr opsiwn Cymraeg, a nifer o opsiynau awtomatig Cymraeg eraill' cyn clywed llais wedi ei awtomeiddio yn gofyn, yn Saesneg, pa adran o'r Heddlu roedd am siarad â hi. Dywedodd nad oedd y gwasanaeth awtomatig yn adnabod geiriau Cymraeg pan geisiodd ymateb.

3/7/2019

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 22: Mae'r safon yn golygu bod rhaid i unrhyw system ffôn wedi ei awtomeiddio sydd gan Heddlu De Cymru fod ar gael, yn gyfan gwbl, yn Gymraeg. Mae'r dystiolaeth yn dangos nad yw'r gwasanaeth ffôn 101, sydd yn system ffôn wedi ei hawtomeiddio, yn darparu'r gwasanaeth cyfan wedi ei awtomeiddio yn Gymraeg. Mae hyn yn dangos methiant gan Heddlu De Cymru i gydymffurfio â safon 22.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd fod Brif Gwnstabl Heddlu De Cymru wedi methu â chydymffurfio â safon 22.

Datganiad gweithredu pellach

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd fod Brif Gwnstabl Heddlu De Cymru wedi methu â chydymffurfio â safon 22.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 22 – Cyngor yn unol ag adran 77(4)(b) Mesur y Gymraeg Rwy'n cyngori Heddlu De Cymru i barhau i gynnal trafodaeth gyda'i ddarparwr ynglŷn â darparu'r gwasanaeth ffôn 101 cyfan wedi ei awtomeiddio yn Gymraeg ac, o bosib, gwneud addasiadau i'w gytundeb gyda'r darparwr fyddai'n galluogi i hynny ddigwydd. Mae'n hanfodol bod Heddlu De Cymru yn sicrhau bod gofyniad safon 22 yn ystyriaeth ganolog wrth newid neu ddatblygu ei systemau ffôn wedi ei hawtomeiddio, neu bwrcasu system debyg o'r newydd yn y dyfodol. Mae cyngor pellach ar gontractio i'w gael yn y cyhoeddiad Gosod Contractau Gwasanaethau Cyhoeddus: Ystyried y Gymraeg sydd ar gael er fy ngwefan.

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Cyngor
Bwrdeistref
Sirol Torfaen

CSG468 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 04/12/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gwyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gwyn ddilys. Roedd y gwyn yn ymwneud â chylchlythyr ar gyfer aelodau Cronfa Bensiwn Gwent Fwyaf (Torfaen) o'r enw 'Gwent Grapevine'. Dywedodd yr achwynydd ei fod wedi derbyn rhifyn gaeaf 2018 y cylchlythyr yn Saesneg yn unig.

3/7/2019

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Brif Gwnstabl Heddlu De Cymru ar 03/07/2019.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 4: Anfonodd y Cyngor gylchlythyr yn Saesneg i'r achwynydd ac aelodau eraill Cronfa Bensiwn Llywodraeth Leol Gwent Fwyaf (Torfaen). Cafodd ei anfon gan y Cyngor gan mai ef yw awdurdod gweinyddu'r Gronfa. Wrth arfer ei gyfrifoldeb statudol fel awdurdod gweinyddu, roedd y Cyngor yn 'cyflenwi gwasanaeth' i aelodau'r Gronfa. Wrth gyflenwi gwasanaethau, boed yn uniongyrchol neu drwy law'r Gronfa, mae'n ofynnol ar y Cyngor i gydymffurfio â'r safonau a osodwyd arno mewn perthynas â'r iaith Gymraeg. Er mwyn cydymffurfio â safon 4 rhaid i unrhyw ohebiaeth y mae'r Cyngor yn ei anfon at nifer o bersonau gael ei hanfon yn Gymraeg. Trwy anfon y cylchlythyr yn Saesneg fe fethodd y Cyngor â chydymffurfio â'r safon.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen wedi methu cydymffurfio â safon 4.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen wedi methu cydymffurfio â safon 4.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 4 – Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i'r Cyngor anfon fersiwn Gymraeg o'r cylchlythyr Gwent Grapevine/Llais Torfaen ar yr un pryd ag y mae'n

		anfon y fersiwn Saesneg at aelodau Cronfa Bensiwn Gwent Fwyaf (Torfaen). 2. Rhaid i'r Cyngor ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1. Amserlen: Mewn pryd ar gyfer y cyhoeddiad nesaf o'r cylchlythyr sy'n dilyn ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd. Safon 4 – Cyngor yn unol ag adran 74(4)(b) Mesur y Gymraeg Fel awdurdod gweinyddu Cronfa Bensiwn Llywodraeth Leol Gwent Fwyaf (Torfaen), rhaid i'r Cyngor sicrhau bod y gwasanaethau y mae'n ei ddarparu i aelodau'r Gronfa yn cydymffurfio â'r safonau a osodwyd ar y Cyngor mewn perthynas â'r iaith Gymraeg. Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhodddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen ar 03/07/2019. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apel i'r Tribiwnlys
<u>Cyngor</u> <u>Bwrdeistref</u> <u>Sirol</u> <u>Wrecsam</u>	CSG364 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 14/05/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gwyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gwyn ddilys. Mae'r achwynydd yn cyflwyno cwyn am fethiannau honedig Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam (y Cyngor) i gydymffurfio â safonau'r Gymraeg ar ei gwefannau. Mae'r gwyn yn cyfeirio yn benodol at wefan 'Tŷ Pawb'	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 52: Yn dilyn ystyried y dystiolaeth a gyflwynwyd gan yr achwynydd a'r Cyngor, casgla'r Comisiynydd nad oes gweithdrefnau na phrosesau digonol mewn lle i wirio cynnwys Cymraeg gwefan Tŷ Pawb er mwyn sicrhau bod y cynnwys Cymraeg o'r un safon a chywirdeb a'r Saesneg. O ganlyniad, casgla'r Comisiynydd bod y Gymraeg wedi ei thrin yn llai ffafriol ar wefan Tŷ Pawb. Cred y Comisiynydd bod yna fanteision clir i ddiffinio iaith yn gywir o fewn cod gwefan, fodd bynnag nid yw fy ymchwiliad wedi profi nac fy narbwyllo bod siaradwyr Cymraeg sydd yn ceisio cyrchu gwybodaeth Gymraeg am Tŷ Pawb ar y we wedi profi

3/7/2019

(www.typawb.cymru) a hefyd prif wefan y Cyngor (www.wreccsam.gov.uk). Mae sawl agwedd wahanol i'r gŵyn.

unrhyw anfantais yn sgil y ffaith bod cod y wefan yn ei diffinio yn Saesneg. Yn sgil diffyg tystiolaeth gadarn o sut mae diffiniad iaith o fewn cod HTML yn effeithio ar ganlyniadau chwilio defnyddwyr gwasanaeth ni allaf ddod i ddyfarniad ynglŷn â chydymffurfiaeth â safon 52 ar yr agwedd yma o'r gŵyn. Noda'r Comisiynydd fodd bynnag bod yr achos hwn wedi amlygu rhai materion technegol sydd angen eu hystyried wrth allanoli gwasanaethau sydd yn ymwneud â chreu gwefannau, a chroesawaf ymrwymiad y Cyngor i fod yn fwy gwyliadwrus o'r materion hyn wrth gomisiynu gwaith o'r fath yn y dyfodol.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd Cyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam wedi methu â chydymffurfio â safon 52.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam wedi methu â chydymffurfio â safon 52.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 52 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam gynnal adolygiad llawn o wefan Tŷ Pawb er mwyn sicrhau bod y tudalennau Cymraeg yn cyfateb yn llawn o ran safon a chywirdeb â'r tudalennau Saesneg er mwyn sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg.
2. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam adolygu a diweddarau'r canllaw Guidelines for Publishing Information on The Council's Web site er mwyn cynnig arweiniad clir i staff ar ofynion safonau'r Gymraeg sydd yn ymwneud â gwefannau a gwasanaethau ar-lein corff. Dylid hefyd

		sicrhau bod unrhyw ganllaw electroneg neu ar-lein hefyd yn cael ei ddiweddarau i ystyried gofynion safonau'r Gymraeg. 3. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 a 2 o fewn 12 wythnos o gyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd. Safon 52 - argymhellion yn unol ag adran 76(3)(a) Mesur y Gymraeg 4. Wrth gomisiynu gwaith o ddylunio a chreu gwefannau gan drydydd parti, dylai'r Cyngor sicrhau bod unrhyw fanyleb neu gytundeb yn manylu ar yr angen i ystyried sut mae iaith y wefan neu'r tudalennau gwe yn cael eu diffinio er mwyn ei gwneud yn hygyrch i ddefnyddwyr gwasanaeth Cymraeg. 5. Pan fo'r Cyngor yn arddangos mapiau statig ar ei gwefannau, dylid arddangos enwau'r strydoedd yn Gymraeg ar dudalennau Cymraeg ei gwefannau. Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam ar 03/07/2019. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Y Gorfforaeth Ddarlledu Brydeinig</u>	CSG378 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 27/05/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd y gŵyn ynghylch hysbysebion y Gorfforaeth Ddarlledu Brydeinig (y BBC) yr oedd yn ymddangos o fewn rhaglen Gŵyl y	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 33: Mae safon 33 yn ei wneud yn ofynnol ar gorff i lunio unrhyw ddeunydd hysbysebu neu ddeunydd cyhoeddusrwydd yn Gymraeg. Os bydd y corff yn llunio'r deunydd hysbysebu yn Gymraeg ac yn Saesneg, rhaid iddynt beidio â thrin y fersiwn Gymraeg yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg. Yn dilyn ystyriaeth lawn o dystiolaeth yr achwynydd a'r Gorfforaeth Ddarlledu Brydeinig, rwyf o'r farn, er bod y Gorfforaeth wedi llunio deunydd hysbysebu

Gelli ym Mis Mai 2018. Roedd yr hysbysebion yn hybu'r rhaglenni a digwyddiadau yr oedd y BBC yn cynnal yn ystod yr Ŵyl. Darparodd yr achwynydd luniau o'r hysbysebion dan sylw (gweler atodiad 1). Honnai'r achwynydd bod yr hysbysebion yn Saesneg yn unig a'i fod o'r farn fod hyn yn groes i ofynion safonau'r Gymraeg.

yn Saesneg yn unig ar gyfer rhaglen Gŵyl y Gelli, nad yw hyn yn groes i'w Hysbysiad Cydymffurfio sydd yn gosod cyd-destun cydymffurfiaeth â'r safonau cyflenwi gwasanaethau. Gan fod yr hysbysebion dan sylw yn gysylltiedig â rhaglenni a darlledwyd gan y Gorfforaeth, maent wedi eu heithrio o ofynion y safon.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd nad yw'r Gorfforaeth Ddarlledu Brydeinig wedi methu cydymffurfio â safon 33.

Datganiad gweithredu pellach

Ni weithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad nad yw'r Gorfforaeth Ddarlledu Brydeinig wedi methu cydymffurfio â safon 33.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhodddwyd hysbysiad penderfynu i'r Gorfforaeth Ddarlledu Brydeinig ar 13/06/2019.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys

Gweinidogion Cymru

CSG365 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 13/05/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gwyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gwyn ddilys. Roedd y gwyn yn ymwneud â honiad bod yr achwynydd wedi derbyn llythyr a holiadur uniaith Saesneg gan Gynllun Nyth Cartrefi Clyd Cymru er mwyn darparu adborth am y gwasanaeth

6/6/2019

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 2: Wedi ystyried y wybodaeth sydd ar gael, ac er sawl ymgais i geisio sefydlu ffeithiau'r achos er mwyn gallu ystyried yn llawn cydymffurfiaeth Gweinidogion Cymru gyda safon 2 mae'r Comisiynydd o'r farn nad yw'r dystiolaeth sydd wedi ei chyflwyno yn ei alluogi i wybod pa un ai bod Gweinidogion Cymru wedi methu â chydymffurfio gyda gofynion safon 2 ai peidio. Heb wybod gyda sicrwydd ai dyma'r tro cyntaf i Weinidogion Cymru ohebu gyda'r achwynydd ers diwrnod gosod y safon, sef 30 Mawrth 2016, ai peidio nid ydyw mewn sefyllfa yn yr achos hwn i

ffôn a dderbyniodd. Dywedodd yr achwynydd bod y gwasanaeth ffôn a dderbyniodd yn Gymraeg.

ddyfarnu ar gydymffurfiaeth Gweinidogion Cymru gyda safon 2. Serch hynny, ac ar sail y dystiolaeth sydd wedi ei gyflwyno nid yw wedi ei argyhoeddi bod trefniadau digonol mewn lle yn ystod yr adeg dan sylw er mwyn galluogi staff cynllun Nyth i sefydlu ai dyma'r tro cyntaf i Weinidogion Cymru ohebu gyda'r achwynydd er mwyn gwybod a oedd angen gofyn i'r achwynydd wrth anfon y llythyr a'r holiadur a oedd yn dymuno cael gohebiaeth yn Gymraeg. Nid yw chwaith wedi ei argyhoeddi bod trefniadau digonol mewn lle er mwyn sicrhau bod y cwestiwn hwnnw yn cael ei sefydlu yn ysgrifenedig wrth ohebu gydag unigolyn am y tro cyntaf gan bod awgrym bod hynny yn cael ei gofnodi yn dilyn cyswllt ffôn yn unig. Safon 5: Canfu'r Comisiynydd nad oedd Gweinidogion Cymru yn gwybod a oedd yr achwynydd yn dymuno cael gohebiaeth oddi wrthynt yn Gymraeg a bod dewis iaith yr achwynydd wedi ei gofnodi fel Saesneg mewn camgymeriad. Gan ystyried hynny, rwy'n canfod y dylai Gweinidogion Cymru fod wedi anfon fersiwn Gymraeg o'r ohebiaeth at yr achwynydd. Camau Gorfodi CSG196 & CSG204: Roedd y cam gorfodi a osodwyd ar Weinidogion Cymru ar 30 Tachwedd 2017 yn sgil ymchwiliadau CSG196 a CSG204 yn gwneud hi'n ofynnol i Weinidogion Cymru sicrhau eu bod yn cynnal ymgyrch i godi ymwybyddiaeth staff oedd yn destun cwynion am fethiannau i weithredu'r safonau; a sydd â chyswllt rheolaidd gydag aelodau o'r cyhoedd o ofynion y safonau gohebiaeth yn benodol. Fodd bynnag, ar ôl ystyriaeth pellach, nid yw'r Comisiynydd yn ystyried bod y camau gorfodi yn rhai sy'n berthnasol i'r achos hwn gan nad aelodau staff uniongyrchol Gweinidogion Cymru oedd yn gyfrifol am anfon yr ohebiaeth dan sylw. Serch hynny, ar ôl ystyried y wybodaeth sydd ar gael, nid yw wedi ei fodloni

bod trefniadau digonol mewn lle i godi ymwybyddiaeth cyflenwyr sydd yn darparu gwasanaethau ar ran Gweinidogion Cymru o'r gofynion sydd arnyn nhw i gydymffurfio â safonau'r Gymraeg. Mae hynny oherwydd nad oes gan staff cynllun Nyth fynediad at ganllawiau ar fewnrwyd Gweinidogion Cymru, a nid oes tystiolaeth wedi ei ddarparu bod y canllawiau yma yn cael eu darparu i staff cynllun Nyth mewn modd arall. Ymhellach at hynny, nid yw wedi ei fodloni bod y cymal sydd wedi ei gynnwys yn y fanyleb gyda Nwy Prydain ynddo'i hun yn ddigonol er mwyn sicrhau eglurder o ran gofynion pa safonau sydd angen i'r cyflenwr sicrhau cydymffurfiaeth â hwy. Rwyf yn ystyried y dylai Gweinidogion Cymru nodi'n glir mewn unrhyw gytundeb gyda'r trydydd parti hwnnw yr union safonau sydd angen i'r trydydd parti gydymffurfio â nhw yn hytrach na chynnwys cymal mwy cyffredinol.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg nid oedd modd i'r Comisiynydd ddod i ddyfarniad mewn perthynas â chydymffurfiaeth Gweinidogion Cymru â safon 2, dyfarnodd bod Gweinidogion Cymru wedi methu cydymffurfio â safon 5, dyfarnodd nad oedd methiant i gydymffurfio â chamau gorfodi CSG196 a CSG204.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil dyfarniad y Comisiynydd.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 2 –rhoi cyngor yn unol ag adran 4(2)(j) Mesur y Gymraeg

1. Dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod trefniadau digonol mewn lle er mwyn: 'galluogi staff cynllun Nyth i sefydlu ai dyna'r tro cyntaf i Weinidogion Cymru ohebu gydag unigolyn er mwyn gwybod a

oes angen gofyn i'r unigolyn hwnnw yn yr ohebiaeth a yw'n dymuno cael gohebiaeth ddilynol yn Gymraeg; 'a sicrhau bod cofnod cywir o ddymuniad unigolyn i dderbyn gohebiaeth yn Gymraeg yn cael ei gadw.

Safon 5 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Weinidogion Cymru sicrhau bod trefniadau digonol mewn lle gan gynllun Nyth i sicrhau bod pob person yn derbyn gohebiaeth yn Gymraeg, oni bai eu bod yn gwybod nad yw'r person yn dymuno cael gohebiaeth yn Gymraeg.
2. Rhaid i Weinidogion Cymru sicrhau bod trefniadau digonol mewn lle i rannu gwybodaeth ynghylch dymuniad unigolyn i gael ohebiaeth yn Gymraeg gydag adrannau gwahanol gan gynnwys trydydd parti sy'n gweithredu ar ran Gweinidogion Cymru er mwyn iddynt allu gwirio a gweithredu arno, yn unol â'r safonau gohebu.
3. Rhaid i Weinidogion Cymru gynnal ymgyrch ymwybyddiaeth bellach ynghylch gofynion safonau'r Gymraeg ar gyfer gohebiaeth gan dargedu yn benodol staff cynllun Nyth Cartrefi Clyd Llywodraeth Cymru.
4. Rhaid i Weinidogion Cymru sicrhau bod gan aelodau o staff trydydd parti sydd yn gweithredu ar eu rhan fynediad at unrhyw ganllawiau, dogfennau cyngor neu gyfarwyddiadau / dogfennau perthnasol eraill ynghylch sut i gydymffurfio â'r safonau sy'n ymwneud â'r gwasanaeth(au) y maent yn darparu ar ran Gweinidogion Cymru.

			5. Rhaid i Weinidogion Cymru ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1-4. Amserlen: O fewn 90 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad y Comisiynydd Safon 5 – argymhelliad yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg 1. Rwyf yn argymhell bod Gweinidogion Cymru yn adolygu contractau gyda thrydydd partïon er mwyn sicrhau bod cymalau cyffredinol ynghylch cydymffurfio â gofynion safonau'r Gymraeg yn cael eu disodli gan gymalau mwy penodol sydd yn nodi'n glir wrth y trydydd parti yr union safonau a'r gofynion sydd angen iddyn nhw gydymffurfio â hwy. Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Weinidogion Cymru ar 06/06/2019. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Cyngor Sir Penfro</u>	CSG3535 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 25/04/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gwyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gwyn ddilys. Roedd yr achwynydd yn anhapus na wnaeth dderbyn ymateb i e-bost Cymraeg a anfonodd at Arweinydd y Cyngor ar 16/10/2017. Ail anfonodd yr e-bost ar 15/12/2017 ac eto ar 12/03/2018 a	5/6/2019	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 1: Mae Safon 1 yn gofyn i'r Cyngor ateb gohebiaeth Cymraeg yn Gymraeg os nad yw'r person wedi dweud nad oes angen ymateb yn Gymraeg. Yn yr achos yma anfonodd yr achwynydd ohebiaeth yn Gymraeg at Arweinydd y Cyngor ar dri achlysur cyn derbyn ymateb dros chwe mis yn ddiweddarach. Mae angen i'r cyhoedd gael sicrwydd na fydd gohebu yn Gymraeg gyda sefydliad cyhoeddus yn arwain at oedi neu hyd yn oed at beidio a derbyn ymateb o gwbl. Gan na wnaeth yr achwynydd dderbyn ymateb i'w ohebiaeth Gymraeg o fewn amser

25/04/2018. Roedd yr e-bost yn gofyn i'r Cyngor ymateb i gwestiynau ynglŷn ag addysg Gymraeg.

rhesymol ni wnaeth y Cyngor lwyddo i gydymffurfio â safon 1 yn yr achos yma.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Sir Penfro wedi methu cydymffurfio â safon 1 yn yr achos hwn.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad fod Cyngor Sir Penfro wedi methu cydymffurfio â safon 1.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 1 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i'r Cyngor gynnal adolygiad o'r modd y mae'n delio â gohebiaeth Gymraeg sy'n cyrraedd aelodau Cabinet y Cyngor.
2. Rhaid i'r Cyngor weithredu ar ganfyddiadau'r adolygiad a chymryd camau i fynd i'r afael ag unrhyw wendidau er mwyn sicrhau bod gohebiaeth Gymraeg: - yn cael ei ddarllen gan berson priodol o fewn y Cyngor; - yn cael ei gyfieithu (os oes angen); -yn derbyn ymateb (os oes angen) yn unol a thargedau corfforaethol y Cyngor
3. Rhaid i'r Cyngor gymryd camau i sicrhau bod aelodau etholedig a swyddogion sy'n eu cefnogi yn ymwybodol o'r trefniadau hyn.
4. Rhaid i Gyngor Sir Penfro ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig ddigonol sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 - 3.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Sir Penfro 05/06/2019.

		Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Cyngor</u> <u>Bwrdeistref</u> <u>Sirol</u> <u>Wrecsam</u>	CSG402 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 08/08/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Honnai'r achwynydd ei fod wedi cwblhau holiadur ar wefan y Cyngor drwy ddilyn dolen sydd wedi ei darparu gan y Cyngor. Honnai fod i) dolen i'r arolwg ar waelod y dudalen yn ymddangos yn uniaith Saesneg ar dudalen Gymraeg, ii) bod y ddolen yn arwain at fersiwn Saesneg o'r arolwg; a iii) bod gwallau cyfieithu a chamsillafu o fewn yr arolwg.	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 52: Mae safon 52 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff sicrhau bod pob tudalen ar ei wefan ar gael ac yn gweithredu'n llawn yn Gymraeg ac na chaiff y Gymraeg ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg ar y tudalennau hynny. Cwblhaodd yr achwynydd holiadur oddi ar dudalen Gymraeg gwefan y Cyngor. Roedd y ddolen i gwblhau arolwg yn ymddangos yn Saesneg, gan arwain at fersiwn Saesneg o'r holiadur. Honnai hefyd bod yr arolwg yn cynnwys gwallau cyfieithu a gwallau sillafu. Yn dilyn ystyriaeth lawn o dystiolaeth yr achwynydd a'r Cyngor, canfu'r Comisiynydd bod gwall ar ddolen un o dudalennau Cymraeg y wefan sy'n arwain at holiadur Eich Llais Wrecsam – Astudiaeth o Anghenion Tai, a bod hyn yn arwain at sefyllfa ble mae'r gwasanaeth Cymraeg sydd ar gael yn un sy'n llai ffafriol na'r gwasanaeth Saesneg cyfatebol. Dyfarniad y Comisiynydd O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam wedi methu cydymffurfio â safon 52 yn yr achos hwn. Datganiad gweithredu pellach Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad fod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam wedi methu cydymffurfio â safon 52. Datganiad ar y gweithredu pellach Safon 52 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3) Mesur y Gymraeg

		1. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam sicrhau bod pob tudalen o'i wefan ar gael yn Gymraeg. 2. Rhaid i'r Gyngor sicrhau bod dolenni ar y tudalennau Cymraeg yn arwain at wybodaeth neu ddogfennau Cymraeg. 3. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi uchod. Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam 05/06/2019. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful</u>	CSG423 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 27/03/2019 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gwyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gwyn ddilys. Honnai'r achwynydd ei bod wedi galw Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful (y "Cyngor") ar 26 Medi 2018 a bod y derbynnydd wedi nodi nad oedd siaradwr Cymraeg ar gael. Honnai'r achwynydd ei bod wedi galw'r Cyngor eto ar y rhif 01685 725 000 rhwng 10 ac 11 o'r gloch ar fore 27 Medi 2018 gan ofyn am siaradwr Cymraeg.	5/6/2019 Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 8: Mae safon 8 yn ei gwneud yn ofynnol i'r corff gyfarch person yn Gymraeg pan fo'r person hwnnw'n cysylltu â'r corff ar y rhifau ffôn perthnasol. Honnai'r achwynydd ei bod wedi galw'r Cyngor ar 26 Medi 2018 a bod y derbynnydd wedi nodi nad oedd siaradwr Cymraeg ar gael. Dywed y Cyngor mai'r cyfarchiad a glywodd yr achwynydd oedd 'Mae'n flin da fi, dydw i ddim yn siarad Cymraeg'. Ymddengys bod yr achwynydd wedi derbyn cyfarchiad yn Gymraeg yn ôl y cofnod sydd gan y Cyngor o'r alwad a wnaeth yr achwynydd ar 26 Medi 2018. Safon 9: Mae safon 9 yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor roi gwybod i berson sy'n eu galw bod gwasanaeth ffôn Cymraeg ar gael gan y corff. Nid yw'r rheoliadau yn nodi sut dylai corff fynd ati i wneud hynny. Nid yw'r rheoliadau chwaith yn nodi bod rhaid gwneud hynny yn Gymraeg.

Honnai'r achwynydd bod y derbynnydd wedi rhoi'r ffôn i lawr.

Wrth alw'r rhif 01685 725 000 ceir neges awtomatig yn croesawu'r galwr yn Gymraeg yn gyntaf i Gyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful gan ofyn i'r galwr bwyso '2' os am dderbyn gwasanaeth Cymraeg. Mae'r Comisiynydd o'r farn bod y Cyngor yn rhoi gwybod i alwyr bod gwasanaeth Cymraeg ar gael drwy eu cyfarch yn Gymraeg a thrwy ofyn iddynt am bwyso '2' os am dderbyn gwasanaeth yn Gymraeg. Safon 11: Mae safon 11 yn eu gwneud yn ofynnol i gorff ddelio â galwad yn Gymraeg unwaith y maent yn ymwybodol bod y person yn dymuno cael gwasanaeth Cymraeg dros y ffôn, gan drosglwyddo'r alwad i aelod o staff sy'n gallu delio â'r pwnc penodol yn Gymraeg os yw hynny'n angenrheidiol. Mae'r Comisiynydd yn disgwyl i gorff sefydlu dymuniad y person i dderbyn gwasanaeth Cymraeg dros y ffôn ar y cyfle cyntaf posib. Pan hysbysodd y derbynnydd yr achwynydd nad oedd yn gallu siarad Cymraeg, nid oedd unrhyw ofyniad iddo ddarparu gwybodaeth ar bwnc penodol ac felly, yn unol â safon 11, roedd disgwyl i'r Cyngor ddelio â galwad yr achwynydd yn Gymraeg. Mae honiad yr achwynydd yn gyfystyr â methiant i gydymffurfio a'r safon.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful wedi methu cydymffurfio â safon 11 ond ei fod yn cydymffurfio â safonau 8 a 9.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad fod Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful wedi methu cydymffurfio â safon 11.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 11 – Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr fabwysiadu dehongliad cywir o safon 11 yn unol â chynnwys yr adroddiad hwn.
 2. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1.
- Amserlen: O fewn 90 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Safon 11 – Gofyniad i baratoi cynllun gweithredu yn unol ag adran 77(3)(a) Mesur y Gymraeg

3. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful baratoi cynllun gweithredu ar gyfer:
 - i. Adolygu trefniadau cyfredol y Cyngor ar gyfer cydymffurfio â safon 11
 - ii. Amlinellu pa gamau y bydd y Cyngor yn eu cymryd er mwyn gweithredu canfyddiadau'r adolygiad
 - iii. Amlinellu sut y bydd y Cyngor yn diwygio eu trefniadau cyfredol er mwyn bod yn gyson a'r dehongliad cywir o safon 11
 - iv. Amlinellu sut y bydd y Cyngor yn hyfforddi staff Siop Un Stop y Cyngor mewn perthynas â threfniadau diwygiedig y Cyngor Dylai'r cynllun gweithredu nodi'r amserlen ar gyfer gyflawni pob cam ac ar gyfer cwblhau'r gwaith. Amserlen: Rhaid i'r Cyngor cyflwyno cynllun gweithredu drafft o fewn 90 diwrnod o dderbyn yr hysbysiad penderfynu terfynol.

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bwrdeistref Merthyr Tudful ar 05/06/2019.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

		Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam</u>	20/5/2019	CSG407 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 15/08/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gwyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gwyn ddilys. Roedd y gwyn ynghylch dau fater cysylltiedig sy'n ymwneud â phrofiad yr achwynydd o ddefnyddio un o wefannau Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam: https://wrexham-consult-cy.objective.co.uk/portal/. Mae'r gwefan hwn yn borth penodol ar gyfer rhannu dogfennau ymgynghori gyda'r cyhoedd ac yn galluogi trigolion i gyflwyno sylwadau mewn ymateb i'r ymgynghoriadau. Wrth gyflwyno sylwadau ar ymgynghoriad yn Gymraeg drwy'r porth uchod, honnai'r achwynydd iddo dderbyn neges o gydnabyddiaeth uniaith Saesneg mewn ymateb. Honnai'r achwynydd yn ogystal bod rhyngwyneb a'r dewislenni'r wefan yn ymddangos yn Saesneg yn unig, ac nad oedd y botwm 'Cymraeg' ar frig y dudalen yn newid y tudalennau na'r rhyngwyneb i gynnig opsiynau pellach. Mae'r achwynydd hefyd yn honni bod tudalennau ar y wefan gyda thestun Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon1: Yn yr achos hwn mae'r partïon yn gytûn fod y Cyngor wedi ymateb gyda neges e-bost cydnabod safonol yn Saesneg i sylwadau a gyflwynwyd gan yr achwynydd drwy borth ymgynghori yn Gymraeg. Safon 52: Canfu'r Comisiynydd nad oedd tudalennau porth ymgynghori'r Cyngor yn gweithredu yn llawn yn Gymraeg ac roedd tudalennau ar y porth hwn ble yr oedd y testun Gymraeg yn cael triniaeth lai ffafriol na'r testun Saesneg, ar y dyddiad y defnyddiodd yr achwynydd y wefan i gyflwyno sylwadau ar un o ymgynghoriadau'r Cyngor. Safon 55: Canfu'r Comisiynydd nad yw Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam wedi methu â chydymffurfio â gofynion safon 55 yn yr achos hwn oherwydd bod dolen wedi ei darparu o dudalennau Saesneg y wefan hon at dudalen Gymraeg mewn amgylchiadau ble mae tudalen cyfatebol Cymraeg yn bodoli. Safon 56: Canfu'r Comisiynydd fod y Cyngor wedi methu â sicrhau bod rhyngwyneb a dewislenni ar ei borth ymgynghori ar gael yn Gymraeg. Dyfarniad y Comisiynydd O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam wedi methu cydymffurfio â safonau 1, 52 a 56 ond ei fod yn cydymffurfio â safon 55 yn yr achos hwn. Datganiad gweithredu pellach Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad fod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam wedi methu cydymffurfio â safon 61. Datganiad ar y gweithredu pellach

	Cymraeg a Saesneg yn ymddangos ar yr un dudalen, a bod y testun Gymraeg yn cael ei arddangos islaw'r testun Saesneg, a bod hyn yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.		Safon 1 –gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 (3)(b) Mesur y Gymraeg 1. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam gynnal arolwg o'i holl systemau sy'n cynhyrchu gohebiaeth safonol (megis e-byst cydnabod derbyn gohebiaeth) a gweithredu ar ganfyddiadau'r arolwg er mwyn sicrhau eu bod yn cynhyrchu ymateb Cymraeg pan maent yn derbyn gohebiaeth Gymraeg. 2. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 1. Amserlen: O fewn 90 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhodddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam 20/05/2019. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apel i'r Tribiwnlys.
<u>Cyngor Sir Ynys Mon</u>	CSG391 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 17/07/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Dywedodd yr achwynydd bod dolen ar brif wefan y Cyngor, sef www.ynysmon.gov.uk, oedd yn arwain at is-wefan oedd yn darlledu cyfarfodydd y Cyngor. Cyfeiriad yr is-wefan oedd https://ynysmon.public-i.tv. Cwynodd bod y ddolen wedi ei henwi'n	9/5/2019	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 52: Mae'r safon yn gofyn i'r Cyngor sicrhau bod pob tudalen ar ei wefan ar gael ac yn gweithredu'n llawn yn y Gymraeg, ac na chaiff y Gymraeg ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg ar y tudalennau hynny. Mae'n berthnasol i bob gwefan sydd gan y Cyngor gan gynnwys yr is-wefan sy'n darlledu cyfarfodydd rhai o'i bwyllgorau'r. Mae'r is-wefan yn cael ei gynnal ar ran y Cyngor gan drydydd parti drwy drefniant. Roedd dolen ag enw Saesneg 'View Webcast' i'w weld ar fersiwn Gymraeg prif wefan y Cyngor. Roedd y ddolen hon yn arwain o fersiwn Gymraeg y brif wefan i fersiwn Saesneg yr is-wefan gwe-ddarlledu. Roedd hyn yn fethiant gan y Cyngor i gydymffurfio â safon 52.

	Saesneg, gyda'r enw 'View Webcast', er ei bod yn ymddangos ar fersiwn Gymraeg prif wefan y Cyngor. Cwynodd hefyd bod y ddolen yn arwain defnyddwyr yn ddiofyn at fersiwn Saesneg yr is-wefan. Dywedodd ei fod ar ddeall bod y wefan https://ynysmon.public-i.tv yn arwain yn ddiofyn at y fersiwn Saesneg yn mhob achos, sut bynnag y ceisia'r defnyddiwr gael mynediad ati. Dywedodd fod y sefyllfa'n gyffredin i bob awdurdod lleol sy'n defnyddio'r un system ar gyfer gwe-ddarlledu eu cyfarfodydd.		Dyfarniad y Comisiynydd O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Sir Ynys Môn wedi methu cydymffurfio â safon 52. Datganiad gweithredu pellach Ni weithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad a hynny oherwydd bod y Cyngor wedi cymryd camau priodol i atal y methiant i gydymffurfio rhag parhau neu gael ei ailadrodd. Datganiad ar y gweithredu pellach Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Sir Ynys Môn 09/05/2019. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys
<u>Cyngor Bro Morgannwg</u>	CSG356 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 26/05/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gwyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gwyn ddilys. Honnai'r achwynydd iddo dderbyn neges e-bost generig gan Gyngor Bro Morgannwg ar 26/04/2018 yn gofyn iddo gwblhau holiadur Dweud eich Dweud. Neges ydoedd gan y Cyngor i hysbysu pobl o'r newidiadau yn ymwneud ag ailgylchu a chasglu gwastraff gan ofyn iddynt am eu barn. Honnai'r achwynydd: 'bod y neges Saesneg yn ymddangos cyn y	9/5/2019	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 6: Lluniodd y Cyngor ohebiaeth, yn yr achos hwn testun e-bost, oedd yn trin y fersiwn Gymraeg yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg. Nid oedd y testun Cymraeg i'w weld ar dudalen flaen y neges a rhaid i'r darlennydd gymryd cam ychwanegol o sgrolio i lawr y neges i ganfod bodolaeth testun Cymraeg. Safon 48: Wrth ystyried y dystiolaeth a dderbyniwyd gan yr achwynydd a'r Cyngor, mae'r Comisiynydd o'r farn i'r Gymraeg gael ei thrin yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg o'r ddogfen gan fod dolen o'r holiadur Cymraeg yn arwain at dudalen Saesneg. Safon 52: Mae safon 52 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff sicrhau bod pob tudalen ar ei wefan ar gael ac yn gweithredu'n llawn yn y Gymraeg ac na chaiff y Gymraeg ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg ar y tudalennau hynny.

Gymraeg ar yr e-bost (gweler Atodiad
1) 'iddo gael ei gyfeirio at y wefan
Saesneg ganlynol yn dilyn cwblhau'r
holiadur Dweud eich Dweud yn
Gymraeg:

Derbyniodd yr achwynydd e-bost gan y Cyngor yn ei wahodd i gwblhau holiadur ar –lein. Wedi cwblhau'r holiadur yn Gymraeg, arweiniodd yr unig ddolen o'r arolwg at dudalen Saesneg ar wefan y Cyngor yn diolch iddo am gyflwyno sylwadau ar yr arolwg. Roedd y dudalen y cyfeiriwyd yr achwynydd ati ar wefan y Cyngor ar gael yn Gymraeg serch bod angen gwasgu'r botwm 'Cymraeg' i gael mynediad ati.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Bro Morgannwg wedi methu cydymffurfio â safonau 6 a 48 ond ei fod yn cydymffurfio â safon 52.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad fod Cyngor Bro Morgannwg wedi methu cydymffurfio â safon 6.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 6 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Bro Morgannwg sicrhau bod pob elfen o'i negeseuon e-byst yn cydymffurfio â safon 6.
2. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Bro Morgannwg ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau'r cam gorfodi.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhodddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bro Morgannwg 09/05/2019.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys

Cyngor
Bwrdeistref
Sirol Torfaen

CSG321 a CSG349 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 12/03/2018 a 25/04/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Ar 12/03/2018, honnai'r achwynydd iddo dderbyn ymateb awtomatig uniaith Saesneg yn dilyn anfon gohebiaeth yn Gymraeg at y cyfeiriad your.call@torfaen.gov.uk. Ar 25/04/2018 honnai'r achwynydd na dderbyniodd ymateb i e-bost Cymraeg a anfonodd at Arweinydd y Cyngor ar 16/10/2017. Ail anfonodd yr e-bost ar 15/12/2017 ac eto ar 12/03/2018 a 25/04/2018 anfonwyd y neges i your.call@torfaen.gov.uk hefyd. Roedd yr e-bost yn gofyn i'r Cyngor ymateb i gwestiynau ynglŷn ag addysg Gymraeg.

9/5/2019

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 1: Mae Safon 1 yn gofyn i'r Cyngor, os bydd yn derbyn unrhyw ohebiaeth yn Gymraeg, i ymateb yn Gymraeg os nad yw'r aelod o'r cyhoedd wedi dweud nad yw am dderbyn ymateb yn Gymraeg. Ar 16/10/17 derbyniodd yr achwynydd ymateb awtomataidd Saesneg i'r ohebiaeth Gymraeg a anfonwyd at your.call@torfaen.gov.uk. Anfonodd yr achwynydd e-bost yn Gymraeg ar Arweinydd y Cyngor ar 16/10/17, 15/12/17 ac 12/03/18. Ni dderbyniodd gydnabyddiaeth nac ymateb i'r un o'r tri e-bost yma. Gan bod yr achwynydd wedi derbyn ymateb awtomataidd Saesneg i'w e-bost dyddiedig 16/10/17 ac na dderbyniodd ymateb i'r e-byst anfonwyd ar 16/10/17, 15/12/17 ac 12/03/18 at Arweinydd y Cyngor nid yw' Comisiynydd o'r farn bod y Cyngor wedi cydymffurfio â safon 1 yn yr achos yma.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen wedi methu cydymffurfio â safon 1.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad fod Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen wedi methu cydymffurfio â safon 1.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 1—gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen wirio bob pob ymateb awtomatig i e-byst yn cydymffurfio â safon 1.
2. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen greu canllaw clir ac eglur ynglŷn a fydd yn cynorthwyo staff i gydymffurfio â safon 1.

			3. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen gymryd camau i godi ymwybyddiaeth staff o ofynion safon 1. 4. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig ddigonol sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi [1 – 3]. Amserlen: O fewn 6 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen 09/05/2019. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Gweinidogion Cymru</u>	CSG398 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 04/08/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd y gŵyn yn ymwneud â chyfrifon y Prif Weinidog (@FMWales) a Llywodraeth Cymru (@LlywodraethCym). Honnodd yr achwynydd bod y Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol, a nododd: • bod trydariad trwy'r cyfrif @FMWales ar 2 Awst 2018 mewn tair iaith – Saesneg, Ffrangeg a Llydaweg, ond nid yn Gymraeg ac nad yw'n rhesymol bod negeseuon yn yr ieithoedd hyn yn cael eu cyhoeddi ar draul y Gymraeg; a • bod ail drydariadau @FMWales o gyfrifon @LlywodraethCym a	9/5/2019	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 58: Gofyniad safon 58 yw i beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg ar gyfrifon cymdeithasol. Yn achos y neges ar 1 Awst am ddiwrnod chwarae cenedlaethol ar gyfrif @LlywodraethCym, casglaf bod peidio â chynnwys y ddelwedd dan sylw o fewn y neges Cymraeg, tra bod hynny wedi ei chynnwys o fewn y neges Saesneg cyfatebol ar y cyfrif Saesneg @WelshGovernment yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg o ran cynnwys. Casgla'r Comisiynydd bod @FMWales wedi ail drydar y neges honno yn Gymraeg a Saesneg ar ei gyfrif. Nid oedd delwedd wedi ei chynnwys yn y neges Gymraeg tra bod hynny wedi ei chynnwys o fewn y neges Saesneg, ac felly, casgla'r Comisiynydd bod hyn yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg o ran y cynnwys. Yn achos y neges gan y Prif Weinidog ar 2 Awst, casgla'r Comisiynydd bod y Gymraeg wedi ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg ar y cyfryngau cymdeithasol wrth bod y neges wedi ei thrydar yn Saesneg, Ffrangeg a Llydaweg, ond nid yn Gymraeg.

@WelshGovernment ar 1 Awst 2018 ddim yn cynnwys delwedd yn y neges Gymraeg a bod y ddelwedd yn uniaith Saesneg yn unig. Anfonodd yr achwynydd sgrin lun o drydariad 2 Awst 2018 i mi gyda'i gŵyn. Gwnaeth swyddogion y Comisiynydd ymchwil pen desg er mwyn edrych ar gynnwys y neges trydar a wnaethpwyd ar 1 Awst. Ymddengys o hynny bod y neges wedi'i gwneud yn Gymraeg ac yn Saesneg ond nad oedd delwedd ynghlwm â'r neges Gymraeg tra bod delwedd uniaith Saesneg ynghlwm â'r neges Saesneg.

Cam Gorfodi CSG95: Roedd y cam gorfodi yn gofyn i Weinidogion Cymru sicrhau bod unrhyw negeseuon trydar Saesneg a gyhoeddir ganddo yn cael eu cyhoeddi yn Gymraeg hefyd. Roedd y cam gorfodi yn berthnasol i unrhyw negeseuon a anfonir o gyfrifon Gweinidogion Cymru. Ar 1 Awst 2018, casgla'r Comisiynydd bod Gweinidogion Cymru wedi cyhoeddi neges trydar yn Saesneg am ddiwrnod chwarae cenedlaethol ar ei gyfrif @WelshGovernment. Er bod testun Cymraeg cyfatebol o'r neges Saesneg wedi'i chyhoeddi ar gyfrif Cymraeg y corff, @LlywodraethCym, nid oedd y neges honno yn cynnwys delwedd fel yr oedd o fewn y neges Saesneg. Casgla'r Comisiynydd elly nad oedd fersiwn cyfatebol llawn o'r neges Saesneg wedi'i chyhoeddi yn Gymraeg. Casgla'r Comisiynydd hefyd ar 1 Awst bod Gweinidogion Cymru wedi cyhoeddi yr un neges trydar ar gyfrif @FMWales. Er bod y testun Cymraeg cyfatebol o'r neges Saesneg wedi ei chyhoeddi ar y cyfrif hwnnw, nid oedd y neges Gymraeg ar y cyfrif yn cynnwys delwedd fel yr oedd o fewn y neges Saesneg. Casgla'r Comisiynydd felly nad oedd fersiwn cyfatebol llawn o'r neges Saesneg wedi ei chyhoeddi yn Gymraeg. Ar 2 Awst 2018, casglaf bod y Prif Weinidog wedi cyhoeddi neges trydar yn Saesneg, Ffrangeg a Llydaweg, ac nad oedd fersiwn Cymraeg wedi'i chyhoeddi.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Gweinidogion Cymru wedi methu cydymffurfio â safon 58 a cham gorfodi CSG95.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad fod Gweinidogion Cymru wedi methu cydymffurfio â safon 58 a cham gorfodi CSG95.

		Datganiad ar y gweithredu pellach Safon 58 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg Er mwyn sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg yn unol â gofynion safon 58 rhaid i Weinidogion Cymru sicrhau: 1. Bod pob elfen o negeseuon Cymraeg a gyhoeddir yn cyfateb yn llawn i'w negeseuon cyfatebol Saesneg. 2. Bod ail drydariadau o'i negeseuon Cymraeg yn cyfateb yn llawn i'w negeseuon cyfatebol Saesneg. 3. Ei fod yn ymateb yn Gymraeg i neges os yw'n gwneud hynny yn Saesneg pan fo'r ymateb hwnnw o ddiddordeb eang (nid yw hynny yn effeithio ar ygofyniad i gydymffurfio â safon 59). 4. Bod ei drefniadau yn cael ei ddiweddarau i adlewyrchu camau gorfodi 1- 3. 5. Rhaid i Weinidogion Cymru ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 – 4. Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Weinidogion Cymru ar 09/05/2019. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Gweinidogion Cymru</u>	CSG422 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 27/09/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Honnodd yr	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 5: Mae safon 5 yn gofyn i Weinidogion Cymru sicrhau eu bod yn darparu fersiwn Gymraeg o ohebiaeth os nad ydynt yn gwybod beth yw dewis iaith y derbynnydd. Nod y safon yn sicrhau nad yw gohebiaeth yn cael ei hanfon yn uniaith Saesneg oni bai bod y derbynnydd wedi

8/5/2019

achwynydd ei bod wedi ffonio llinell gyswllt cyfrwng Cymraeg y Cwmni Benthyciadau Myfyrwyr am 08:49 ar 5 Medi, 2018. Cafodd yr achwynydd ei chyfarch yn Saesneg. Gofynnodd am wasanaeth Cymraeg ac fe ddywedodd yr atebydd nad oedd gan y Cwmni Benthyciadau Myfyrwyr linell gyswllt cyfrwng Cymraeg. Ffoniodd yr achwynydd y Cwmni Benthyciadau Myfyrwyr eilwaith am 08:58 ar 20 Medi, 2018. Cafodd yr achwynydd ei chyfarch yn Gymraeg. Wrth roi manylion ei cherdyn banc, ni wnaeth y derbynnydd ddeall y rhif 'ugain'. Methodd y taliad a bu'n rhaid i'r achwynydd gysylltu â'r Cwmni Benthyciadau Myfyrwyr am y trydydd tro. Cwynodd hefyd ei bod wedi derbyn llythyr Saesneg gan y Cwmni Benthyciadau Myfyrwyr yn dilyn yr alwad ffôn yn cadarnhau'r taliad.

datgan mai dyna yw ei ddewis. Yn yr achos yma ni wnaeth Gweinidogion Cymru ddarparu fersiwn Gymraeg o ohebiaeth er eu bod yn gwybod mai Cymraeg oedd dewis iaith yr achwynydd. Gan na wnaeth Gweinidogion Cymru anfon fersiwn Cymraeg o'r ohebiaeth i'r achwynydd, er eu bod yn gwybod mai dyna oedd ei dewis iaith, nid yw' Comisiynydd o'r farn bod Gweinidogion Cymru wedi cydymffurfio â nod safon 5.

Safon 10: Mae safon 10 yn gofyn i Weinidogion Cymru sicrhau eu bod yn delio â galwadau i'w rhifau llinell gymorth yn Gymraeg yn eu cyfanrwydd, os yw'r person sy'n galw yn dymuno hynny. Yn yr achos hwn ffoniodd yr achwynydd ddau wahanol rif llinell gymorth ar ddau wahanol achlysur. Ar yr achlysur cyntaf ffoniodd rif llinell gymorth sy'n berthnasol i gwsmeriaid mewn rhannau eraill o'r DU. Nid yw'r llinell gymorth hon yn cynnig gwasanaeth Cymraeg gan nad yw'n gwasanaethu unigolion yng Nghymru. Mae'n cynnig dargyfeirio galwadau gan gwsmeriaid o Gymru i'r llinell gyswllt berthnasol. Mae Gweinidogion Cymru o'r farn na wnaeth yr achwynydd ddatgan ei bod yn byw yng Nghymru ac mai dyma pam atebwyd yr alwad gan swyddog nad oedd yn medru siarad Gymraeg. Ar yr ail achlysur ffoniodd yr achwynydd rhif llinell gymorth ar gyfer cwsmeriaid yng Nghymru. Cafodd yr alwad ei hateb gan swyddog oedd yn medru siarad Cymraeg. Yn ystod yr alwad fe roddodd yr achwynydd fanylion ei cherdyn banc er mwyn gwneud taliad. Mae'r achwynydd yn amau bod y swyddog wedi camddeall y manylion gan nad oedd ei ddealltwriaeth o'r Gymraeg yn ddigonol a bod hynny'n golygu bod y taliad wedi methu. Mae Gweinidogion Cymru yn anghytuno â amheuaeth yr achwynydd; mae disgwyl i'r swyddog allu ymdrin ag ymholiadau yn Gymraeg ac mae

recordiad o'r alwad yn dangos na wnaeth oedi wrth fewnbynnu'r manylion. Nid yw'n bosib gwirio'r union fanylion a fewnbynnwyd. Nid yw'r dystiolaeth yn galluogi'r Comisiynydd i ddod i gasgliad pendant ynglŷn a chydymffurfiaeth Gweinidogion Cymru â safon 10 yn yr achos hwn. Ar yr achlysur cyntaf ffoniodd yr achwynydd rif llinell gymorth ar gyfer cwsmeriaid mewn rhannau eraill o'r DU. Yn absenoldeb cadarnhad pendant bod yr achwynydd wedi datgan ei bod yn byw yng Nghymru ni all y Comisiynydd gasglu bod Gweinidogion Cymru wedi methu â chydymffurfio â'r safon ar yr achlysur hwn. Ar yr ail achlysur, nid oes dystiolaeth i gadarnhau mai methiant gan y swyddog i ddeall gwybodaeth a roddwyd iddo'n Gymraeg a olygodd bod taliad yr achwynydd wedi methu. Ni all y Comisiynydd felly gasglu bod y swyddog wedi methu ag ymdrin â'r alwad yn ei chyfanrwydd yn Gymraeg. Cam Gorfodi CSG189: Mae'r cam gorfodi yn gofyn i Weinidogion Cymru sefydlu rhif ffôn ad-dalu newydd ar gyfer cwsmeriaid sy'n byw yng Nghymru sy'n cyfarch galwyr yn y Gymraeg a'r Saesneg. Mae'r dystiolaeth sydd wedi ei derbyn gan Weinidogion Cymru yn dangos bod rhif ffôn o'r fath wedi ei sefydlu yn unol â gofynion cynllun gweithredu CSG189. Mae hyn yn dangos na fu methiant gan Weinidogion Cymru i gydymffurfio â'r gofyniad i baratoi cynllun gweithredu yn hysbysiad penderfynu CSG189.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Gweinidogion Cymru wedi methu cydymffurfio â safon 5, ni lwyddodd i ddod i ddyfarniad ar safon 10 a dyfarnwyd nad oedd methiant i gydymffurfio â cham gorfodi CSG189.

Datganiad gweithredu pellach

		Ni weithredwyd ymhellach mewn perthynas â'r methiant i gydymffurfio â safon 5. Mae hynny oherwydd bod Gweinidogion Cymru wedi cymryd camau i atal y methiant rhag parhau neu gael ei ailadrodd. Datganiad ar y gweithredu pellach Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Weinidogion Cymru ar 08/05/2019. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Cyngor</u> <u>Caerdydd</u>	CSG413: Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 07/09/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd y gŵyn yn ymwneud â gohebiaeth a anfonwyd gan y Cyngor. Eglurodd yr achwynydd ei fod wedi anfon neges e-bost, yn Gymraeg, at y cyfeiriad SPHTT-BusinessSupport@caerdydd.gov.uk am 14:33 ar 13 Awst, 2018. Honnodd fod y Cyngor wedi ymateb i'r neges honno yn Saesneg. Cafodd yr ymateb, oedd yn cynnwys neges e-bost a llythyr wedi ei atodi, ei anfon gan yr adran Gynllunio, Trafnidiaeth ac yr Amgylchedd am 08:53 ar 7 Medi, 2018. Roedd y llythyr wedi ei lofnodi gan aelod o staff yr adran.	8/5/2019 Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 1: Pan fo'r Cyngor yn cael gohebiaeth yn Gymraeg, ac mae angen i'r Cyngor ateb yr ohebiaeth honno, rhaid iddo ateb yn Gymraeg, oni bai bod y person a anfonodd yr ohebiaeth wedi dweud wrtho nad oes angen gwneud hynny. Anfonodd yr achwynydd ohebiaeth yn Gymraeg i'r Cyngor. Ni ddywedodd nad oedd angen i'r Cyngor ei hateb yn Gymraeg. Daeth ateb y Cyngor ar ffurf llythyr a neges e-bost oedd wedi eu hysgrifennu'n Saesneg. Mae hyn yn dangos methiant gan y Cyngor i gydymffurfio â safon 1. Cam Gorfodi CSG190: Mae'r cam gorfodi yn gofyn i'r Cyngor barhau â'r trefniadau sydd ganddo ar gyfer cydymffurfio â gofynion safonau'r Gymraeg mewn perthynas â gohebiaeth. Mae hefyd yn gofyn iddo fonitro ac adolygu'r trefniadau hynny. Mae'r dystiolaeth sydd wedi ei derbyn gan y Cyngor yn dangos bod ganddo drefniadau priodol mewn lle ar gyfer cydymffurfio â gofynion safonau'r Gymraeg mewn perthynas â gohebiaeth. Fodd bynnag, nid yw'r dystiolaeth yn arddangos sut y mae'r Cyngor yn monitro ac yn adolygu'r trefniadau hynny. Ni all y

Darparodd yr achwynydd gopïau o'r ohebiaeth dan sylw i gefnogi ei gŵyn.

Comisiynydd ddyfarnu a yw'r Cyngor wedi cydymffurfio â'r cam gorfodi neu beidio.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Caerdydd wedi methu cydymffurfio â safon 1 ond ni lwyddodd i ddyfarnu a yw'r Cyngor wedi cydymffurfio â'r cam gorfodi neu beidio.

Datganiad gweithredu pellach

Datganiad ar y gweithredu pellach

Ni weithredwyd ymhellach oherwydd fod y dystiolaeth wedi dangos mai camgymeriad unigol oedd achos y methiant a bod y Cyngor wedi cymryd camau priodol i fynd i'r afael â'r sefyllfa.

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Caerdydd 08/05/2019.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apel i'r Tribiwnlys

Cyngor
Bwrdeistref
Sirol Pen-y-
bont ar Ogwr

CSG432 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 15/10/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Anfonodd yr achwynydd gwyn i mi yn honni nad yw'r cyfleuster talu am dreth y cyngor ar wefan Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr (y Cyngor) yn gweithredu yn llawn yn Gymraeg. Honnai'r achwynydd bod y dudalen Cymraeg ar gyfer gwneud taliadau yn

8/5/2019

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 1: Mae safon 1 yn ei wneud yn ofynnol ar y Cyngor , os yw'n cael gohebiaeth yn Gymraeg oddi wrth berson, rhaid i'r corff ateb yr ohebiaeth yn Gymraeg (os oes angen ateb). Rwyf yn canfod fod y Cyngor wedi cynnwys atodiadau gyda thestun Saesneg mewn neges e-bost Gymraeg yn groes i ofynion safon 1. Safon 52: Mae safon 52 yn ei wneud yn ofynnol i'r Cyngor sicrhau bod tudalennau ei wefannau a'i wasanaethau ar-lein ar gael ac yn gweithredu'n llawn yn Gymraeg ac nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg ar y tudalennau a'r gwasanaethau hynny. Rwyf yn canfod nad yw platfform ar lein y Cyngor ar gyfer prosesu taliadau yn gweithredu'n

troi i'r Saesneg wrth geisio mewnbynnu manylion banc wrth geisio talu'r dreth cyngor. Mae'r achwynydd hefyd yn cyfeirio at ymateb i e-bost a dderbyniodd gan y Cyngor wedi iddo godi'r mater gyda nhw. Mae'r Cyngor wedi ymateb i'r e-bost gyda thestun Cymraeg ond yn cynnwys llun o'r wefan o fewn corff yr e-bost sydd yn lun o dudalen Saesneg sy'n cynnwys testun Saesneg.

llawn yn Gymraeg a bod hyn yn arwain at driniaeth lai ffafriol o'r Gymraeg na'r Saesneg i ddefnyddwyr sy'n dymuno talu'r dreth Cyngor ar lein.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr wedi methu cydymffurfio â safonau 1 a 52.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad fod Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr wedi methu cydymffurfio â safona 52.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 52— gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77(3)(b) Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr gymryd camau er mwyn sicrhau fod modd i'r cyhoedd gwneud taliadau iddo drwy ei wefan yn Gymraeg. Rhaid i'r Cyngor sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth brosesu taliadau.

2. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 1.

Amserlen: O fewn 90 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr 08/05/2019.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

Cyngor Dinas
a Sir
Abertawe

CSG411 Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 29/08/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gwyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gwyn ddilys. Dywed yr achwynydd iddi gysylltu ag Adran Parcio, Rheoli Traffig a Rhwydwaith Priffyrdd (yr "Adran") Cyngor Dinas a Sir Abertawe (y "Cyngor") am y tro cyntaf ar 27 Gorffennaf 2018 drwy gyfrwng y Saesneg. Roedd yr achwynydd eisiau apelio Hysbysiad Tâl Cosb. Derbyniodd ateb gan y Cyngor ar yr un diwrnod yn Saesneg yn ei chyfeirio at ffurflen apêl y Cyngor ar eu gwefan. Dywedodd yr achwynydd iddi lenwi'r ffurflen apelio yn Gymraeg ar wefan y Cyngor drwy ddilyn y ddolen

<https://www.abertawe.gov.uk/apelpcn> ar 27 Gorffennaf 2018 . Derbyniodd e-bost yn cydnabod derbyn y ffurflen ond chlywodd ddim wedi hynny. E-bostiodd yr Adran yn Gymraeg i'r cyfeiriad meysydd.parcio@abertawe.gov.uk ar 7 Awst 2018 ac 14 Awst 2018 gan dderbyn dim ymateb. Cysylltodd â'r Cyngor ar y cyfeiriad car.parks@swansea.gov.uk ar 15 Awst gan dderbyn ymateb o fewn

8/5/2019

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 1: Mae safon 1 yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor ateb unrhyw ohebiaeth Gymraeg a dderbynient gan berson, yn Gymraeg (os oes angen ateb). Nid oes rhaid i'r Cyngor wneud hynny mewn sefyllfaoedd pan fo person wedi dweud wrthynt nad oes angen ateb yn Gymraeg arnynt. Anfonodd yr achwynydd e-byst Cymraeg i'r Cyngor ar 7 Awst 2018 a 14 Awst 2018. Ni dderbyniodd ymateb. Anfonodd e-bost Saesneg i'r Cyngor ar 15 Awst 2018 a derbyniodd ymateb o fewn hanner awr. Targed amser corfforaethol y Cyngor ar gyfer ymateb i ohebiaeth Cymraeg a Saesneg yw 28 diwrnod. Cyflwynwyd y gwyn hon i'r Comisiynydd i o fewn 28 diwrnod o anfon yr e-bost cyntaf i'r Cyngor.

Safon 7: Mae safon 7 yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor ddatgan mewn gohebiaeth, cyhoeddiadau a hysbysiadau swyddogol sy'n gwahodd personau i anfon ymateb neu i anfon gohebiaeth atynt, eu bod yn croesawu cael gohebiaeth yn Gymraeg, y byddant yn ateb gohebiaeth yn Gymraeg, ac na fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. Derbyniodd yr achwynydd ymateb uniaith Saesneg gan y Cyngor ar 15 Awst 2018. Nid oedd yr e-bost yn cynnwys datganiad yn nodi bod y Cyngor yn gwahodd personau i ymateb neu i anfon gohebiaeth yn Gymraeg. Mae'r Cyngor wedi cydnabod nad oedd y datganiad wedi ei gynnwys yn eu he-byst. Mae'r sefyllfa uchod yn cyfateb a methiant i gydymffurfio a safon 7. Nid oedd unrhyw fath o ddatganiad yn croesawu gohebiaeth wedi ei gynnwys ar ddiwedd yr e-bost a dderbyniodd yr achwynydd gan y Cyngor .

Cam Gorfodi CSG201 (Safon 1): Mae'r cam gorfodi yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor sicrhau eu bod yn ymateb i

hanner awr gan swyddog oedd yn gofyn iddi am fwy o wybodaeth gan nad oedd cofnod o'i apêl ar y system. Honnai'r achwynydd na chafodd ymateb gan y Cyngor oherwydd ei bod yn gohebu â nhw yn Gymraeg. Darparodd yr achwynydd gopïau o'r e-byst y gwnaeth ei anfon i'r cyfeiriadau
meysydd.parcio@abertawe.gov.uk a
car.parks@swansea.gov.uk yn ogystal â'r ymateb a dderbyniodd yn Saesneg. Wrth ddarllen yr e-byst, sylweddolodd fy swyddogion nad oedd datganiad wedi ei gynnwys ar ddiwedd yr e-bost a dderbyniodd yr achwynydd gan y Cyngor yn nodi eu bod yn croesawu gohebiaeth yn Gymraeg.

bob gohebiaeth sydd wedi ei hysgrifennu yn Gymraeg, yn Gymraeg os oes angen ateb yr ohebiaeth. Anfonodd yr achwynydd e-byst Cymraeg i'r Cyngor ar 7 Awst 2018 a 14 Awst 2018. Ni dderbyniodd ymateb. Anfonodd e-bost Saesneg i'r Cyngor ar 15 Awst 2018 a dderbyniodd ymateb o fewn hanner awr. Targed amser corfforaethol y Cyngor ar gyfer ymateb i ohebiaeth Cymraeg a Saesneg yw 28 diwrnod. Cyflwynwyd y gŵyn hon i'r Comisiynydd o fewn 28 diwrnod o ddyddiad anfon yr e-bost cyntaf i'r Cyngor. Cam Gorfodi CSG201 (Safon 7): Mae'r cam gorfodi yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor sicrhau bod eu e-byst yn cynnwys datganiad sydd yn nodi eu bod yn croesawu gohebiaeth Gymraeg, y bydd y Cyngor yn ateb gohebiaeth Gymraeg yn Gymraeg ac na fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. Derbyniodd yr achwynydd ymateb uniaith Saesneg gan y Cyngor ar 15 Awst 2018. Nid oedd yr e-bost yn cynnwys datganiad yn nodi bod y Cyngor yn gwahodd personau i ymateb neu i anfon gohebiaeth yn Gymraeg. Mae'r Cyngor wedi cydnabod nad oedd y datganiad wedi ei gynnwys yn eu he-byst. Mae'r sefyllfa uchod yn cyfateb a methiant i gydymffurfio a'r cam gorfodi. Nid oedd unrhyw fath o ddatganiad yn croesawu gohebiaeth wedi ei gynnwys ar ddiwedd yr e-bost a dderbyniodd yr achwynydd gan y Cyngor ac mae'r Cyngor yn cydnabod hynny.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Dinas a Sir Abertawe wedi methu cydymffurfio â safon 7 a cham gorfodi CSG201 (safon 7).

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad fod Cyngor Dinas a Sir Abertawe wedi methu cydymffurfio â safon 7 a cham gorfodi CSG201 (safon 7).

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 1 – Argymhellion yn unol ag adran 77(4)(b) Mesur y Gymraeg

1. Dylai'r Cyngor lunio proses ysgrifenedig ar gyfer ymateb i ohebiaeth Gymraeg sydd yn dod i law ac sydd angen ymateb.
2. Dylai'r Cyngor hyfforddi aelodau o staff y Cyngor ac aelodau o staff asiantaethau sydd yn gweithio ar eu rhan er mwyn sicrhau bod aelodau o staff o fewn yr Adran yn derbyn hyfforddiant a chyfarwyddyd clir mewn perthynas â gofynion y safonau cyn cychwyn ar eu swydd.
3. Dylai'r Cyngor ystyried gofynion safon 136 pan fydd yr Adran yn recriwtio staff.

Amserlen: O fewn 30 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad y Comisiynydd

Safon 7 – Camau Gorfodi yn unol ag adran 77(4)(b) Mesur y Gymraeg

1. Dylai'r Adran baratoi geiriad safonol ar gyfer datganiad sydd yn gwahodd personau i anfon gohebiaeth at yr Adran yn Gymraeg, y byddant yn ateb gohebiaeth Gymraeg yn Gymraeg ac na fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.
2. Rhaid i'r Cyngor sicrhau bod pob aelod o staff y Cyngor yn cynnwys y datganiad drwy rhoi'r geiriad safonol yn rhan o dempled e-byst aelodau o staff a hynny mewn lle amlwg yn yr e-bost.
3. Rhaid i'r Cyngor ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig ddigonol ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1-2. Amserlen:

Cyngor
Bwrdeistref
Sirol Castell-
nedd Port
Talbot

Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 27/05/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gwyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gwyn ddilys. Honnai'r achwynydd nad oedd wedi derbyn gwasanaeth ffôn Cymraeg wrth ffonio prif linell ffôn y Cyngor (sef 01639 686 868). Honnai'r achwynydd iddo ffonio'r llinell hon am 10.43yb ar 22 Fai 2018 a gwneud cais i siarad â rhywun yn Gymraeg. Honnai fod ceisiadau i drosglwyddo i siaradwyr Cymraeg yn arwain at ateb safonol yn nodi 'this line is engaged' a bod yr alwad wedi cael ei drosglwyddo i siaradwr Saesneg. Dwedodd yr achwynydd ei fod wedi gofyn eto i siarad gyda rhywun yn Gymraeg, ond bod yr atebwr wedi dweud yn Saesneg y gallai un ai barhau i siarad gyda nhw yn Saesneg neu ffonio nôl er mwyn derbyn gwasanaeth Cymraeg.

29/4/2019

O fewn 30 diwrnod o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad y Comisiynydd

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Dinas a Sir Abertawe 08/05/2019.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 8: Mae safon 8 yn ei wneud yn ofynnol i gorff gyfarch person yn Gymraeg pan fo'r person hwnnw'n cysylltu â'r corff ar un o'i rifau ffôn perthnasol. Wedi ystyried y wybodaeth sydd ar gael i'r Comisiynydd, mae'r Comisiynydd o'r farn fod y Cyngor yn rhoi cyfarchiad yn Gymraeg i bersonau sydd yn galw ei brif rif ffôn.

Safon 9: Mae safon 9 yn ei wneud yn ofynnol a'r gorff i roi gwybod i berson bod gwasanaeth ffôn Cymraeg ar gael. Wedi ystyried y wybodaeth sydd ar gael i'r Comisiynydd, mae'r Comisiynydd o'r farn fod y Cyngor yn rhoi gwybod i bersonau sydd yn ffonio ei brif linell ffôn, bod gwasanaeth ffôn Cymraeg ar gael.

Safon 10: Mae safon 10 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff ddelio â galwadau at ei brif linell ffôn yn Gymraeg yn ei chyfarwydd os yw'r person yn dymuno hynny. Os oes angen trosglwyddo'r alwad i aelod arall o staff er mwyn delio â'r alwad, rhaid i'r aelod o staff hwnnw ddelio â'r alwad yn Gymraeg. Yn dilyn ystyriaeth lawn o dystiolaeth y Cyngor a'r achwynydd yn yr achos yma, mae'r Comisiynydd o'r farn nad oedd y Cyngor wedi delio gyda galwad yr achwynydd yn ei chyfarwydd yn Gymraeg, er bod y Cyngor wedi sefydlu ei ddymuniad i gael gwasanaeth Cymraeg. Yn ogystal nid yw trefniadau'r Cyngor i

drosglwyddo galwyr i siaradwr Saesneg mewn achosion ble mae siaradwyr Cymraeg yn brysur, yn cydymffurfio â gofynion y safon.

Safon 17: Mae safon 17 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff roi gwybod i'r person sy'n galw pryd y bydd gwasanaeth Cymraeg ar gael os nad oes gwasanaeth Cymraeg ar gael ar y rhif ffôn neu linell berthnasol. Yn dilyn ystyried tystiolaeth y Cyngor a'r achwynydd, canfu'r Comisiynydd nad yw'r Cyngor yn rhoi gwybod i alwyr ar ei brif linell ffôn, pryd y bydd gwasanaeth Cymraeg ar gael os nad oes gwasanaeth Cymraeg ar gael.

Cam Gorfodi CSG114: Canfu'r Comisiynydd yn yr achos hwn nad yw'r Cyngor wedi gweithredu'r camau gorfodi osodwyd yn dilyn ymchwiliad CSG114 gan fod yr ymchwiliad cyfredol (CSG375) wedi canfod bod y Cyngor yn parhau i fethu â chydymffurfio â safon 17, ac nad yw wedi sefydlu trefniadau digonol i ddelio gyda galwadau yn Gymraeg ar ei brif rhif ffôn.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot wedi methu cydymffurfio â safonau 10, 17 a cham gorfodi CSG114 ond eu bod yn cydymffurfio â safonau 8 a 9.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad fod Cyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot wedi methu cydymffurfio â safon 17.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 17 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 (3) (3) Mesur y Gymraeg

			1. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot gyflwyno trefn pan na fo gwasanaeth Cymraeg ar gael ar ei brif rif ffôn, rhifau llinell gymorth neu rifau canolfannau alwadau sy'n rhoi gwybod i'r personau sy'n galw pryd y bydd gwasanaeth Cymraeg ar gael. 2. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 1. Amserlen: Rhaid darparu'r tystiolaeth erbyn 15 Medi 2019 Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot 29/04/2019. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys
<u>Cyngor Dinas Casnewydd</u>	Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 09/02/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Ysgrifennodd yr achwynydd at Brif Weithredwr y Cyngor drwy'r post ar 22 Hydref 2017 yn holi paham nad oedd wedi derbyn ymatebion i ymholiadau a anfonwyd at y Swyddog Etholiadau yn Gymraeg. Roedd llythyr yr achwynydd yn holi beth yw polisi y Cyngor ar yr iaith Gymraeg o ran ymateb i ohebiaeth Gymraeg. Ni dderbyniodd yr achwynydd ymateb i'r llythyr	18/4/2019	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 1: Mae safon 1 yn gofyn i'r Cyngor ymateb i unrhyw ohebiaeth Gymraeg a anfonir i'r Cyngor yn Gymraeg. Yn yr achos yma derbyniodd y Cyngor llythyr Cymraeg yr achwynydd ac fe gysylltodd aelod o staff gyda'r gwasanaeth cyfieithu er mwyn trefnu cyfieithu'r llythyr ond cyn cwblhau'r broses o ateb yr ohebiaeth fe fu'r aelod o staff yn absennol ac ni dderbyniodd yr achwynydd ymateb. Ysgrifennodd yr achwynydd at y Cyngor yn Gymraeg ac roedd yn disgwyl ymateb i'w ohebiaeth. Gan na wnaeth yr achwynydd dderbyn ymateb i'w ohebiaeth Gymraeg ni lwyddodd y Cyngor i gydymffurfio â safon 1. Dyfarniad y Comisiynydd O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Dinas Casnewydd wedi methu cydymffurfio â safon 1.

anfonodd ar 22 Hydref 2017 ac mae hyn yn codi amheuaeth na dderbyniodd ymateb oherwydd bod ei lythyr yn Gymraeg.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad fod Cyngor Dinas Casnewydd wedi methu cydymffurfio â safon 1.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 1—gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Dinas Casnewydd greu canllaw clir ac eglur ynglŷn a fydd yn cynorthwyo staff i gydymffurfio â safon 1.

2. Rhaid i Gyngor Dinas Casnewydd gymryd camau i godi ymwybyddiaeth staff o ofynion safon 1.

3. Rhaid i Gyngor Dinas Casnewydd ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig ddigonol sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 – 2.

Amserlen: O fewn 6 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhodddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Caerdydd ar 18/04/2019.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys

Cyngor
Bwrdeistref
Sirol Pen-y-
bont ar Ogwr

Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 25/04/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd yr achwynydd yn anhapus na wnaeth dderbyn ymateb i e-bost Cymraeg a anfonodd at Arweinydd y Cyngor ar 16/10/2017. Ail anfonodd yr e-bost ar 15/12/2017

18/4/2019

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 1: Mae safon 1 yn gofyn i'r Cyngor ymateb yn Gymraeg i unrhyw ohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg, oni bai bod y person wedi dweud nad oedd angen ateb yn Gymraeg. Derbyniodd Arweinydd y Cyngor e-byst gan yr achwynydd ar 15/12/17, 12/03/18 a 25/04/18 Ni anfonwyd ymateb i'r achwynydd hyd 25/04/18. Yn ôl y Cyngor y rheswm dros yr oedi oedd llwyth gwaith y Cyfarwyddwr oedd yn paratoi'r ymateb yn hytrach na iaith yr ohebiaeth. Anfonodd yr achwynydd ohebiaeth Gymraeg i'r Cyngor ar

ac eto ar 12/03/2018 a 25/04/2018. Ar 12/03/2018 a 25/04/2018 anfonwyd y neges i talktous@bridgend.gov.uk hefyd. Roedd yr e-bost yn gofyn i'r Cyngor ymateb i gwestiynau ynglŷn ag addysg Gymraeg.

dri achlysur ac ni dderbyniodd ymateb. Gan na wnaeth yr achwynydd dderbyn ymateb i ohebiaeth Cymraeg a anfonodd at y Cyngor nid wyf o'r farn fod y Cyngor wedi cydymffurfio â safon 1.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr wedi methu cydymffurfio â safon 1.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr wedi methu cydymffurfio â safon 1.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 1—gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-Bont ar Ogwr greu canllaw clir ac eglur ynglŷn a fydd yn cynorthwyo staff i gydymffurfio â safon 1.
2. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-Bont ar Ogwr gymryd camau i godi ymwybyddiaeth staff o ofynion safon 1.
3. Rhaid i Gyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-Bont ar Ogwr ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig ddigonol sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 – 2.

Amserlen: O fewn 6 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr ar 18/04/2019.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

Cyngor Sir
Powys

Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 25/04/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd yr achwynydd yn anfonodlon na wnaeth dderbyn ymateb i e-bost Cymraeg a anfonodd at Arweinydd y Cyngor ar 16/10/2017. Ail anfonodd yr e-bost ar 15/12/2017 ac eto ar 12/03/2018 a 25/04/2018. Roedd yr e-bost yn gofyn i'r Cyngor ymateb i gwestiynau ynglŷn ag addysg Gymraeg.

18/4/2019

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 1: Mae Safon 1 yn gofyn i'r Cyngor ateb gohebiaeth Cymraeg yn Gymraeg os nad yw'r person wedi dweud nad oes angen ymateb yn Gymraeg. Yn yr achos yma fe dderbyniodd Arweinydd y Cyngor yr e-bost cyntaf ar 16/10/17 ac o fewn 24 awr roedd wedi ei gyfieithu ac fe'i anfonwyd yn ddwyieithog i'r adran berthnasol. Fodd bynnag, am ba bynnag reswm, ni dderbyniodd yr achwynydd ymateb i'w ohebiaeth Gymraeg. Anfonodd yr achwynydd ohebiaeth yn Gymraeg i'r Cyngor ar dri achlysur. Gan na wnaeth yr achwynydd dderbyn ymateb i ohebiaeth Gymraeg a anfonodd ar y Cyngor, nid wyf o'r farn fod y Cyngor wedi cydymffurfio â Safon 1.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Sir Powys wedi methu cydymffurfio â safon 1.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad fod Cyngor Sir Powys wedi methu cydymffurfio â safon 1.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 1—gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Powys greu canllaw clir ac eglur ynglŷn a fydd yn cynorthwyo staff i gydymffurfio â safon 1.
2. Rhaid i Gyngor Powys gymryd camau i godi ymwybyddiaeth staff o ofynion safon 1.
3. Rhaid i Gyngor Powys ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig ddigonol sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 – 2.

			Amserlen: O fewn 6 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Sir Powys ar 18/04/2019. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Cyngor</u> <u>Caerdydd</u>	Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 26/02/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Honnai'r achwynydd iddo ef (a'i gyd-breswylwyr) dderbyn hysbysiad am ddirwy cosb benodedig gan Gyngor Caerdydd ar 10/01/2018 am fethu a rheoli eu gwastraff o dan y Ddeddf Diogelu'r Amgylchedd 1990. Honnir: i. bod yr hysbysiad Cymraeg a dderbyniodd yn wallus o ran ystyr a mynegiant, ac nad oedd yn cynnwys yr un wybodaeth ag ymddangosai yn yr Hysbysiad Saesneg; ii. bod testun Saesneg yn ymddangos ar y llythyr Cymraeg; iii. nad oedd dyddiad cyflwyno'r Hysbysiad yn ymddangos ar yr ochr Gymraeg; iv. bod dolen o'r dudalen Gymraeg ar gyfer dilyn y broses i dalu'r ddirwy yn arwain at dudalen Saesneg ar wefan y Cyngor; v. ei fod wedi methu derbyn	5/4/2019	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 6; Mae safon 6 yn gofyn i'r Cyngor sicrhau, pan fo'n llunio fersiwn Gymraeg a fersiwn Saesneg cyfatebol o ohebiaeth, nad yw yn trin y fersiwn Gymraeg o'r ohebiaeth yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg. Lluniodd y Cyngor ohebiaeth, yn yr achos hwn Hysbysiad Cosb Benodedig, oedd yn trin y fersiwn Gymraeg yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg a bod gwallau yn y fersiwn Gymraeg o ran ystyr a mynegiant yn ogystal â sawl enghraifft o destun oedd ar goll yn y Gymraeg. Mae hyn yn amlygu methiant gan y Cyngor i gydymffurfio â gofynion safon 6. Safon 12: Mae safon 12 yn gofyn i'r Cyngor sicrhau, pan fo'n hysbysebu rhifau ffôn i beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Roedd fersiwn Gymraeg Hysbysiad Cosb Benodedig y Cyngor yn cynnwys y rhif ffôn ar gyfer derbyn gwasanaeth Saesneg ac felly'n trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Mae hyn yn amlygu methiant gan y Cyngor i gydymffurfio â gofynion safon 12. Safon 22: Mae safon 22 yn gofyn i'r Cyngor sicrhau bod ei system ffôn wedi awtomeiddio yn darparu'r gwasanaeth yn gyflawn yn Gymraeg. Methodd yr achwynydd a chlywed neges Gymraeg ar y peiriant ateb pan ffoniodd y rhif 029 2097 2087, y rhif a gofnodwyd yn yr ohebiaeth a dderbyniodd. Mae hynny oherwydd i'r rhif a gofnodwyd

gwasanaeth Cymraeg dros y ffôn i dalu'r ddirwy.

arwain at y llinell Saesneg yn hytrach na bod methiant gan y Cyngor i ddarparu neges wedi ei awtomeiddio yn Gymraeg.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Caerdydd wedi methu cydymffurfio â safonau 6 a 12 ond eu bod yn cydymffurfio â safon 22.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad fod Cyngor Caerdydd wedi methu cydymffurfio â safonau 6 a 12.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 6 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran

77(3)(b) Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Caerdydd gynnal adolygiad o'u trefniadau ar gyfer llunio dogfennau a hysbysiadau gan sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg.

2. Rhaid i Gyngor Caerdydd ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau Gorfodi .

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Safon 12 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran

77(3)(b) Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Caerdydd sicrhau pan fydd yn hysbysebu ei rifau ffôn, llinellau cymorth neu wasanaethau canolfannau galwadau bod y rhif ffôn cywir ar gyfer gwasanaeth Cymraeg yn cael ei gofnodi ar bob dogfen neu hysbyseb o'i eiddo.

			2. Rhaid i Gyngor Caerdydd ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 1. Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Caerdydd ar 05/04/2019. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Cyngor Caerdydd</u>	Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 29/03/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd yr achwynydd yn honni iddo/iddi gyflwyno ffurflen ar 18 Gorffennaf 2018 i Gyngor Caerdydd yn Gymraeg drwy ddilyn y ddolen: https://www.caerdydd.gov.uk/CYM/Business/Trwyddedau/busking/Pages/default.aspx Pwrpas cwblhau'r ffurflen oedd gwneud cais ar gyfer trwydded 'bysgio' ar y stryd ar gyfer dyddiad penodol ym mis Gorffennaf 2018. Derbyniodd yr achwynydd ymateb cydnabyddiaeth safonol yn Gymraeg ar 18 Gorffennaf 2018 yn cydnabod derbyn y ffurflen. Fe ddilynodd y gydnabyddiaeth safonol gydag e-bost yn Saesneg o gyfeiriad e-bost un o	5/4/2019	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 1: Canfu'r Comisiynydd yn yr achos hwn bod Cyngor Caerdydd wedi ymateb yn Saesneg i ohebiaeth anfonwyd ato yn Gymraeg. Gwnaeth hynny am ei fod yn ymddangos nad oedd yr aelod staff oedd yn delio â chais yr achwynydd yn ymwybodol o ofynion safonau'r Gymraeg wrth ymateb i ohebiaeth. Cam Gorfodi CSG190: Canfu'r Comisiynydd yn yr achos hwn nad yw'r Cyngor wedi gweithredu'r cam gorfodi osodais yn dilyn ymchwiliad CSG190 yn ddigonol gan nad oes tystiolaeth bod y Cyngor yn monitro neu adolygu ei drefniadau gohebu yn rheolaidd er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth. Dyfarniad y Comisiynydd O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Caerdydd wedi methu cydymffurfio â safon 1 a cham gorfodi CSG190. Datganiad gweithredu pellach Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad fod Cyngor Caerdydd wedi methu cydymffurfio â safon 1 a cham gorfodi CSG190. Datganiad ar y gweithredu pellach

swyddogion y Cyngor yn gofyn i'r achwynydd ail anfon y wybodaeth a gyflwynwyd yn Saesneg, gan nad oedd y swyddog yn siarad Cymraeg. Cyflwynodd yr achwynydd gwyn i'r swyddog yma yn Gymraeg mewn ymateb i'r e-bost Saesneg, gan dynnu sylw'r swyddog a'r Cyngor at eu dyletswyddau o dan y safonau. Honnai'r achwynydd na dderbyniodd ymateb i'r e-bost yma. Mae'r achwynydd yn nodi hefyd na dderbyniodd ymateb i'w gais am drwydded, a phasiodd y dyddiad yr oedd angen y drwydded ar ei gyfer heb i'r achwynydd dderbyn ymateb.

Safon 1 – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 (3)(b) Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Caerdydd gynnal ymgyrch ar gyfer yr aelodau staff hynny sy'n darparu gwasanaethau yn uniongyrchol i'r cyhoedd er mwyn codi eu hymwybyddiaeth o ofynion safonau'r Gymraeg a phrosesau'r Cyngor ar gyfer cydymffurfio â nhw.

2. Rhaid i Gyngor Caerdydd ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 1.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Methiant I gydymffurfio â gofyniad mewn hysbysiad penderfynu ai peidio – gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 (3)(b) Mesur y Gymraeg

3. Rhaid i Gyngor Caerdydd ddatblygu trefniadau ar gyfer hunan rheoleiddio a fydd yn ei alluogi i fonitro ei berfformiad ei hun o wasanaeth ymateb i ohebiaeth Cymraeg.

4. Rhaid i Gyngor Caerdydd gymryd camau i fynd i'r afael ag unrhyw fater sy'n codi o ran diffyg cydymffurfiaeth wrth fonitro ei berfformiad ei hun.

5. Rhaid i Gyngor Caerdydd ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 3 a 4.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Caerdydd ar 05/04/2019.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

	Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam</u> Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 13/08/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Cysylltodd yr achwynydd gyda'r Comisiynydd ynglŷn ag arwydd stryd newydd yng Ngresffordd. Darparodd yr achwynydd lun o'r arwydd a gellir gweld o'r llun bod y Saesneg "Hollyfields" wedi ei osod uwchben y Gymraeg a bod camgymeriad sillafu yn y Gymraeg "Maes y Cleyn".	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 62: Mae safon 62 yn gofyn i'r Cyngor osod arwydd gyda'r Gymraeg mewn lle y mae'n debygol o gael ei ddarllen gyntaf. Yn yr achos yma gosododd y Cyngor arwydd enw stryd yng Ngresffordd gyda'r Saesneg uwchben y Gymraeg. Gan bod y Cyngor wedi gosod arwydd gyda'r Saesneg mewn lle y byddai'n debygol o gael ei ddarllen yn gyntaf ar arwydd newydd yna ni wnaeth y Cyngor gydymffurfio â safon 62. Safon 63: Mae safon 63 yn gofyn i'r Cyngor sicrhau bod y testun Cymraeg ar arwyddion yn gywir o ran mynegiant ac ystyr. Yn yr achos yma roedd camgymeriad sillafu ar yr arwydd stryd sydd o dan sylw'r ymchwiliad. Gan bod camgymeriad sillafu yn y testun Cymraeg ar yr arwydd stryd ni wnaeth y Cyngor gydymffurfio â safon 63 yn yr achos yma. Dyfarniad y Comisiynydd O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam wedi methu cydymffurfio â safonau 62 a 63. Datganiad gweithredu pellach Ni weithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad fod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam wedi methu cydymffurfio â safon 6 â safonau 62 a 63 oherwydd bod camau gorfodi eraill eisoes ar waith. Datganiad ar y gweithredu pellach Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam ar 05/04/2019. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys

Prifysgol
Caerdydd

Derbyniodd y Comisiynydd gwyn ar y 19/09/2018 oedd yn bodloni amodau adran 93 (3) i (6) Mesur y Gymraeg. Roedd y gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Honnai'r achwynydd iddi dderbyn llythyr uniaith Saesneg gan y Brifysgol wedi iddi gwblhau cwrs Cymhwyster Cenedlaethol Tiwtoriaid Cymraeg i Oedolion.

5/4/2019

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 5: Mae Safon 5 yn gofyn i'r Brifysgol sicrhau eu bod yn darparu fersiwn Gymraeg o ohebiaeth os nad ydy'r Brifysgol yn gwybod a yw'r derbynnydd am dderbyn gohebiaeth Gymraeg ai peidio. Yn yr achos yma ni wnaeth y Brifysgol anfon fersiwn Gymraeg o ohebiaeth er eu bod yn gwybod mai Cymraeg oedd dewis iaith yr achwynydd. Gan na wnaeth y Brifysgol anfon fersiwn Cymraeg o'r ohebiaeth i'r achwynydd er bod y Brifysgol yn gwybod mai Cymraeg oedd dewis iaith yr achwynydd nid yw'r Comisiynydd o'r farn bod y Brifysgol wedi cydymffurfio â nod safon 5 yn yr achos yma.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Prifysgol Caerdydd wedi methu cydymffurfio â safon 5.

Datganiad gweithredu pellach

Ni weithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad fod Prifysgol Caerdydd wedi methu cydymffurfio â safon 5 ar y sail bod y Brifysgol wedi cymryd camau er mwyn sicrhau na fydd yr un camgymeriad yn digwydd eto.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhodddwyd hysbysiad penderfynu i Brifysgol Caerdydd ar 05/04/2019.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.